

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**KRIMINĀLLIETU IZSKATĪŠANA APELĀCIJAS INSTANCES
TIESĀ, IETVARU UN ROBEŽU NOTEIKŠANAS
PROBLEMĀTIKA**

MAGISTRA DARBS

Autors: **Jeļena Žigune**

Studenta apliecības Nr.: jg15013

Darba vadītājs: profesore Dr.iur. Ārija Meikališa

RĪGA 2019

ANOTĀCIJA

Maģistra darbā tiek pētīta apelācijas instances tiesā izskatāmo apelācijas lietu apjoma un robežu noteikšana kriminālprocesa ietvaros. Kopā ar to, minētais jautājums tiek izskatīts no normatīvā regulējuma un pastāvošas tiesu prakses skatupunktiem, kā arī tiks sniegta citu valstu normatīvā regulējuma salīdzinoša analīze attiecībā uz apelācijas lietu apjomu un ietvaru noteikšanu.

Maģistra darba mērķis ir, ņemot vērā pieejamo kasācijas tiesas tiesu praksi un pastāvošo normatīvo regulējumu, noskaidrot problemātiku krimināllietu izskatīšanas apjoma un ietvaru noteikšanā apelācijas instances tiesā, kā arī konstatēt kopējo tendenci pētāmā jautājuma risināšanai un, ielūkojoties ārvalstu krimināltiesību regulējumā, formulēt secinājumus Kriminālprocesa 562.panta pamērošanā.

Maģistra darbā ir norādīta konstatētā problemātika apelācijas instances tiesā iztiesājamo krimināllietu apjoma un to robežu noteikšanā, ka arī ņemot vērā minēto, pausti konkrētie secinājumi regulējošas normas tvēruma apzināšanai.

Atslēgvārdi: Krimināltiesības, apelācijas instances tiesa, apelācijas lietas apjoms, apelācijas lietas ietvari

ANNOTATION

The Master's thesis researches the establishment of the scope and boundaries of the appeal cases tried in the Court of Appeal within the framework of criminal proceedings. Together with this, the topic is examined from the regulatory framework and existing case-law views, in addition to that a comparative analysis of the regulatory framework of other countries is provided in regard to the scope and limits of the appeal cases.

The aim of the Master's thesis is to point out the difficulties in determining the scope and boundaries of criminal proceedings in the Court of Appeal taking into account the available case-law of the Court of Cassation and the existing regulatory framework, as well as to establish the common tendency in addressing the topic based on the approach of other countries and to draw the conclusion regarding the application of the Article 562 of the Criminal Procedure.

The Master's thesis highlights the difficulties in the determination of the scope and limits of the criminal cases in the Court of Appeal, in addition to the above mentioned specific conclusions are made for the scope identification of the regulatory framework.

Keywords: Criminal law, Court of Appeal, Scope of Appeal, limits of Appeal

Satura rādītājs

APZĪMĒJUMU SARAKSTS	5
IEVADS	6
1. APELĀCIJAS INSTITŪTA JĒDZIENS, TĀ MĒRĶIS UN BŪTĪBA	8
1.1. Apelācijas institūta vēsturiskā attīstība.....	8
1.2. Krimināllietas iztiesāšana apelācijas kārtībā.	20
1.2.1. Pirmās instances tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas apelācijas kārtībā vispārīgie noteikumi.....	20
1.2.2. Apelācijas sūdzības vai protesta saturs.....	22
1.2.3. Apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas sekas.	25
1.3. Apelācijas instances tiesas uzdevums un kompetence.	28
2. APJOMS UN IETVARI, KĀDOS LIETA TIEK IZTIESĀTA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ.....	37
3. APJOMS UN IETVARI, KĀDOS LIETA TIEK IZTIESĀTA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ ĀRVALSTĪS	58
3.1. Lietuvas Republika	58
3.2. Igaunijas Republika	60
3.3. Vācijas Federatīvā Republika.....	62
3.4. Ukraina	64
3.5. Gruzijas Republika	68
KOPSAVILKUMS	71
SECINĀJUMI	75
IZMANTOTA LITERATŪRA UN AVOTI.....	77

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

Gruzijas KPK	– Gruzijas Republikas Kriminālprocesa kodekss
Igaunijas KPK	– Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss
KL	– Krimināllikums
KPL	– Kriminālprocesa likums
LAPK	– Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss
Lietuvas KPK	– Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodekss
Satversme	– Latvijas Republikas Satversme
Ukrainas KPK	– Ukrainas Kriminālprocesa kodekss
Vācijas KPK	– Vācijas Federatīvās Republikas Kriminālprocesa kodekss

IEVADS

Krimināltiesību attīstībai mūsu valstī ir nepieciešama dažu fundamentālo kategoriju pārdomāšana. Pie kategorijām, kurām ir nepieciešama detalizēta pētīšana, attiecas “apelācijas lietu” kategorija, un precīzāk, “apelācijas lietu apjoma un ietvaru” kategorija.

Apelācijas lietas, vai pirmās instances tiesu nolēmumu pārsūdzība, ir viens no krimināltiesību pamatjautājumiem, kas stāv blakus un savstarpēji mijiedarbojas ar tādiem jēdzieniem, ka cilvēktiesības, krimināltiesību principi, konsekvence, caurskatāmība un atklātība. Visi šie jēdzieni ir nesaraujami saistīti ar krimināltiesību pamatnostādņem, kas norāda uz to svarīgumu krimināltiesiskajā zinātnē, kā arī uz izvēlēta izpētāmā temata aktualitāti.

Krimināllietu izskatīšana apelācijas instances tiesā, nosakot to apjomu un ietvarus, izzināšana ir svarīga, jo to loma tiesībās ir ļoti liela. Pati par sevi apelēšana ir visas tiesību sistēmas viena no visbūtiskākajām sastāvdaļām, kas prezumē cilvēku tiesības uz taisnīgu tiesu Satversmes 92.panta¹ nozīmē.

Praksē, normatīvajā līmenī Kriminālprocesa likuma (turpmāk – KPL) 562.pantā ir regulēts apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā, tādejādi paredzot un reglamentējot apelācijas lietu robežas, vienlaikus nosakot apelācijas tiesas izņēmuma tiesības pārsniegt apelācijas sūdzības vai prokurora protesta apjomu un ietvarus. No pirmā skatupunkta var secināt, ka likumdevējs ir reglamentējis apelācijas lietu apjomu un ietvaru. Savukārt likumdevējam atstājot tiesas ziņā iespēju pārsniegt noteiktās robežas, rodas neskaidrības par iespējamo tiesas šaubu cēloni un tvērumu pārsūdzamās lietas ietvaros. Minētais var radīt apelācijas lietu procesuālu necaurredzamību no procesā iesaistīto dalībnieku puses, kā arī sabiedrībā, jo grūti paredzēt, kādā gadījumā tiesai var parādīties pamatotas šaubas “par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem²”.

Pētot minēto problemātiku, darba autore nolēma piedāvāt šādu darba struktūru:

- ✓ apelācijas institūta jēdziens, tā mērķis un būtība, ieskats vēsturē;
- ✓ apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā;
- ✓ apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā ārvalstīs;
- ✓ kopsavilkums un secinājumi.

Autore izvēlējās minēto darba struktūru, jo no sākumā tiks noskaidrots apelācijas institūta jēdziens – tā vēsturiskā attīstība, pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanas

¹ Satversmes 92.panta pirmajā teikumā ir noteikts, ka ikviens var aizstāvēt savas tiesības un likumiskās intereses taisnīgā tiesā. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922. [21.01.2019. red.]

² KPL 562.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005. [25.09.2018. red.]

apelācijas kārtībā vispārīgie noteikumi, apelācijas sūdzības vai protesta saturs un iesniegšanas sekas, apelācijas instances tiesas uzdevums un kompetence, otrkārt, autore darbā pētīs apjomu un ietvaru, kādos lietas tiek iztiesātas apelācijas instances tiesā, regulējumu un to piemērošanu praksē, kā arī salīdzinājumam tiks pētīti ārvalstu kriminālprocesu reglamentējoši normatīvie akti un tajos ietvertās normas, kas regulē apjomu un ietvarus, kādos krimināllietas tiek iztiesātas apelācijas instances tiesā.

Maģistra darba mērķis ir, ņemot vērā pieejamo kasācijas tiesas tiesu praksi un pastāvošo normatīvo regulējumu, noskaidrot problemātiku krimināllietu izskatīšanas apjoma un ietvaru noteikšanā apelācijas instances tiesā, kā arī konstatēt kopējo tendenci pētāmā jautājuma risināšanai un, ielūkojoties ārvalstu krimināltiesību regulējumā, formulēt secinājumus Kriminālprocesa 562.panta piemērošanā.

Maģistra darba tēmas pētīšanai, izziņāšanai un noteiktu rezultātu sasniegšanai, autore, pirmkārt, izmantos empīrisko izziņas metodi, proti, salīdzināšanu, kas ir nepieciešama dažādu jēdzienu un autoru uzskatu salīdzināšanai, kā arī citu valstu normatīva regulējuma salīdzināšanai. Otrkārt, teorētiskās izziņas metodes – augšupeja no abstraktā uz konkrēto, izdalot no vispārējām domām un skaidrojumiem tiešus un konkrētus viedokļus, idealizāciju, kuru darba autore lietos, konstatējot izpētāmās tematikas problemātiku un piedāvājot to risināšanu, kā arī autore izmantos sistēmisku pieeju savā darbā un modelēšanu, veidojot noteiktu maģistra darba struktūru un katra elementa izvietojumu konkrētajā vietā. Kā arī maģistra darba pētīšanai tiks izmantotas arī tādas metodes kā doktrinālo uzskatu abstrahēšana, analīze, sintēze, aprakstošā, vēsturiskā un loģiskā izziņas metodes.

Maģistra darba temata izziņāšanai autore pētīs gan nacionālo un ārzemju normatīvos aktus, gan judikatūru un tiesu praksi, kā arī grāmatu autoru doktrinālos uzskatus.

1. APELĀCIJAS INSTITŪTA JĒDZIENS, TĀ MĒRĶIS UN BŪTĪBA

Apelācija – tas ir tad, kad jūs lūdzāt vienu tiesu izrādīt necieņu pret otru tiesu.

(Finlejs Piters Dans)

1.1. Apelācijas institūta vēsturiskā attīstība

Apelācija (no lat. *appellatio* - vēršanās) ir tiesas procedūra, kuras laikā tiek pārbaudīti pirmās instances tiesas spēkā nestājušies spriedumi ar augstākstāvošu tiesu, pamatojoties uz iesniegto apelācijas sūdzību vai protestu, un kura ir noteikta ar procesuālu likumdošanu.

Tā, apelācija ir pirmās instances tiesas sprieduma pārskatīšana augstākstāvošajā tiesā, ievērojot spriedumā iekļautu faktisku un juridisko pamatu, bet ņemot vērā par to iesniegtās apelācijas sūdzības vai protesta apjomu. Apelācijas instances tiesa, līdzīgi, kā arī pirmās instances tiesa, izskata lietu pēc būtības (vai konkrētajā daļā - autores red.) un taisa jaunu spriedumu, kas faktiski aizvieto pirmās instances tiesas spriedumu, kaut pēc būtības tas var būt pilnīgi identisks. Apelācijas uzdevums ir piešķirt jaunajai iztiesāšanai papildus garantiju par pirmās instances tiesas sprieduma tiesiskumu. Minētās papildus garantijas pamatā ir augstākās tiesu instances iesaistīšana, kuras pieredze un pilnīgākās zināšanas tiek uzskatītas par turpmāko taisnīgas tiesas nodrošināšanu.³

Tiesas nolēmumu pārsūdzības institūts ir zināms no Romas republikas laikiem, jebkurš Romas pilsonis, pat tas, kam nebija nekāda sakara ar lietu, varēja prasīt pārskatīt spriedumu.⁴

Sākot ar senās Romas laikmetu, apelācijas pārsūdzības institūts turpināja savu eksistenci Romas tiesības recepcijas dēļ, tāda veidā attīstoties Eiropas valstu tiesvedībā. Rietumu Eiropā, līdz XIII gadsimtam, apelācijas pārsūdzības procedūra sastāvēja no tā, ka ar piespriesto spriedumu neapmierinātās puses pašas piedāvāja savu spriedumu un tad duelī tika lemts kam ir taisnība.⁵

Senie balti un lībieši dzīvoja pēc paražu tiesībām līdz pat 13.gs. sākumam, savukārt pēc tā, kad Livonijas ordenis iekaroja Latvijas teritoriju (Livoniju), lai uzturētu savu kundzību un kārtību, tas organizēja jaunas tiesas⁶ - *kunga tiesa un pagasta tiesa*.⁷ Bīskapi savās teritorijās

³ Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. II (издание 3-е, пересмотренное и дополненное). Спб.: Сенатская типография, 1910. С. 507.

⁴ Петров А. В., Кудрявцева А. В., История развития института апелляции. УДК 343.156(09), с.15. Pieejams: <https://cyberleninka.ru/article/v/istoriya-razvitiya-institutu-apellyatsii> [aplūkots 25.07.2018].

⁵ Ibid.

⁶ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: "Zvaigzne", 1972, 67.lpp.

⁷ Švābe A. Vecākās zemnieku tiesības. Latvijas Skolotāja Savienība. Rīga, 1927, 36.lpp. Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34474/Svabe_A_Vecakas_zemnieku_tiesibas_1927_sn236325o.pdf?sequence=1 [aplūkots 13.03.2019.]

iecēla īpašus soģus jeb fogtus⁸, kuru pieņemtus spriedumus bija iespēja pārsūdzēt zemes kungam⁹ un tad pašam bīskapam.¹⁰

1225.gadā pāvesta legāts Modenas Viļums kā šķīrējtiesnesis starp bīskapu Albertu un Rīgas pilsētu atzina, ka rīdzinieki var paši ievēlēt savu tiesnesi – fogtu, kurš jāinvestē bīskapam. Līdz ar to fogta tiesa Rīgā kļuva par I instances tiesu pilsētā, bet Rīgas rāte 13.gs. gaitā izveidojās par augstāko tiesu pilsētā.¹¹ 1495.gadā Vācijā tika nodibināta Vācijas valsts kamertiesa, kurai tikai Livonijas vācu muižnieki varēja pārsūdzēt spriedumus kā Vācijas valsts augstākai tiesai.

Tā autore secina, ka Livonijas laikā Latvijas teritorijā parādījās tiesības uz pārsūdzību, līdz šim laikam tiesāšana notika pēc paražu tiesībām nepastāvot iespējai uz lietas pārskatīšanu, vismaz avotos nav atrodama informācija par tiesībām apelēt. Jāatzīmē, ka tiesības uz apelāciju nebija visiem vienādas, jo privileģētām kārtām atšķirībā no zemniekiem pastāvēja reālā iespēja uz lietas pārskatīšanu augstākajā instancē.

1583.gadā Latvijas teritorija tika sadalīta divās hercogistēs: Daugavas vienā krastā - Kurzemes un Zemgales hercogiste, bet otrajā - Pārdaugavas hercogiste.¹² 1570.gada 20.jūnijā tika pieņemta “Gotharda privilēģija”¹³, kas kļuva par hercogistes muižniecības pamatlikumu¹⁴, savukārt ar 1617.gada pieņemto “Valdības formulu” tika noteikta hercogistes tiesas iekārta, kura paredzēja ne tikai muižniekiem, bet arī pilsētniekiem īpašas tiesas. Visaugstākā tiesas vara Kurzemes hercogistē piederēja Polijas karalim, bet hercogistes augstāko tiesu spriedumus varēja pārsūdzēt Polijas karaliskajā relācijas tiesā.¹⁵

Tātad Kurzemes – Zemgales hercogistē pastāvēja šādas tiesas: 1) *Galma tiesa* – tiesu sprieda hercogs ar sešiem virspadomniekiem. Kriminālā nozarojuma galma tiesa kalpoja par

⁸ Fogts – aizstāvis, amatpersona viduslaiku Eiropā ar dažādu kompetenci un uzdevumiem. Galvenais fogta uzdevums bija spriest tiesu, kaut gan bieži tam bija administratīvas, saimnieciskas un militāras funkcijas. Vācu iekārotāji 13.gs. fogta amatu ieviesa arī Livonijā. Fogti bija pilnvaroti tiesāt visus Livonijas iedzīvotājus – vāciešus un nevāciešus. Tiesājot nevāciešus, fogti parasti balstījās uz vāciešu kodificētajām Livonijas zemnieku tiesībām, kurās daļēji bija ietvertas vietējās parašu tiesības. Pilsētas fogti pēc vācu viduslaiku pilsētu statūtiem bija tiesneši. Ar laiku viņu varu ierobežoja rāte, kļūstot par otrās instances jeb apelācijas tiesu. Atsevišķos gadījumos Livonijā, par fogtiem sauca arī ordeņa un bīskapu piļu pārvaldniekus. Lazdins J.Osipova S.Latvijas un Eiropas viduslaiku tiesību vēsturē sastopamie jēdzieni un to skaidrojumi. Rīga, 1996, 3.lpp.

⁹ Ibid. 42.lpp.

¹⁰ Lazdiņš J. Zemnieku kārtas tiesību avoti un komentārs. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998, 42.lpp.

¹¹ Osipova S. Namnieku tiesību avoti un komentārs. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998, 170.lpp.

¹² Livonijas karš. Pieejams: https://lv.wikipedia.org/wiki/Livonijas_kar%C5%A1 [aplūkots 13.08.2018.]

¹³ Ibid. 1561.gada 28.novembrī pēdējais Livonijas ordeņa mestrs Gothard Ketlers noslēdza padevības līgumu ar Polijas – Lietuvas karali Sigismundu II Augustu, ar šo līgumu daļa no Livonijas kļuva par Kurzemes un Zemgales hercogisti, bet pats Gothard Ketlers kļuva par Kurzemes hercogu.

¹⁴ Ķēniņš I. Kurzemes -Zemgales hercogiste. Pirmpublicējums - historia.lv, 27.12.2014. Pieejams: https://www.historia.lv/sites/default/files/media/Biblioteka/Literatura/Akademiskie_raksti/2014/decembris/indulis_kenins_kurzemes_hercogiste_historia.lv.pdf [aplūkots 16.08.2018]

¹⁵ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 133 lpp.

pirmo instanci muižnieku izdarītiem pārkāpumiem un noziegumiem. Konsistoriālā nozarojuma galma tiesa sprieda garīdznieku civillietas un mazāk nozīmīgas krimināllietas. Galma tiesas spriedumus valdošo kārtu personas varēja pārsūdzēt Karaliskajā relācijas tiesā; krimināllietās tikai par dažiem noziegumiem, izņemot piespriestos sodus par slepkavību, laupīšanu, vardarbību, dedzināšanu un izvarošanu.¹⁶; 2) *Virskapitāna (virspilskunga) tiesa* – darbojas kā pirmās instances tiesa lauku novadu iedzīvotājiem, izņemot muižniekus un zemniekus, gan civillietās, gan krimināllietās. Tiesas spriedumus varēja pārsūdzēt tikai ietekmīgākas personas galma tiesā; 3) *Kapitāna (pilskunga) tiesai* piekrita hercoga muižu ļaudis un viņa zemnieki kā kriminālās, tā civilās lietās; 4) 1620.gadā tika atjaunota Livonijā pastāvoša *Mantāga tiesa*, tā kārtoja muižnieku savstarpējus strīdus un izskatīja pienākumu nepildīšanu.; 5) *Pilsētas rātu tiesa* darbojās kā pirmā instance civilās un kriminālās lietās pilsētas iedzīvotājiem. Tās spriedumus varēja pārsūdzēt hercoga galma tiesā; 6) *Piltenes landrātu kolēģijas tiesa*, darbojās kā Piltenes apgabala augstākā tiesa, to arī sauca par zemes tiesu. Šī tiesa iztiesāja brīvu ļaužu civillietas un krimināllietas. Tiesas spriedumus varēja pārsūdzēt Karaliskajā relācijas tiesā Varšavā. Piltenes pilsētas iedzīvotājus tiesāja pilsētas rāte, bet šī apgabala zemniekus tiesāja viņu muižu tiesas; 7) *Muižas tiesa* pastāvēja katrā muižā, par muižas tiesas tiesnesi saviem apakšniekiem bija pats muižnieks. Saskaņā ar Gotharda privilēģiju muižniekiem par saviem dzimtļaudīm piederēja augstākā un zemākā tiesas vara; 8) *Domēņu tiesa* - hercoga domēņu muižās zemnieku civillietas izsprieda muižjunkurs vai muižas arendators kopā ar zemnieku šķilteriem. Domēņu muižu zemnieku krimināllietas iztiesāja kapitāni.¹⁷

Vidzemē un Latgalē bija šāda tiesas iekārta: pirmās instances tiesas bija *Zemes tiesas*. Apelācijas instance bija *konventa tiesa*. Šīs tiesas spriedumi bija galīgi, izņemot muižnieku mantošanas tiesības, to varēja pārsūdzēt uz Karalisko tiesu Varšavā.¹⁸

Rīgā apelācijas instance un pirmā instance īpaši svarīgām lietām kalpoja *Rīgas rāte*. 1581.gadā 15.decembrī Rīgas rāte pieņēma noteikumus, kas regulēja tiesas procesu pilsētā. Šie noteikumi bija spēkā līdz 18.gs.pirmajai pusei.¹⁹ Noteikumu 5.nodaļā “Par zemākās tiesas spriedumu apelāciju godājamā Rātē” tika noteikta apelācijas kārtība.²⁰ Šajos noteikumos pirmo reizi Latvijas tiesību avotos atskanēja vārds – apelācija. Bez tam, šajos noteikumos detalizēti tika reglamentēti apelācijas iesniegšanas kārtība un termiņi: “...*Godājamā Rāte*

¹⁶ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 137. un 138.lpp.

¹⁷ Ibid. 139.lpp.

¹⁸ Ibid.

¹⁹ Godājamās Rātes izmantošanai izdotā tiesas kārtība. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998, 274.lpp.

²⁰ Osipova S. Rīgas rātes likumi par tiesu, prokuratūru un advokatūru. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998, 290.lpp.

*nosaka, ka turpmāk tam, kurš no zemākās tiesas gribēs apelēt, nekavējoties vai desmit dienu laikā no spriedumu pasludināšanas jāapelē pie tiesas fogta, apelāciju jāliek pierakstīt un parastajā veidā iesniegt augstākajam tiesnesim...”.²¹ Tostarp noteikumos tika iekļauts ļoti svarīgs norādījums par to, ka ir jāievēro apelācijas izskatīšanas robežas: “...ja apelācija notiek, tajā pašā otrajā instancē noteiktajā laikā, veidā un mērā tā jāizskata, pēc kuras pusēm un viņu prokuratoriem jāvadās un jāievēro noteiktā apelācija (*fatalia appellatio*) un noteiktais laiks...”.²²*

Runājot par rātes spriedumu apelāciju, t.i., augstākās tiesas spriedumu apelāciju, apelācijas tiesa ir pati rāte kā Rīgas augstākā tiesu institūcija.²³

Jāatzīmē, ka pilsētas teritorijā Vidzemes muižnieku un nepilsētnieku izdarītie kriminālie noziegumi piekrita *Burggrāfa tiesai*, kuras spriedumus bija iespēja pārsūdzēt tikai Polijas karalim.²⁴

Autore atzīst, ka Polijas koloniālās pārvaldes laikā Latvijas teritorijā pastāvēja tiesības uz pārsūdzību, bet tās vēl bija tālu līdz mūsdienu jēdzienam - apelācijas instance, pat neskatoties uz to, ka šajā laikā Latvijas tiesību avotos pirmo reizi atskanēja vārds - apelācija. Lielākā mērā dēļ tā, ka nepastāvēja visiem vienādas pārsūdzības tiesības un vienotas pārsūdzības kārtības.

Polijas un Zviedrijas miera līgumu rezultātā, Polija formāli nodeva Zviedrijai Vidzemi, līdz ar to Vidzemē laika periodā no 1630.gada līdz 1632.gadam tika nodibinātas zviedru parauga tiesas. Galvenās tiesu iestādes, ko zviedri izveidoja Vidzemē, bija zemes tiesas, pilstiesas un hoftiesa.²⁵

Tātad *Zemes tiesas* bija pirmās instances tiesas visiem pavalstniekiem, kas dzīvoja kādā zemes apriņķī. Zemes tiesai piekrita krimināllietas un civillietas, izņemot tās, kurām paredzēta speciāla piekritība īpašās tiesās (svarīgas muižnieku lietas iztiesāja hoftiesa kā pirmās instances tiesa; bet zemniekus par pārkāpumiem sodīja muižnieki ar miesas sodiem). Parastās muižnieku krimināllietas zemes tiesai piekrita tikai izmeklējot noziegumu, savukārt spriedumus taisīja hoftiesa. Zemes tiesas pieņemtus spriedumus varēja pārsūdzēt hoftiesā.²⁶

1630.gadā Vidzemes Tērbatā, pēc Stokholmas hoftiesas parauga, kā augstākās tiesas iestāde tika izveidota *hoftiesa*. Tā bija, gan pārsūdzības instance visām Vidzemes tiesu iestādēm un pilsētu rātēm, izņemot Rīgas rāti, gan pirmās instances tiesa, izskatot muižnieku

²¹ Godājamās Rātes izmantošanai izdotā tiesas kārtība. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs.Rīga, 1998, 280.lpp.

²² Ibid.

²³ Osipova S. Rīgas rātes likumi par tiesu, prokuratūru un advokatūru. Grām.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs.Rīga, 1998, 290.lpp.

²⁴ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 113.lpp.

²⁵ Ibid. 166.lpp.

²⁶ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 167.lpp.

civiltiesiskus strīdus, lietas karaļa tiesībām valsts ienākumos un sevišķi svarīgās krimināllietas. Hoftiesas spriedumus tālāk apelācijas kārtā vairs nevarēja pārsūdzēt. Vienīgi Zviedrijas karalim izņēmuma veidā bija tiesības revidēt šos spriedumus. Hoftiesa kā augstākā tiesu iestāde Vidzemē pastāvēja ne tikai Zviedrijas pārvaldes periodā, bet ar nelielām pārgrozībām arī vēl Krievijas impērijas laikā līdz 1889.gadam.²⁷

Vidzemē zviedru pārvaldes sākumā vēl pastāvēja pilstiesas - Rīgā, Tērbatā un Koknesē, un to vadīja ģenerālgubernators (Rīgā) vai viņa vietnieki – pils komandanti.²⁸ Pilstiesa kā pirmās un otrās instances tiesa izskatīja jautājumus, kas bija līdzīgi ar zemes tiesās izskatāmajiem, kā arī apelācijas par zemes tiesas spriedumiem civillietās un krimināllietās. Pilstiesā varēja pārsūdzēt tikai tās lietas, kurās izskatīja nodarījumus, kas pārsniedza 50 zviedru dālderus. XVII gs. beigās pilstiesas beidza pastāvēt, nododot daļu no savām funkcijām kārtības tiesām.²⁹

No 1668. gada Vidzemē darbojās *kārtības tiesas*, kuru galvenā funkcija bija Vidzemes policijas noteikumu izpildīšana un piemērošana, augstākstāvošo tiesu spriedumu izpildīšana un nelielu krimināllietu izspriešana.³⁰ Tiesa darbojās pamatojoties uz 1671.gada noteikumiem “Par kārtības jeb arkla tiesnešiem un viņu amatu”. Kārtības tiesas bija pakļautas tieši gubernatoram un guberņas valdei, kur varēja pārsūdzēt kārtības tiesas spriedumus un rīkojumus.³¹ 1694.gadā kārtības tiesas tika atceltas un šo tiesu jurisdikciju daļēji pārņēma zemes tiesas, bet policijas funkcijas – aprīņķu fogti.³²

Raksturojot zviedru laikā pastāvošu tiesas iekārtu, autore secina, ka salīdzinot ar iepriekš aprakstītiem Livonijā un Polijas laikā tiesas iekārtām, izveidojās jaunie tiesāšanas principi. Pirmkārt, jāatzīmē, ka tika dota priekšroka pavalstniecībai nevis kārtai, tātad tika atņemtas muižniekiem tiesības tiesāt savus zemniekus. Otrkārt, bija pirmie mēģinājumi tiesu iestāžu atdalīšanai no administratīvam iestādēm, tādējādi arī šķirot varu un līdz ar to kompetenci. Treškārt, obligātas prasības bija, lai tiesāšanā tostarp piedalītos juristi – speciāli šim nolūkam apmācīti profesionāļi. Ceturtkārt, iezīmējās tiesu instanču sistēma, kas sevī iekļāva pirmās instances tiesu uzraudzību un kontroli, kā arī nostiprināja cilvēku cerību uz taisnīgu tiesu. Kā arī notika tiesu reforma ar mērķi vienkāršot un centralizēt tiesas sistēmu, tādējādi atdalot tiesu lietas no valsts pārvaldes lietām, kopā ar to sašķirot izskatāmas lietas pēc piederības pie noteiktās valsts varas, kopā ar to radot cilvēkiem vairāk pārskatāmu un

²⁷ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 169.lpp.

²⁸ Vidzemes tiesu reforma. Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Vidzemes_tiesu_reforma_1630-1632. [aplūkots 21.08.2018.]

²⁹ Ibid.

³⁰ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 169.lpp.

³¹ Bruģa tiesa. Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Bru%C4%A3a_tiesa [aplūkots 21.08.2018.]

³² Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 170.lpp.

saprotamu valsts varas sistēmu. Tomēr, ir jāatzīmē, ka arī pie Zviedrijas pārvaldes laikā sakārtotas tiesu sistēmas policijas iestāžu un tiesu funkcijas tika jauktas, ka arī par tiesnešiem tika nozīmēti tikai un vienīgi muižnieki.

Pēc uzvaras Ziemeļu karā Baltijas zemes tika iekļautas Krievijas impērijā. Tika izveidota administratīvi teritoriālā vienība – Baltijas novads, krieviski “Pribaltiiskij vai Ostzejskij kraj”.³³ Pēc Latgales pievienošanas Krievijas impērijai, tā tika iekļauta Vitebskas guberņā, tomēr juridiski tā tika atdalīta no Baltijas novada, jo minētajā teritorijā darbojās Krievijas guberņas likumi nevis Baltijas vietējās tiesības. Bez tam, jāatzīmē, ka līdz pat 1840.gadam, kā Poļu mantojums, Latgales teritorijā bija spēkā Lietuvas statūti, uz kuru pamata darbojās tiesas.

Vitebskā tika atvērtas Galvenās tiesas, kas sastāvēja no krimināllietu un civillietu departamentiem. Savukārt apgabalos turpināja savu darbību zemes rajona tiesas un apriņķu tiesas (kr. val. - подкоморские суды³⁴), kas tika dibinātas 1797.gadā. Galvenās tiesas un zemes rajona tiesas pēc būtības bija jaunas iestādes, kas apvienoja Krievijas un Polijas valsts iekārtu un tiesas iekārtu, savukārt krimināllietas tika izskatītas pēc Krievijas impērijas likumiem. Lietvedība tiesās arī notika divās valodās - gan krievu, gan poļu valodās. Bez tam, savu darbību pilsētās turpināja pilsētas maģistrāti, bāriņtiesas, mutvārdu tiesas, kā arī sirdsapziņas tiesas.³⁵ Šī tiesu sistēma eksistēja līdz 1831.gadam, kad tika atcelti Lietuvas statūti un tika atjaunota tiesvedība pēc Krievijas parauga.

Vidzemē turpināja pastāvēt zemes tiesas, kārtības tiesas un kā augstākā muižnieku tiesa – hoftiesa. Hoftiesas spriedumus un Rīgas rātes spriedumus varēja pārsūdzēt senātā Pēterburgā. Jāatzīmē, ka pie Hoftiesas pastāvēja zemnieku tiesas nodaļa, kas revīzijas kārtībā izskatīja sūdzības par apriņķu tiesu spriedumiem.³⁶

Savukārt Kurzemē augstākā tiesa bija virshoftiesa, kā otrā instance tā darbojās zemāko Kurzemes tiesu spriedumiem, tāpat virskapitānu tiesas spriedumiem un pilsētas maģistrātu spriedumiem, kā arī pārsūdzībām revīzijas kārtībā apriņķu tiesu spriedumiem. Bez tam, pastāvēja kapitānu tiesa, kuru lēmumi bija pakļauti civilgubernatoram un guberņas valdei.³⁷

Rīgā, kā jau tika minēts, kā augstākā instance darbojās Rīgas rāte. Rātes spriedumus varēja pārskatīt gan revīzijas kārtībā, gan apelācijas kārtībā. Izņemot rāti pilsētā vēl pastāvēja

³³ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 189.lpp.

³⁴ Коморники – iedzīvotāju kategorija Baltkrievijā, Ukrainā, Lietuvā un Polijā, kas bija atkarīga no feodāļiem. Большая советская Энциклопедия (10). – Москва: Советская Энциклопедия, 1974. Pieejams: <http://bse.sci-lib.com/article063491.html> [aplūkots 27.09.2018.]

³⁵ Авторы Анищенко Е. К., Антонович З. В. и др. Витебская губерния : государственные, религиозные и общественные учреждения (1802-1917) . - Мн.: 2009 Pieejams: [http://pawet.net/library/history/bel_history/aniszcz/06/Витебская_губерния:_государственные,_религиозные_и_общественные_учреждения_\(1802-1917\).html](http://pawet.net/library/history/bel_history/aniszcz/06/Витебская_губерния:_государственные,_религиозные_и_общественные_учреждения_(1802-1917).html) [aplūkots 05.09.2018.]

³⁶ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 236.lpp.

³⁷ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972, 240.lpp.

fogta tiesa, landfogta tiesa, darbojās priekšpilsētas teritorijā, bāriņu tiesa, tirzdniecības tiesa, ķemerejas un cunftu tiesas, kā arī dzērienu nodokļu tiesas.

Autore atzīst, ka pirms reformas tiesas bija nevienveidīgas, saglabāja šķiras nevienlīdzību, slēgtu tiesas procesu, sacīkstes principa trūkumu. Kā arī tiesneši reti kad redzēja apsūdzētos un visas lietas skatīja, pamatojoties uz kancelejā sastādītiem dokumentiem, tātad rakstveida procesā. Tiesas iestādes dalīja savas funkcijas ar policiju un administrāciju visos posmos. Bez tam, tiesvedības bija ilgstošas, jebkura no instancēm bezgalīgi daudz reizes varēja atcelt iepriekšējas instances pieņemtus lēmumus un nosūtīt lietu jaunai skatīšanai. Tiek uzskatīts, ka par pamatu tiesu reformai kļuva vairākas lietas, kur izskatīšanas termiņš bija vairāk par 20 gadiem. Bieži izvēlētie tiesneši bija bez juridiskās izglītības, analfabēti, līdz ar ko bija pilnīgi atkarīgi no tiesu ierēdņiem, kuri ne tikai sagatavoja lietas, bet bieži piedāvāja tiesnešiem jau gatavus lēmuma projektus. Kā arī savu mazu algu dēļ, tiesneši bija bieži korumpēti.

1889.gada 9.jūlijā cars Aleksandrs III pieņēma likumu par tiesu reformu Baltijas gubernās, ar šo likumu tika noteikts, ka uz Baltijas gubernām tiek attiecināti Krievijas impērijas 1864.gada 20.novembra nolikumi par tiesu iestādēm.³⁸ Pamatmotīvs likuma pieņemšanai Baltijas gubernās bija valsts varas centralizācija un rusifikācijas nostiprināšana. Saskaņā ar Tiesu iestāžu pirmo pantu tiesu vara visā Krievijas impērijā piederēja miertiesnešiem, miertiesnešu sapulcēm, apgabaltiesām, tiesu palātām un valdošajam Senātam.³⁹

Miertiesas skatīja maznozīmīgas lietas⁴⁰ kā pirmās instances tiesa, bet sarežģītas lietas, kā pirmās instances tiesa skatīja apgabaltiesas. Miertiesas lēmumus, ko tiesnesis pieņēma vienpersoniski varēja pārsūdzēt miertiesnešu sapulcei. Savukārt miertiesnešu sapulces lēmumus varēja apstrīdēt valdošajam senātam kā augstākai kasācijas tiesai. Bez tam, zemnieku lietas, kā pirmās instances tiesa skatīja pagasta tiesas.⁴¹ Pagasta tiesas spriedumus un lēmumus varēja pārsūdzēt zemnieku virstiesai. Savukārt uzraudzību par zemnieku virstiesām veica miertiesnešu sapulce.⁴²

³⁸ Lazdiņš J. Krievijas impērijas 1864.gada tiesu reforma un tās nozīme Baltijas gubernās un vēlāk Latvijā. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. 57.lpp.

³⁹ Ibid. 64.lpp.

⁴⁰ Miertiesas skatīja maznozīmīgas lietas, par kuriem varēja noteikt cietumsodu līdz vienam gadam un sešiem mēnešiem, saņemt naudas sodu līdz 300 rubļiem, piespriest arestu līdz trim mēnešiem vai izteikt rājienam, pamācību vai aizrādījumu. Ibid.

⁴¹ Lazdiņš J. Krievijas impērijas 1864.gada tiesu reforma un tās nozīme Baltijas gubernās un vēlāk Latvijā. Tiesību efektīvas piemērošanas problemātika Latvijas Universitātes 72.zinātniskās konferences rakstu krājums. 64.lpp.

⁴² Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: "Zvaigzne", 1972, 2950.lpp.

Apgabaltiesa Baltijas guberņās kalpoja par pirmās instances tiesu, skatot sarežģītas krimināllietas un civillietas. Latvijas teritorijā apgabaltiesas atradās Daugavpilī⁴³, Jelgavā, Rīgā un Liepājā.⁴⁴ Jāatzīmē, ka apgabaltiesas tiesneši bija profesionāli juristi un skatīja lietas koleģiāli. Tiesnešus nozīmēja pats imperators. Apgabaltiesas dalījās uz vairākiem krimināllietu un civillietu departamentiem, katrā departamentā bija ne mazāk par četriem tiesnešiem.⁴⁵

Atšķirībā no citu Krievijas impērijas guberņu apgabaltiesām, Baltijas guberņās apgabaltiesās netika paredzēti zvērīnāti piesēdētāji.⁴⁶ Pastāvēja vēl viena īpatnība, Baltijas guberņā neeksistēja tiesu palāta, līdz ar ko, visus apgabaltiesas spriedumus apelācijas kārtībā varēja pārsūdzēt tiesu palātai Pēterburgā.⁴⁷

Savukārt, tiesu palātas spriedumus varēja pārsūdzēt kasācijas kārtībā Valdošajam Senātam Pēterburgā⁴⁸.

Autores ieskatā, cara Aleksandra II veikta tiesu reforma, jo īpaši Krievijas impērijas 1864.gada 20.novembra nolikumi par tiesu iestādēm, kas tika ieviesti Baltijas guberņās ar 1889.gada 9.jūlija likumu, pēc būtības kļuva par pamatu mūsdienu tiesu iekārtai Latvijas teritorijā. Veicot šo reformu, tika paveikts solis uz priekšu, lai visas tiesas darbotos pēc vienotas kārtības, tādā veidā nodrošinot tiesu iekārtas centralizāciju, caurskatāmību un pieejamību. Protams, ņemot vērā Baltijas guberņās pastāvošu tiesu iekārtas dažādību, kas izveidojās iebrucēju dēļ, nevarēja nesaglabāties reģionāla atšķirība.

Ar paveikto tiesas reformu nostiprinājās vairāki tiesu varas principi. Pirmkārt, pēc dzimtbūšanas atcelšanas, parādījās prasības pēc formālas vienlīdzības tiesas priekšā, jo zemnieki, kuri iepriekš bija par tiesību objektu, pārvērtās par tiesību subjektu ar visām no tā izrietošajām tiesībām. Otrkārt, tiesas spriešana kļuva piekritis tikai tiesām, nevis arī valsts

⁴³ Daugavpils tika iekļauta Vitebskas guberņā, līdz ar ko šajā teritorijā, darbojās Krievijas impērijas likumi, bez īpatnībām, kā tas bija Baltijas guberņā.

⁴⁴ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: "Zvaigzne", 1972, 293.lpp.

⁴⁵ Судебная реформа Александра II. Pieejams:

https://ru.wikipedia.org/wiki/Судебная_реформа_Александра_II#Основные_принципы_судебной_реформы [aplūkots 05.09.2018]

⁴⁶ Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: "Zvaigzne", 1972, 293.lpp.

⁴⁷ Tiesu palātas pamatfunkcija bija skatīt apelācijas sūdzības par apgabaltiesas pieņemtajiem nolēmumiem. Spriedumus, kas tika pieņemti ar piesēdētājiem nevarēja apstrīdēt apelācijas kārtībā, tomēr varēja iesniegt kasācijas sūdzību valdošajam senātam. Tiesu palāta pirmās instances tiesas spriedumu skatīja pēc būtības, bet tikai un vienīgi apelācijas sūdzības robežās. Tiesu palāta nevarēja nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai apgabaltiesā, tai bija vai jānoraida sūdzība, vai jāskata pēc būtības. Jāatzīmē, ka atsevišķas lietu kategorijās Tiesu palāta bija pirmās instances tiesa. Tiesu palātas nolēmumus nevarēja apstrīdēt apelācijas kārtībā, bet varēja iesniegt kasācijas sūdzību valdošajam senātam. Судебная реформа Александра II. Pieejams: https://ru.wikipedia.org/wiki/Судебная_реформа_Александра_II#Основные_принципы_судебной_реформы [aplūkots 05.09.2018]

⁴⁸ Senāts skatīja lietas kasācijas kārtībā. Kasācijas iesniegšanas iemesli bija dažādi, gan normu pārkāpuma dēļ, gan, ja tika konstatēti jaunatklātie apstākļi. Sevišķos gadījumos senāts varēja būt par pirmās instances tiesu. Senāts varēja atstāt spriedumu spēkā vai atcelt un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai. Senāta lēmumi bija galīgi. Ibid.

varas iestādēm. Treškārt, tika prasīts lietas skatīt atklāti, proti, publiski, līdz ar ko tiesneši vairs nevarēja paši izvēlēties rakstveida tiesas procesu. Kā arī pusēm tika iedibinātas tiesības aizstāvēt savas intereses ar kvalificēto juristu (advokātu) palīdzību, un kopā ar minēto nostiprinājās sacīkstes princips. Ceturtkārt, sāka darboties nevainīguma prezumpcija, tā tiesu nolikumā tika norādīts, ka nevienu nedrīkst sodīt par noziegumu kā tikai un vienīgi nolikumā noteiktā kārtībā. Piektkārt, visi pierādījumi, kas tika izvirzīti procesā, kļuva pieejami visām iesaistītajām pusēm.

Bez tam, reformas rezultātā pilnīgi atdalījās tiesu vara no administratīvās varas. Tiesneši kļuva procesuāli neatkarīgi no valsts varas. Parādījās liela nozīme juridiskajai izglītībai. Un pats galvenais bija tas, ka lietas pēc būtības tika skatītas tikai divās instancēs, un līdz ar to izzuda prakse, kad lietu varēja izskatīt vairāk nekā 20 gadus. Tostarp, ar tiesas reformu tika atcelts process, kur augstākstāvoša instance pārskata lietas revīzijas ceļā. Tāpat atkārtota lietas skatīšana varēja notikt tikai un vienīgi, uz apelācijas sūdzības pamata un tajā tvērumā.

Latvijas Republikas dibināšanai 1918.gada 18.novembrī bija jānodrošina neatkarīga tiesu vara un jau 1918.gada 6.decembrī bija pieņemts "Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību", ar kuru tika saglabāta Latvijas tiesu sistēma, kas bija izveidota iepriekš, Krievijas impērijas laikā.⁴⁹

Pagaidu nolikums kļuva par tiesu satversmi un pamatlikumu tiesu iekārtai un pamatojoties uz to tika izstrādāti visi pārējie likumi, kas regulēja tiesu darbību.⁵⁰ Ar minēto nolikumu ārpus pilsētām tika atjaunotas pagasttiesas, kas darbojās agrākās kompetences robežās, izņemot krimināllietās.⁵¹ Pagasttiesu spriedumus varēja pārsūdzēt apelācijas kārtībā miertiesās. Miertiesā tika skatītas civilīetas un krimināllietas. Savukārt par miertiesas spriedumiem apelāciju bija iespējams iesniegt apgabaltiesai. Apgabaltiesa darbojās ne tikai kā apelācijas instance, bet arī kā pirmā instance, skatot lietas, kas pārsniedza miertiesas kompetenci. Apgabaltiesas spriedumus varēja pārsūdzēt Tiesu palātai. Par kasācijas instanci tika noteikts Latvijas Senāts ar atrašanās vietu Rīgā.⁵² Senāts sprieda lietas koleģiālā sastāvā

⁴⁹ Blūzma V. Latvijas Republikas valsts dibināšana un nacionālās tiesību sistēmas veidošana (1918-1922). Grām.: Latvijas tiesību vēsture (1914-2000), Rīga: Fonds Latvijas vēsture, 2000, 209.lpp.

⁵⁰ Lēbers A. Referāts par Senāta vēsturi. Grām.: Ieskats Latvijas Senāta spriedumos un senatora Augusta Lēbera rakstos (1920–1938). Sastādījis Dītrichs Andrejs Lēbers (Loeber). Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1992. 115. lpp

⁵¹ Pagaidu nolikuma par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību 3.punkts. Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību: LV nolikums. Pieņemts 06.12.1918. http://periodika.lv/periodika2-viewer/view/index-dev.html#panel:palissue:/p_001_wawe1918n001|article:DIVL85|issueType:P [aplūkots 12.11.2018.]

⁵² Pagaidu nolikuma par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību 4. un 7.punkts. Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību: LV nolikums. Pieņemts 06.12.1918.

un sastāvēja no trim departamentiem - Civilā kasācija, Kriminālā kasācija un Administratīvais departaments.⁵³

Pēc Latvijas okupācijas 1940.gadā, Latvijas tiesu iekārtu reglamentēja 1938.gada 16.augusta likums "Par PSRS, savienoto un autonomo republiku tiesu iekārtu". Lai ieviestu šo tiesas iekārtu 1940.gada 11.novembrī tika pieņemts Latvijas PSR Augstākās Padomes prezidija dekrēts "Par Latvijas PSR tiesu sistēmas pārveidošanu". Saskaņā ar šo dekrētu tika paredzēts miertiesas pārveidot par tautas tiesām, apgabaltiesas palika ar to pašu nosaukumu, Tiesu palātu pārveidoja par Latvijas PSR Augstāko tiesu, bet Senātu vispār likvidēja. Pēc Otrā pasaules kara Latvijā darbojās tikai Augstākā tiesa un tautas tiesas, un līdz ar to tautas tiesas spriedumus varēja pārsūdzēt tikai un vienīgi Augstākajai tiesai.

1959.gada 27.novembrī tika pieņemts likums par "Par LPSR tiesu iekārtu", kas bija spēkā līdz 1981.gadam. Savukārt 1981.gada 12.jūnijā minēto likumu nomainīja likums "Par Latvijas PSR tiesu iekārtu", kas bija spēkā līdz 1993.gada 1.janvārim, kad stājās spēkā likums "Par tiesu varu". Padomju laikā darbojās divu instanču tiesu sistēma – pirmā instance un kasācijas instance, kura ne tikai skatīja kasācijas sūdzības un protestus, bet arī darbojās, kā uzraudzības orgāns. Tomēr nepastāvēt apelācijas instancei, autoresprāt bija liegta iespēja pilnvērtīgi realizēt savas tiesības taisnīgā tiesā.

1990.gada 4.maijā tika pieņemta Latvijas Padomju Sociālistiskās Republikas Augstākās Padomes Deklarācija "Par Latvijas Republikas neatkarības atjaunošanu", saskaņā ar kuru bija atjaunota 1922.gada 15.februāra Satversmes darbība visā Latvijas teritorijā. Tika paredzēta pakāpenisku pāreju no padomju tiesībām.

1992.gada 15.decembrī Augstākā Padome pieņēma likumu "Par tiesu varu", kas ir uzskatāms par tiesas reformas pamatlikumu. Savukārt ar Augstākās padomes lēmumu "Par Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" spēkā stāšanās kārtību" zaudēja spēku likums "Par Latvijas Republikas tiesu tiesnešu un tautas piesēdētāju zvērestu", ka arī tika noteikts pārejas periods likumu "Par Latvijas Saimniecisko tiesu", "Par Saimnieciskās tiesas procesu" un "Par Latvijas PSR tiesu iekārtu" spēkā zaudēšanai.⁵⁴

Likums "Par tiesu varu" stājās spēkā 1993.gada 1.janvārī⁵⁵, kur 2. un 3.pantā tika noteikts, ka Latvijas Republikā tiesu spriež tikai tiesa un ka, tiesu vara Latvijas Republikā pieder rajonu (pilsētu) tiesām, apgabaltiesām un Augstākajai Tiesai.

⁵³ Senāta izveidošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tīmekļvietne. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/vesture/latvijas-senats-1918-1940/senata-izveidosana> [aplūkots 20.09.2018]

⁵⁴ Par Latvijas Republikas likuma "Par tiesu varu" spēkā stāšanās kārtību. Augstākās padomes lēmums. Pieņemts 15.12.1992. [01.10.2018. red.]

⁵⁵ Likums "Par tiesu varu": LV likums. Pieņemts 01.01.1993. [01.01.1993. red.]

Minētā likuma 5.nodaļa tika veltīta apgabaltiesām, paredzot, ka Latvijas Republikā tiek izveidotas piecas apgabaltiesas: Rīgas apgabaltiesa, Kurzemes apgabaltiesa, Latgales apgabaltiesa Vidzemes apgabaltiesa un Zemgales apgabaltiesa.⁵⁶ Autore grib atzīmēt, ka šobrīd Latvijas Republikā ir sešas apgabaltiesas, tā ar grozījumiem likumā “Par tiesu varu”, kas stājās spēkā 2003.gada 18.decembrī, minētais saraksts tika papildināts ar Administratīvo apgabaltiesu.⁵⁷

Toreiz tika paredzēts, ka apgabaltiesā tiek izskatītas krimināllietas gan pirmajā instancē, gan apelācijas instancē.⁵⁸ Bet, lai gan apelācijas instances tiesa tika paredzēta likumā “Par tiesu varu” jau pamatredakcijā, toties atbilstoši Augstākās padomes lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību” tika noteikts, ka visas likuma “Par tiesu varu” sadaļas, kas ir attiecināmas uz apelācijas instanci, stājās spēkā vienlaikus ar attiecīgiem likumiem par civilprocesu un kriminālprocesu.⁵⁹

Līdz ar to, šeit svarīgi ir norādīt, ka faktiski apgabaltiesas bija sākušas strādāt tikai 1995.gadā.⁶⁰ Tas bija saistīts gan ar apgabaltiesu faktisku izveidi, gan ar veiktajiem grozījumiem Latvijas Kriminālprocesa kodeksā⁶¹, kas stājās spēkā 1994.gada 1.oktobrī un ar kuriem minētais kodekss tika papildināts ar jaunu sadaļu, kur tika reglamentēta likumīgā spēkā nestājušā sprieduma izskatīšana apelācijas kārtībā.

Minētais arī nozīmē, ka līdz 1995.gadam, Latvijā joprojām bija divu pakāpju tiesas sistēmā⁶², kas neparedzēja apelācijas instanci.

2013.gadā Latvijas Republikā tika veikta Augstākās tiesas reorganizācija, kas tika nosaukta par “tīro trīspakāpju” tiesu sistēmu, kā arī par “Tiesu reformu”⁶³, attiecīgi grozījumi likumā “Par tiesu varu” un saistītajos likumos stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī.

Spriežot pēc izsldinātiem materiāliem par grozījumu likumā “Par tiesas varas” gaitu Saeimas tīmekļvietnē, var secināt, ka tiesu reforma notika gada laikā. Tā, sākotnēji 2012.gada 8.martā likumprojektā “Grozījumi likuma “Par tiesu varu”” tika piedāvāts priekšlikums grozīt

⁵⁶ Ibid. Likuma “Par tiesu varu” 35.pants. [01.01.1993. red]

⁵⁷ Grozījumu likumā “Par tiesu varu” 35.pants. Grozījumi likumā “Par tiesu varu”: LV likums. Pieņemts 04.12.2003. [15.10.2018. red.]

⁵⁸ Likuma “Par tiesu varu” 36.pants. Likums “Par tiesu varu”: LV likums. Pieņemts 01.01.1993. [01.01.1993. red]

⁵⁹ Augstākās padomes lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību” 3.punkts. Augstākās padomes lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību”: lēmums. Pieņemts 15.12.1992. [19.10.2018. red.]

⁶⁰ 1994.gada 30.marts tiek uzskatīts par Rīgas apgabaltiesas darbības atjaunošanas dienu. Šajā dienā Saeima apstiprināja jaunu apgabaltiesas priekšsēdētāju – Jāni Muižnieku. Pilnvērtīgu darbu tiesa sāka 1995.gada 31.martā ar 11 tiesnešiem. Latvijas Republikas tieslietu sistēma. Hronika (1990–2008) Latvijas vēstnesis: 07.11.2008., Nr.174 (3958) <https://www.vestnesis.lv/ta/id/183529> [aplūkots 19.10.2018.]

⁶¹ Likums “Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā”: LV likums. Pieņemts 22.06.1994. [19.10.2018. red.]

⁶² Sk. šā darba 17.lp

⁶³ Tiesu reforma: tiesu palātu likvidēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tīmekļvietne. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/vesture/latvijas-republikas-augstaka-tiesa/tiesu-reforma-tiesu-palatu-likvidesana> [aplūkots 12.10.2018.]

tiesneša amata pildīšanas maksimālo vecumu no 65 gadiem uz 70 gadiem, kas arī tika pamatots likumprojekta anotācijā.⁶⁴ Pirmajā lasījumā 2012.gada 15.martā minētais likumprojekts tika atbalstīts, kā arī vienlaikus tika dots termiņš priekšlikumu iesniegšanai. Gada laikā, proti, līdz 2013.gada 10.janvārim tika apkopoti un atbalstīti 30 priekšlikumi.⁶⁵ Diemžēl, minēto priekšlikumu tapšanas process nav pieejams oficiālajā Saeimas tīmekļvietnē, kā arī attiecīgais skaidrojums un pamatojums par tik būtisku tiesu reformu netika iekļauts likumprojekta anotācijā. Savukārt, spriežot pēc 2013.gada 17.janvāra stenogrammas no likumprojekta otrā lasījuma, visi likumprojekta priekšlikumi par veicamo tiesu reformu tika atbalstīti bez iebildumiem.⁶⁶ Līdz trešajam lasījumam savus priekšlikumus par likumprojektu iesniedza tikai Tieslietu ministrs J.Bordāns, kura priekšlikumi tika atbalstīti daļēji, un Juridiskais birojs, kura priekšlikumi netika atbalstīti, citu resoru viedokļi priekšlikumu tabulā neparādās.⁶⁷ No 2013.gada 13.jūnija stenogrammas izriet, ka priekšlikumus tika snieguši arī Tieslietu padome un Latvijas Tiesnešu biedrība, savukārt priekšlikumu tabulā nav ietverti.⁶⁸ 2013.gada 13.jūnijā visi likumprojektā “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” iekļautie priekšlikumi par veicamo tiesu reformu trešajā lasījumā tika atbalstīti bez iebildumiem un, kā iepriekš autore minēja, stājās spēkā 2014.gada 1.janvārī.

Savukārt, minētie grozījumi skāra apgabaltiesas (attiecībā uz krimināllietām) tādā veidā, ka to kompetencē palika krimināllietu izskatīšana tikai kā apelācijas instancei.⁶⁹ Attiecīgi grozījumi skāra arī KPL normas, proti, KPL 442.pants tika izteikts jaunajā redakcijā, vairs neparedzot nodot apgabaltiesai, kā pirmās instances tiesai krimināllietas pēc noteiktiem pantiem, bet skaidri nosakot, ka apelācijas kārtībā pārsūdzētu rajona (pilsētas) tiesas nolēmumu izskata apgabaltiesa kā apelācijas instances tiesa.⁷⁰

Tā, šobrīd krimināllietu izskatīšanu apelācijas instances tiesā regulē likums “Par tiesu varu”, kā arī KPL, kas tika pieņemts 2005.gada 21.aprīlī un stājās spēkā 2005.gada 1.oktobrī.

⁶⁴ Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” anotācija. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F6469C48FD35E264C22579BB0051E191?OpenDocument>
[aplūkots 13.04.2019.]

⁶⁵ Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” priekšlikumu tabula : 2. lasījums. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/036A899E3C47A43EC2257AEF004FAEB8?OpenDocument>
[aplūkots 13.04.2019.]

⁶⁶ Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” stenogramma: 2. lasījums. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/45FE4D65E68599C8C2257AFA0042BCD3?OpenDocument>
[aplūkots 13.04.2019.]

⁶⁷ Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” priekšlikumu tabula : 3. lasījums. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=223/Lp11>
[aplūkots 13.04.2019.]

⁶⁸ Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” stenogramma: 3. lasījums. Pieejams:

<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/AF204824AD1B8887C2257B91002FD684?OpenDocument>
[aplūkots 13.04.2019.]

⁶⁹ Likuma “Par tiesu varu” 36.pantā noteikts, ka apgabaltiesa ir apelācijas instance civillietām, krimināllietām un administratīvajām lietām, ja likumā nav noteikts citādi. Likums “Par tiesu varu”: LV likums. Pieņemts 01.01.1993. [12.10.2018. red]

⁷⁰ KPL 442.panta otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

1.2. Krimināllietas iztiesāšana apelācijas kārtībā.

1.2.1. Pirmās instances tiesas nolēmuma pārsūdzēšanas apelācijas kārtībā vispārīgie noteikumi.

Atbilstoši Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas protokola Nr.7 2.panta 1.punktā noteiktajam, ikvienam, kuru tiesa ir atzinusi par vainīgu kriminālnoziedzumā, ir tiesības uz vainas pierādījuma vai sprieduma pārskatīšanu augstākā instancē. Šo tiesību izmantošanu, ieskaitot pamatu, nosaka likums.⁷¹ Ar šo protokolu tika nostiprinātas cilvēktiesības uz apelāšanu pēc būtības. Ir interesanti, ka šī konvencija tika parakstīta 1995.gada 10.februārī⁷², tieši tajā gadā, kad faktiski tika izveidotas un sākušas strādāt apgabaltiesas kā apelācijas instance⁷³. Kaut Latvija faktiski pievienojās Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijai 1997.gadā⁷⁴, autore pievienojas G.Kusiņa un G.Kūtra paustajam viedoklim, ka “minēto starptautisko normu prasības kopš 1995.gada 1.oktobra apmierina Kriminālprocesa kodeksā ietvertā un praksē realizētā apelācijas kārtība⁷⁵”. Kaut Kriminālprocesa kodeksu 2005.gada 1.oktobrī nomainīja Kriminālprocesa likums, minētā prasība joprojām tiek ievērota.

Šobrīd KPL 549.pantā noteikts, ka pārsūdzēšana apelācijas kārtībā ir rakstveida apelācijas protesta vai sūdzības iesniegšana par spēkā nestājušos pilnu pirmās instances tiesas nolēmumu nolūkā panākt tā atcelšanu pilnībā vai kādā tā daļā kā faktisku, tā juridisku iemeslu dēļ.⁷⁶

Ņemot vērā noteikto, autore izdala šādus pārsūdzēšanas apelācijas kārtībā kritērijus:

1. apelācijas sūdzībai vai protestam ir jābūt iesniegtam rakstveidā – tātad ir noteikts obligāts dokumenta veids, savukārt minētais neizslēdz iespēju iesniegt to arī kā elektronisko dokumentu⁷⁷;

⁷¹ Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieņemta 04.11.1950. [24.10.2018. red.]

⁷² Mits M. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ratifikācijas process Latvijā. Jurista Vārds, 2017.gads, Nr.21.

Pieejams <http://www.juristavards.lv/doc/270678-eiropas-cilvektiesibu-konvencijas-ratifikacijas-process-latvija/> [aplūkots 24.10.2018.]

⁷³ Sk. šā darba 18.lp

⁷⁴ Likums “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu”: LV likums. Pieņemts 04.06.1997. [24.10.2018. red.]

⁷⁵ Satversmes tiesas 05.03.2002. spriedums lietā Nr.2001-10-01. Pieejams <https://www.vestnesis.lv/ta/id/59566-par-latvijas-kriminalprocesa-kodeksa-390--392-2-panta-un-1997-gada-20-februara-likuma-grozijumi-latvijas-kriminalprocesa-kodeks> [aplūkots 24.10.2018.]

⁷⁶ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁷⁷ Elektronisko dokumentu likuma 3.panta pirmā daļa. Elektronisko dokumentu likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002. [09.10.2018. red.]

2. ir sagatavots pilns pirmās instances tiesas spriedums – šeit ir jāņem vērā, ka pirmās instances tiesa praksē lielākoties izmanto KPL 530.pantā noteikto regulējumu, taisot un pasludinot saīsināto spriedumu (kas nav pārsūdzams⁷⁸), norādot pilna lēmuma pieejamības dienu, savukārt apelācijas sūdzības un protesta iesniegšanas termiņš tiek skaitīts tieši no pilna sprieduma pieejamības dienas, nevis no saīsinātā sprieduma pasludināšanas dienas;
3. pirmās instances tiesas spriedums nav stājies spēkā – atbilstoši KPL 550.panta pirmajai daļai apelācijas sūdzību vai protestu iesniedz ne vēlāk kā 10 dienu laikā vai, ja tiesa pagarinājusi pārsūdzības termiņu, ne vēlāk kā 20 dienu laikā pēc dienas, kad kļuvis pieejams pilns tiesas nolēmums⁷⁹, līdz ar to pirmās instances tiesas spriedums lielākoties stājas spēkā 11 dienā⁸⁰ no pilna sprieduma pieejamības dienas, ja tas nebija pārsūdzēts KPL noteiktajā kārtībā, vai 21 dienā⁸¹, ja tiesa atsevišķi bija pagarinājusi pārsūdzības termiņu līdz 20 dienām;
4. pārsūdzības nolūks ir pirmās instances sprieduma atcelšana pilnībā vai kādā tā daļā – tātad, apelēšanas mērķis ir pirmās instances sprieduma atcelšana;
5. apelācijas sūdzībā vai protestā ir jānorāda faktiskus vai juridiskus iemeslus pirmās instances sprieduma atcelšanai – proti, ir jānorāda uz pirmās instances tiesas pieļautiem procesuālo normu pārkāpumiem vai materiālo normu nepareizu piemērošanu, vai nepareiziem tiesu konstatējumiem, kas ir pretrunā ar spriedumā minētajiem lietas faktiskajiem apstākļiem, ko tiesa ir pieļāvusi taisot spriedumu.

Autore vēlas norādīt, ka KPL atsevišķi nav uzskatīts to personu loks, kam ir tiesības apelēt, savukārt no kriminālprocesā iesaistīto personu tiesībām ir secināms, ka apelēt ir tiesības prokuroram (KPL 43.panta pirmās daļas 9.punkts), apsūdzētajam (KPL 71.panta 13.punkts), aizstāvim (KPL 86.panta pirmā daļa), nepilngadīgā pārstāvim (KPL 90.pants pirmās daļas 10.punkts), pārstāvim kriminālprocesā par medicīniskā rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu (KPL 92.panta pirmās daļas 8.punkts), cietušajam (KPL 97.¹ panta pirmās daļas 8.punkts) un cietušās personas pārstāvim (KPL 107.panta pirmā daļa).

Iesniedzot apelācijas sūdzību vai protestu par pirmās instances tiesas spriedumu, ir jāievēro iesniegšanas termiņi, proti, desmit dienu laikā, no pirmās instances tiesas sprieduma

⁷⁸ KPL 530.panta piektā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁷⁹ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁸⁰ Protams, šeit ir jāņem vērā Padomes 1971.gada 3.jūnija regulas (EEK, EURATOM) Nr.1182/71, ar ko nosaka laikposmiem, datumiem un termiņiem piemērojamus noteikumus, 3.panta 4.punktā noteikto, ja laikposma pēdējā diena, kura izteikta citādi, nevis stundās (*bet dienās* – autores red.), ir oficiāla brīvdiena, sestdiena vai svētdiena, periods izbeidzas līdz ar nākošās darbdienas pēdējās stundas izbeigšanos. Līdz ar to, spriedums var stāties spēkā arī vēlāk. Padomes 1971.gada 3.jūnija regula (EEK, EURATOM) Nr.1182/71, ar ko nosaka laikposmiem, datumiem un termiņiem piemērojamus noteikumus. Pieņemta 03.06.1971. [10.10.2018. red.]

⁸¹ Sk. iepriekšējo autores komentāru

pieejamības dienas. Savukārt, ir jāatzīmē, ka tiesai ir izvēles tiesības minētā 10 dienu apelācijas sūdzības vai protestu iesniegšanas termiņa pagarināšanai līdz 20 dienām.⁸²

Ja apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas termiņš ir nokavēts, tiesa, pieņemot lēmumu rezolūcijas veidā, atsaka to pieņemt.⁸³

Savukārt iesniedzējs var lūgt atjaunot iesniegšanas termiņu, norādot tā nokavēšanas iemeslus, pēc iespējas pievienojot nokavējuma attaisnojošus dokumentus.⁸⁴ Šādu iesniegumu tiesa izskata trīs darbdienu laikā, pieņemot motivētu lēmumu par nokavēta termiņa atjaunošanu vai par atteikšanos to atjaunot.⁸⁵ Šādu tiesas lēmumu var pārsūdzēt 10 dienu laikā šai pašai tiesai.⁸⁶

1.2.2. Apelācijas sūdzības vai protesta saturs.

KPL 551.pantā⁸⁷ ir noteikts, ka apelācijas sūdzībā vai protestā norāda:

1) tiesas nolēmumu, par kuru iesniedz sūdzību vai protestu – proti, iesniedzējam ir jānorāda tās pirmās instances tiesas nosaukums, kura bija pieņēmusi pārsūdzamo spriedumu;

2) kādā apjomā nolēmumu pārsūdz vai noprotē – iesniedzējam apelējot, ir jānorāda, vai viņš lūdz atcelt pirmās instances spriedumu pilnībā vai tikai kādā tā daļā;

3) kā izpaužas nolēmuma nepareizība – tas ir, jānorāda tādas pirmās instances tiesas pieļautās kļūdas, kā, piemēram, procesuālu normu neievērošana (kriminālprocess tika virzīts neievērojot KPL noteikto), materiālu normu nepareiza piemērošana (piemēram, personai inkriminēts noziedzīgais nodarījums ir kvalificēts nepareizi vai persona pēc inkriminētā Krimināllikuma panta ir attaisnota nepamatoti), nepareizu secinājumu veikšana pamatojoties uz kriminālprocesa ietvaros iegūtajām ziņām par faktiem, kas noveduši pie netaisnīga sprieduma;

4) pierādījumus, kas jāpārbauda apelācijas instances tiesai – iesniedzējam, pārsūdzot spriedumu, ir jāapgāž pirmās instances tiesas spriedumā iekļautos secinājumus ar tādiem pierādījumiem, ko, pirmkārt, apelācijas instances tiesa var pārbaudīt, un, otrkārt, pamatojoties uz kuriem var neatzīt par pamatoti pirmās instances tiesas veiktus spriedumus;

5) vai tiek pieteikti jauni pierādījumi, kādi, par kādiem apstākļiem un kādēļ šie pierādījumi nebija iesniegti vai pārbaudīti pirmās instances tiesā – apelācijas instances tiesā

⁸² KPL 550.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

Savā darba praksē autore bija saskarusies ar to, ka tiesa garināja apelācijas termiņu līdz 20 dienām “īpaši smagajās” krimināllietās.

⁸³ Ibid. KPL 550.panta otrā daļa

⁸⁴ Ibid. KPL 317.panta pirmā daļa

⁸⁵ Ibid. KPL 317.panta trešā un ceturtā daļa

⁸⁶ Ibid. KPL 550.panta trešā daļa

⁸⁷ Ibid.

iesniedzējs ir tiesīgs pieteikt jaunus pierādījumus, proti, jaunas ziņas par faktiem, kas varētu ietekmēt sprieduma iznākumu, ar lūgumu pievienot tos kriminālprocesa lietas materiāliem, savukārt motivēti norādot, kāpēc tie nebija iesniegti pievienošanai lietas materiāliem, izskatot lietu pirmās instances tiesā, vai arī norādīt, kāpēc tie nebija pārbaudīti pirmās instances tiesā⁸⁸;

6) iesniedzēja lūgumu – iesniedzēja lūgums ir atkarīgs no pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanas apjoma, šeit precīzi ir jānorāda, ko iesniedzējs grib panākt apelējot, piemēram, apsūdzētais var lūgt sevi attaisnot pilnībā, vai pēc kādā konkrētā panta, ja tādi bija vairāki, kā arī var lūgt grozīt soda izciešanas veidu, prokurors un cietušais var lūgt piemērot bargāku sodu vai atcelt attaisnojošo spriedumu un sodīt personu pēc celtās apsūdzības;

7) sūdzībai vai protestam pievienoto dokumentu sarakstu – šo formālu prasību iesniedzējs iekļauj, ja viņš kopā ar apelācijas sūdzību vai protestu iesniedz kādus dokumentus, pierādījumus.

Bez tam, iesniedzējs var lūgt noprotināt kādu personu apelācijas instancēs tiesā, gan tādu kas iepriekš nebija noprotināta, piem., jaunu liecinieku, gan kādu iepriekš noprotināto liecinieku noprotināt atkārtoti, uzdodot tādus jautājumus, par kuriem iepriekš liecinieks nebija liecinājis. Piesakot šādu lūgumu, iesniedzējs obligāti norāda noprotināmās personas vārdu, uzvārdu un adresi⁸⁹, lai tiesa to varētu uzaicināt uz tiesas sēdi.

KPL 551.panta trešajā daļā ir minēts, ka apelācijas sūdzībā vai protestā norādāms [...] vai apelācijas instances tiesā būs vajadzīgs aizstāvis un vai tas jāuzaicina tiesai.⁹⁰ Autore šeit grib precizēt, ka minēto informāciju ir jānorāda apsūdzētā apelācijas sūdzībā, tātad tikai apsūdzētajam. Savukārt prokurors prokurora protestā, šādu informāciju nevar norādīt, jo viņš nevar zināt apsūdzētā vēlmi attiecībā uz aizstāvi. Cietušais advokātu juridiskās palīdzības sniegšanai sev uzaicina pats.⁹¹

KPL atsevišķi regulē apelācijas sūdzības prasības apjomu attiecībā uz cietušo, proti, cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi bija lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā.⁹² Minētais nosacījums ir attiecināms arī uz cietušā pieteikto radītā kaitējuma (ņemot vērā tās morālo aizskārumu, fiziskās ciešanas un mantisko

⁸⁸ Šeit autore no savas darba prakses var norādīt, ka pēdējā gadījumā (jauni pierādījumi, kas nebija pārbaudīti pirmās instances tiesā) apsūdzētie lūdz pievienot lietas materiāliem dokumentus, ko iepriekš procesa virzītāji pirmstiesas procesā bija nodevuši arhīvā (kā uz virzāmo kriminālprocesa neattiecināmos dokumentus), norādot, ka tur ir fiksētas tādas ziņas par faktiem, kam ir liela nozīme lietas iznākumā un ka, pirmās instances tiesā šāds lūgums par materiālu pieprasīšanu no arhīva tika noraidīts nemotivēti.

⁸⁹ KPL 551.panta trešā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁹⁰ Ibid.

⁹¹ KPL 108.panta otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁹² Ibid. KPL 551.panta ceturta daļa

zaudējumu) kompensāciju⁹³, t.i., apelācijas instances tiesā cietušais nevar palielināt no apsūdzētā pieprasāmās kompensācijas apmēru.

KPL 551.panta piektajā daļā noteikts, ka prokuroram ir pienākums iesniegt protestu par nelikumīgu vai nepamatotu tiesas nolēmumu. Minētais nozīmē, ka prokuroram nav izvēles tiesību šāda jautājuma izlemšanā un nelikumīga vai nepamatota sprieduma gadījumā, prokuroram viennozīmīgi ir jāiesniedz apelācijas protests. Vienīgais jautājums, kas paliek prokurora ziņā, tas ir subjektīvs viedoklis par to, vai konkrētajā gadījumā tiesas spriedums ir nelikumīgs vai nepamatots?

Vienlaikus, iesniedzot apelācijas protestu, prokurors ir ierobežots ar tādiem nosacījumiem, ka protestu viņš var iesniegt tikai par tiem spriedumiem, kuros tiesa:

1. nav ņēmusi vērā viņa viedokli lietas iztiesāšanā, - šādos gadījumos prokurori lūdz atcelt attaisnojošo spriedumu vai piespriet bargāku sodu vai tieši otrādi - mazāku, vai grozīt soda izciešanas veidu, - vai arī
2. pieļāvusi tādus pārkāpumus, kurus viņš nevarēja novērst lietas iztiesāšanas gaitā – šādos gadījumos ir norādāmi procesuāli pārkāpumi, kas tika pieļauti iztiesāšanas gaitā.

Savukārt minētie ierobežojumi neattiecas uz amatā augstāku prokuroru.⁹⁴

Iesniedzējs, iesniedzot apelācijas sūdzību vai protestu, obligāti to paraksta.⁹⁵ Iesniedzot apelācijas sūdzību vai protestu elektroniski, dokumentam ir jābūt elektroniskais paraksts.⁹⁶

Iesniedzot apelācijas sūdzību vai protestu, to adresē vienu līmeni augstākai tiesai, proti, apelācijas instances tiesai.⁹⁷ Savukārt apelācijas instance krimināllietām ir apgabaltiesa.⁹⁸ Ņemot vērā, ka pirmās instances sprieduma rezolutīvā daļā papildus ir iekļaujama informācija par sprieduma pārsūdzēšanas kārtību un termiņu⁹⁹, tiesa tajā norāda kādai tiesai var pārsūdzēt spriedumu, proti, norāda konkrētas tiesas nosaukumu¹⁰⁰, kura būs piekritīga apelācijas lietas izskatīšanā. Bet ir jāatzīmē, ka, kaut apelācijas sūdzība vai protests par pirmo instances spriedumu ir adresējami apgabaltiesai, tie ir iesniedzami tai tiesai, kura bija pieņēmusi pārsūdzamo spriedumu – rajona (pilsētas) tiesai.¹⁰¹

⁹³ Ibid. KPL 22.pants

⁹⁴ Ibid. KPL 551.panta piektā daļa

⁹⁵ Ibid. KPL 551.panta otrā daļa

⁹⁶ Elektronisko dokumentu likuma 3.panta pirmā daļa. Elektronisko dokumentu likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002.

⁹⁷ KPL 552.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

⁹⁸ Likuma "Par tiesu varu" 36.pants. Likums "Par tiesu varu": LV likums. Pieņemts 15.12.1992.

⁹⁹ KPL 529.panta 3.punkts. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005

¹⁰⁰ Atbilstoši likuma "Par tiesu varu" 35.panta pirmajā daļā noteiktajam, Latvijas Republikā ir izveidotas šādas apgabaltiesas: Rīgas apgabaltiesa, Kurzemes apgabaltiesa, Latgales apgabaltiesa, Vidzemes apgabaltiesa un Zemgales apgabaltiesa. (šeit autore norādīja tikai tās apgabaltiesas, kurām ir piekritīgas krimināllietas)

¹⁰¹ KPL 552.panta otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

Ja iesniedzējs savā apelācijas sūdzībā vai protestā nenorāda vai neievēro iepriekš izklāstītu likumdevēja akcentēto īpaši svarīgu un obligāti iekļaujamu informāciju apelācijas sūdzībā vai protestā vai pārsniedz pārsūdzamā pirmās instances tiesas sprieduma apjomu gadījumos, kad lieta tiek skatīta bez pierādījumu pārbaudes¹⁰², tiesnesis norāda uz konstatētajiem trūkumiem, pieņemot lēmumu par apelācijas sūdzības vai protesta atstāšanu bez virzības, nosakot 10 dienu termiņu konstatēto trūkumu novēršanai.¹⁰³

Gadījumā, ja iesniedzējs desmit dienu laikā tiesneša norādītos trūkumus nenovērš, tiesnesis pieņem lēmumu par apelācijas sūdzības vai protesta atstāšanu bez izskatīšanas, par to paziņojot iesniedzējam. Šāda veida tiesneša lēmumu, kā arī lēmumu par apelācijas sūdzības vai protesta atstāšanu bez virzības, gadījumos, kad apelācijas sūdzībā vai protestā tiek pārsniegts pārsūdzamā pirmās instances tiesas sprieduma apjoms lietās, kas tika skatītas bez pierādījumu pārbaudes, vai gadījumos, kad netika ievēroti norādītie KPL 551.panta ceturtais un piektās daļas nosacījumi, iesniedzējs var pārsūdzēt 10 dienu laikā apelācijas instances tiesā¹⁰⁴.

1.2.3. Apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas sekas.

Gadījumos, kad tiek iesniegta apelācijas sūdzība vai protests par nosodošu pirmās instances tiesas spriedumu, tie aptur tā spēkā stašanos gan attiecībā uz konkrētu apsūdzētu, kurš vai par kuru tika apelēts, gan arī attiecībā uz līdzapsūdzetajiem. Bet minētais neattiecas uz tiem gadījumiem, kad ar attaisnojošo spriedumu apsūdzētais tika atbrīvots no apcietinājuma, mājas aresta vai sociālās korekcijas izglītības iestādes.¹⁰⁵

Pirmās instances tiesa, saņemot apelācijas sūdzību vai protestu, pēc apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas termiņa notecējuma, nosūta kriminālprocesa lietas materiālus apelācijas instances tiesai, paralēli nosūtot iesniegtās apelācijas sūdzības vai protesta kopiju kriminālprocesā iesaistītajām personām, kuru intereses un tiesības tās aizskar – informēšanai un iebildumu vai paskaidrojumu iesniegšanai, un vienlaikus informējot viņus par lietas nosūtīšanu apgabaltiesai.¹⁰⁶

¹⁰² Ibid. KPL 499.panta ceturtajā daļā noteikts, ka [...] spriedumu apelācijas kārtībā var pārsūdzēt tikai daļā par tiesas piespriesto sodu, kompensāciju, rīcību ar mantu vai sakarā ar pieļautiem procesa pārkāpumiem.

¹⁰³ KPL 553.panta pirmā un trešā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁰⁴ Ibid. KPL 553.panta otrā un ceturta daļa

¹⁰⁵ Ibid. KPL 554.pants

¹⁰⁶ KPL 555.panta pirmā un otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

Tā, autore secina, ka, faktiski, apelācijas tiesvedības aizsākums rodas jau pirmās instances tiesā un turpinās apelācijas instances tiesā. Līdz ar to, apelācijas tiesvedība dalās uz: a) tiesvedību pirmās instances tiesā, un b) tiesvedību apelācijas instances tiesā.¹⁰⁷

Atsevišķi ir jānorāda, ka iesniedzējam, pēc apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas, desmit dienu laikā pēc pārsūdzības termiņa beigām ir tiesības iesniegt papildinājumus savai iesniegtajai apelācijas sūdzībai vai protestam, ņemot vērā vienu nosacījumu - ar to nedrīkst grozīt apelācijas sūdzībā vai protestā sākotnēji pieteiktā lūguma būtību.¹⁰⁸ Šādi papildinājumi ir attiecināmi uz papildu skaidrojumu sniegšanu par lietas apstākļiem, motīvu, pausto viedokļu precizējumiem, pieļauto pārrakstīšanas kļūdu labojumiem un tml. Autoresprāt arī ir jānorāda, ka minētais regulējums neparedz konkrētu papildinājumu apelācijas sūdzības formu, bet paredz tikai vienu nosacījumu - nedrīkst grozīt sākotnējā lūguma būtību, kas ir izšķirošs tiesai lemjot vai ir iesniegti papildinājumi apelācijas sūdzībai vai apelācijas sūdzības papildinājumi. Lemjot jautājumu par to, vai bija iesniegti papildinājumi apelācijas sūdzībai vai apelācijas sūdzības papildinājumi, Augstākā tiesa savā 2007.gada 20.novembra lēmumā SKK-511/2007 atsevišķi ir norādījusi, ka izlemjot jautājumu par to, vai ir iesniegta apelācijas sūdzība vai apelācijas sūdzības papildinājumi, jāņem vērā gan procesuālā dokumenta nosaukums, gan saturs, gan iesniegšanas kārtība un termiņi, gan dokumentā norādītais iesniegšanas pamats, gan pirmās instances tiesneša lēmums sakarā ar iesniegto dokumentu, gan tiesas tālākā rīcība ar dokumentiem.¹⁰⁹

KPL ir paredzētas tiesības iesniedzējam, pēc apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas, atsaukt to.¹¹⁰ Apelācijas sūdzības vai protesta atsaukšanas nosacījumi KPL ir norādīti imperatīvi un lakoniski, proti:

1. apelācijas sūdzība vai protests ir jāatsauc līdz tiesa aiziet apspriesties nolēmuma pieņemšanai;
2. bez ierobežojuma apelācijas sūdzību vai protestu var atsaukt:
 - a. sūdzības iesniedzējs - savu apelācijas sūdzību;
 - b. pilngadīgs apsūdzētais - sava aizstāvja un sava bijušā pārstāvja apelācijas sūdzību;
 - c. pilngadīgs cietušais - sava pārstāvja apelācijas sūdzību;

¹⁰⁷ Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. II (издание 3-е, пересмотренное и дополненное). Спб.: Сенатская типография, 1910. С. 514.

¹⁰⁸ KPL 555.panta trešā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁰⁹ Augstākās tiesas 20.11.2007. lēmums lietā SKK-511/2007. Pieejams

<http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2007> [aplūkots 22.10.2018.]

¹¹⁰ KPL 556.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

- d. prokurors - savu apelācijas protestu un amatā augstāks prokurors - amatā zemāka prokurora apelācijas protestu;
3. tikai ar apsūdzētā rakstveida piekrišanu var atsaukt:
 - a. viņa aizstāvis - savu apelācijas sūdzību;
 - b. viņa pārstāvis vai bijušais pārstāvis - savu apelācijas sūdzību;
4. tikai ar cietušā rakstveida piekrišanu viņa pārstāvis var atsaukt savu apelācijas sūdzību.¹¹¹

Ņemot vērā minēto, ir paredzēti un atrunāti gadījumi, kas ir saistoši apsūdzēto un cietušo aizstāvjiem un pārstāvjiem, kad viņi savu aizstāvamo un pārstāvamo vārdā iesniegtās sūdzības nevar atsaukt bez aizstāvamo un pārstāvamo skaidri izteiktas piekrišanas, kas ir noformēta rakstveidā. Turklāt ir jānorāda, ka norādītais regulējums ir precīzs un neparedz atkāpes. Tā, piemēram, Augstākā tiesa 2008.gada 27.marta lēmumā lietā SKK-135/2008, kur apelācijas instances tiesā apsūdzēta iesniegto apelācijas sūdzību bija atsaucis otrais līdzapsūdzētais, secināja, ka KPL 556.panta otrā un trešā daļa nosaka personu loku, kas ir tiesīgi atsaukt apelācijas sūdzību vai protestu. Tā kā apelācijas sūdzību atsaukusi persona, kas nav minēta KPL 556.panta otrajā un trešajā daļā minēto personu lokā, apelācijas instances tiesas lēmums, ar kuru izbeigta apelācijas tiesvedība, ir nepamatots un atceļams pilnībā.¹¹²

Atsevišķi ir jānorāda, ka apelācijas sūdzības vai protesta atsaukšana ne vienmēr ir saistoša tiesai. Tā, KPL normas precīzi uzskaita gadījumus, kad tiesa (gan pirmās instances tiesa, gan apelācijas instances tiesa) neakceptē pieteikto apelācijas sūdzības atsaukšanu, proti, ja to atsauc nepilngadīgais vai persona, kurai tās fizisko vai psihisko trūkumu dēļ obligāti nodrošināma aizstāvība, vai nepilngadīgā vai minētās personas aizstāvis vai pārstāvis, kā arī gadījumos, kad apelācijas instances tiesa, pēc iepazīšanās ar krimināllietas materiāliem pati konstatē acīmredzamu Krimināllikuma vai KPL normu pārkāpumu, kura dēļ pārsūdzētais nolēmums atceļams vai grozāms, lai samazinātu apsūdzības apjomu, mīkstinātu sodu vai izbeigtu lietu.¹¹³

Ja pirmās instances tiesa saņēma apelācijas sūdzības atsaukumu, tā to kopā ar krimināllietas materiāliem nosūta apelācijas instances tiesai, savukārt, ja tiesa apelācijas sūdzības atsaukumu saņem pēc krimināllietas materiālu nosūtīšanas, tā to pārsūta vienu pašu apelācijas instances tiesai pēc krimināllietas piekritības. Gadījumā, ja pirmās instances tiesā tiek saņemts apelācijas protesta atsaukums, tiesai tiek piešķirtas izvēles tiesības, proti, tā var

¹¹¹ KPL 556.panta otrā līdz ceturtajai daļai. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹¹² Augstākās tiesas 27.03.2008. lēmums lietā SKK-135/2007. Pieejams <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2008> [aplūkots 22.10.2018.]

¹¹³ KPL 556.panta piektā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

pieņemt lēmumu par tiesvedības izbeigšanu vai pārsūtīt apelācijas protesta atsaukumu kopā ar krimināllietas materiāliem apelācijas instances tiesai.¹¹⁴

Apelācijas instances tiesa pēc apelācijas sūdzības vai protesta atsaukšanas saņemšanas kopā ar krimināllietas materiāliem vai iztiesājot lietu apelācijas procesā, pieņem lēmumu par tiesvedības izbeigšanu, ja vien nav iestājies minētais apstāklis, kad sūdzības atsaukšana tiesai nav saistoša. Lēmumu par tiesvedības izbeigšanu tiesa paziņo sūdzības vai protesta iesniedzējam, kā arī personām, kuru intereses vai tiesības atsauktā sūdzība vai protests aizskar. KPL atsevišķi ir reglamentēts lēmuma par tiesvedības izbeigšanu pieņemšanas veids, proti, ja apelācijas sūdzība vai protests tiek atsaukts rakstveidā, lēmumu var pieņemt rezolūcijas veidā, savukārt, ja apelācijas sūdzība vai protests tiek atsaukts mutvārdos krimināllietas izskatīšanas laikā, tiesa sagatavo motivētu lēmumu.¹¹⁵

Lēmums par tiesvedības izbeigšanu, kas tiek pieņemts gadījumos, kad tiek atsaukta apelācijas sūdzība vai protests, nav pārsūdzams.¹¹⁶

1.3. Apelācijas instances tiesas uzdevums un kompetence.

KPL regulējums paredz, ka pirms lietas pieņemšanas iztiesāšanai, t.i., pēc krimināllietas materiālu saņemšanas apelācijas instances tiesa:

1. noskaidro, vai nepastāv apstākļi, kas liedz iespēju izskatīt lietu apelācijas kārtībā – piemērām, ir iesniegta apelācijas sūdzības vai protesta atsaukšana, lieta nav piekritīga konkrētajai apgabaltiesai;¹¹⁷
2. pārbauda, vai pirmās instances tiesa ir izpildījusi prasības, kas paredzētas KPL 52.nodaļā – tas ir, vai ir izpildīti visi nosacījumi attiecībā uz apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanu. Konstatējot saņemtās apelācijas sūdzībā vai protestā trūkumus, kas netika novērsti pirmās instances tiesā, apelācijas instances tiesa pieņem lēmumu par lietas atdošanu atpakaļ pirmās instances tiesai trūkumu novēršanai (šāds lēmums nav pārsūdzams), vienlaikus par to informējot personas, kuru intereses un tiesības aizskar iesniegtā apelācijas sūdzība vai protests;¹¹⁸
3. pieņem lēmumu par sūdzības vai protesta apmierināšanu vai noraidīšanu, gadījumos, kad tie tika iesniegti par:

¹¹⁴ KPL 556.panta sestā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹¹⁵ Ibid. KPL 556.panta septītā daļa

¹¹⁶ Ibid. KPL 556.panta astotā daļa

¹¹⁷ Ibid. KPL 558.panta pirmā daļa

¹¹⁸ Ibid. KPL 558.panta otrā daļa

- a. lēmumu ar kuru tika atteikts pieņemt apelācijas sūdzību vai protestu sakarā ar apelācijas sūdzības vai protesta iesniegšanas termiņa nokavēšanu, konstatēto trūkumu nenovēršanu noteiktajā termiņā; vai par
- b. lēmumu par apelācijas protesta vai sūdzības atstāšanu bez izskatīšanas, gadījumos kad apelācijas sūdzībā vai protestā tiek pārsniegts pārsūdzama pirmās instances tiesas sprieduma apjoms lietās, kas tika skatītas bez pierādījumu pārbaudes, vai gadījumos, kad netika ievēroti norādītie KPL 551.panta ceturtās un piektās daļas¹¹⁹ nosacījumi.

Šādus lēmumus tiesa paziņo sūdzības vai protesta iesniedzējam. Savukārt gadījumā, ja apelācijas instances tiesa pieņem lēmumu par sūdzības vai protesta apmierināšanu, tā pieņemtās izskatīšanai apelācijas sūdzības vai protesta kopiju nosūta personām, kuru intereses šī sūdzība vai protests aizskar. Atsevišķi ir noteikts, ka lēmums par sūdzības vai protesta noraidīšanu par pirmās instances tiesas minētajiem lēmumu veidiem nav pārsūdzams.¹²⁰

Atbilstoši KPL normatīvajam regulējumam lietas izskatīšana apelācijas instances tiesā sastāv no divām daļām, proti, no lietas sagatavošanas iztiesāšanai apelācijas instances tiesā¹²¹ un no lietas iztiesāšanas apelācijas kārtībā¹²².

Katrā no apelācijas lietas izskatīšanas stadijām, tiesnesim, kurš skatīs lietu, ir noteiktas atsevišķas kompetences.

Tā, sagatavojot lietu iztiesāšanai, tiesnesis pārliecinās par lietas piekritību tiesai, izlemj jautājumu par lietas iztiesāšanas iespējamību, nosakot iztiesāšanas laiku, vietu un iztiesāšanas veidu, kā arī atbilstoši KPL noteiktajam, uzdod tiesas kancelejai veikt sagatavojošās darbības.¹²³ Šeit darba autore vēlas iebilst, ka sagatavojošās darbības veic tiesas sēžu sekretāri, kas ir piestiprināti pie konkrētā tiesas sastāva, nevis tiesas sekretāri.¹²⁴

Pēc minēto darbību veikšanas, apelācijas instances tiesnesis pieņem lēmumu par lietas pieņemšanu iztiesāšanai rakstveida vai mutvārdu procesā.¹²⁵ Tieši ar šo apelācijas instances

¹¹⁹ Sk. šā darba 27.lp

¹²⁰ KPL 558.panta trešā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹²¹ Ibid. KPL 52.nodaļa

¹²² Ibid. KPL 53.nodaļa

¹²³ Ibid. KPL 47.panta pirmā daļa

¹²⁴ Tieslietu ministrijas 2002.gada 16.decembra instrukcijas Nr.1-2/10 "Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija" 1.pielikuma Amata apraksts tiesas sēžu sekretārs. Tieslietu ministrijas 2002.gada 16.decembra instrukcija Nr.1-2/10 "Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija": LV Instrukcija. Pieņemta 16.12.2002.

¹²⁵ KPL 559.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

tiesas lēmumu faktiski sākas tiesas process apelācijas instancē, kaut šis lēmums nav pirmais¹²⁶ dokuments kriminālprocesa lietas materiālos apelācijas instancē.

Ja tiesnesis pieņem lēmumu izskatīt lietu mutvārdu procesā, tajā obligāti ir jānorāda lietas iztiesāšanas laiks un vieta, tās personas, kuras ir aicināmas uz tiesas sēdi (proti, prokuroru, personas, kuras pārsūdzējušas tiesas spriedumu, personas, attiecībā uz kurām pārsūdzēts vai noprotēts tiesas spriedums, to aizstāvjus un pārstāvjus, kā arī citas personas par kuru uzaicināšanu tika pieteikts lūgums, vai pēc tiesas iniciatīvas¹²⁷), kā arī pieņemtie lēmumi par pieteiktajiem lūgumiem (ja tādi tika uzdoti).¹²⁸ Sagatavojot un nosūtot atsevišķus paziņojumus, par lietas iztiesāšanas laiku un vietu informē prokuroru un personas, kuru intereses un tiesības iesniegtā apelācijas sūdzība vai protests aizskar.¹²⁹

Krimināllietas pieņemšanai izskatīšanai rakstveidā apelācijas instances tiesā, KPL ir precīzi uzskaitīti vairāki kritēriji, piemēram, apelācijas sūdzībā vai protestā ir izteikts lūgums tikai par procesuālajiem izdevumiem vai lietiskajiem pierādījumiem, vai tikai par noziedzīgi iegūtās mantas konfiskāciju vai piedziņu, vai ir izteikts lūgums tikai par kaitējuma kompensāciju, vai tikai par piespriedē sodu mīkstināšanu, un ja prokurors vai persona, kuras intereses un tiesības sūdzība vai protests aizskar, pret to neiebilst, un citi.¹³⁰

Apelācijas instances tiesa, pieņemot lēmumu par lietas izskatīšanu rakstveidā, tajā norāda - tiesas sastāvu, kādā lieta tiks iztiesāta, tiesības prokuroram, aizstāvim un personai, kuras intereses izskatāmā sūdzība vai protests aizskar, ka 10 dienu laikā var pieteikt noraidījumu tiesas sastāvam vai atsevišķam tiesnesim, iesniegt iebildumus pret lietas iztiesāšanu rakstveida procesā¹³¹, iesniegt viedokli par apelācijas sūdzību vai protestu, kā arī šā lēmuma pieņemšanas dienu.¹³²

Savukārt iztiesājot lietu apelācijas kārtībā, tiesa, kā procesa virzītājs, ir apveltīta ar ekskluzīvām pilnvarām kriminālprocesa vadīšanā un procesuālās kārtības nodrošināšanā, kā arī tiesībām spriest tiesu.¹³³ Šajā stadijā tiesai ir tiesības pieprasīt, lai ikviena persona izpilda kriminālprocesa pienākumu un ievēro kārtību tiesas sēdes laikā (šobrīd par minēto prasību

¹²⁶ Pirmais ir pirmās instances tiesas pavadraksts, ar kuru tika nosūtīti lietas materiāli, otrs iz uzziņas lapa (Tieslietu ministrijas 2002.gada 16.decembra instrukcijas Nr.1-2/10 "Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija" 13.pielikums), trešais (bet tikai Rīgas apgabaltiesā) ir "Apliecinājums" par ziņu (ko iegūst iepazīstoties ar krimināllietas materiāliem) neizpaušanu trešajām personām, kuru paraksta procesā iesaistītās personas – praksē tikai prokurori (minētā prasība tiek pildīta saskaņā ar Rīgas apgabaltiesas priekšsēdētāja 2013.gada 12.septembra rīkojumu).

¹²⁷ KPL 560.panta pirmā un otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹²⁸ Ibid. KPL 559.panta otrā daļa

¹²⁹ Ibid. KPL 559.panta trešā daļa

¹³⁰ Ibid. KPL 559.panta ceturtā daļa

¹³¹ Iebildumi ir iesniedzami rakstveidā un noformējami brīva formā, proti, pietiek ar vienu teikumu, ka persona iebilst lietas iztiesāšanai rakstveidā procesā. KPL netiek paredzēts, lai šāds iebildums būtu kaut kāda veidā īpaši motivēts – autores red.

¹³² KPL 559.panta piektā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹³³ KPL 48.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

neievērošanu¹³⁴ tikai rajonu (pilsētu) tiesu tiesneši var uzlikt administratīvo sodu¹³⁵, līdz ar to autore secina, ka apgabaltiesas tiesneši nevar sodīt personas par necieņu pret tiesu), piemēro procesuālās sankcijas (procesuālās sankcijas ir piespiedu līdzekļi, kurus tiesa var piemērot personai, kura nepilda likumā paredzētos procesuālos pienākumus, traucē procesuālās darbības veikšanu vai izrāda necieņu tiesai¹³⁶), piedalās pierādījumu pārbaudē, izlemj saņemtos pieteikumus, lūgumus un noraidījumus, izskata un izspriež lietu un pasludina nolēmumu, kā arī veic pasākumus, lai tiktu sauktas pie atbildības amatpersonas, kuras veic kriminālprocesu un savas pilnvaras īsteno negodprātīgi.

Atbilstoši KPL 561.panta pirmajā daļā noteiktajam, lietu apelācijas instances tiesā iztiesā triju tiesnešu sastāvā, no kuriem viens ir tiesas sēdes priekšsēdētājs, piedaloties prokuroram, personai, kura pārsūdzējuša tiesas spriedumu, personai, attiecībā uz kuru pārsūdzēts vai noprotēts tiesas spriedums, to aizstāvjiem un pārstāvjiem. Lietas iztiesāšanas kārtība ir tāda pati, kā pirmajā instance, izņemot atsevišķi noteiktās nianšes.¹³⁷

Tā, piemēram, ja persona, kura ir iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, tās sūdzību vai protestu var atstāt bez izskatīšanas. Savukārt, ja apsūdzētā aizstāvis neierodas uz tiesas sēdi bez attaisnojoša iemesla, viņa sūdzību izskata, ja to uztur apsūdzētais.¹³⁸ Minētais nozīmē, ka apsūdzētā iesniegtās apelācijas sūdzības un prokurora iesniegtā apelācijas protesta gadījumos, viņu klātbūtne lietas iztiesāšanā apelācijas instancē ir obligāta. Savukārt minētais neattiecas uz cietušā un viņa pārstāvja klātbūtni lietas iztiesāšanā, jo cietušā vai viņa vārdā iesniegtā apelācijas sūdzība var tikt izskatīta arī bez viņiem, pamatojoties uz attiecīgu pieteiktu lūgumu tiesai.¹³⁹ Bet arī šādos gadījumos, apsūdzētā un prokurora klātbūtne tiesas sēdē ir obligāta.

Tiesas izmeklēšana apelācijas instancē sākas ar tiesu kolēģijas priekšsēdētāja ziņojumu par pirmās instances tiesas sprieduma būtību un apelācijas sūdzībā vai protestā izteiktajiem

¹³⁴ LAPK 201.³⁹ pantā ir paredzēta atbildība par necieņu pret tiesu, kas izpaudusies kā liecinieka, cietušā, civilprasītāja vai civilatbildētāja, kā arī cietušā, civilprasītāja vai civilatbildētāja pārstāvju, likumiskā pārstāvja, eksperta, speciālista, tulka, personas, kas piedalās civillietā, vai citas personas nepakļaušanās tiesas sēdes priekšsēdētāja rīkojumam vai kā kārtības neievērošana tiesas sēdes laikā, vai kā jebkuras personas rīcība, kas liecina par tiesas sēdē vai tiesā pastāvošo noteikumu klaju ignorēšanu. Par minēto pārkāpumu tiesa var uzlikt naudas sodu līdz trīssimt piecdesmit euro vai piemēro administratīvo arestu uz laiku līdz piecpadsmit diennaktīm. Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss: LV likums. Pieņemts 07.12.1984. [08.10.2018. red.]

¹³⁵ Ibid. LAPK 213.pants

¹³⁶ KPL 288.pants. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

Autoresprāt vērts pieminēt, ka KPL 289.panta pirmajā daļā ir detalizēti noteikti gadījumi, kad tiesa var piemērot procesuālās sankcijas, piem., procesuālās darbības norises traucēšana, atkārtotu neierašanos pēc procesa virzītāja uzaicinājuma bez attaisnojoša iemesla u.c. Savukārt KPL 290.panta pirmajā daļā ir uzskaitīti procesuālo sankciju veidi – brīdinājums, piespiedu nauda (līdz vienas Latvijas Republikā noteiktās minimālās mēnešalgas apmēram) un izraidīšana no tiesas sēžu zāles.

¹³⁷ KPL 560.panta pirmā daļa un 561.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹³⁸ Ibid. KPL 560.panta trešā daļa

¹³⁹ KPL 560.panta 3.¹ daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

lūgumiem, pēc kā tiesas sēdes priekšsēdētājs uzdod jautājumu personai, kura iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, vai tā uztur savu sūdzību vai protestu un, ja uztur, tad kādā apjomā.¹⁴⁰

Izskatot apelācijas sūdzību vai protestu rakstveida procesā, šeit, līdzīgi kā mutvārdu procesā, tiesu kolēģijas priekšsēdētājs izklāsta lietas apstākļus, bet tikai klātesošajai tiesu kolēģijai. Izskatot lietu, tiesu kolēģija vadās tikai pēc krimināllietā esošajiem materiāliem. Savukārt, saņemot iebildumu par lietas iztiesāšanu rakstveidā procesā, tiesai ir izvēles tiesības apmierināt vai noraidīt minēto lūgumu. Ir jānorāda, ka tiesu kolēģijai atsevišķi ir piešķirtas tiesības, izskatot lietu rakstveidā procesā, pēc savas iniciatīvas pieņemt lēmumu par lietu iztiesāšanu mutvārdu procesā, proti, tiesu kolēģija var pārdomāt par iepriekš pieņemto lēmumu izskatīt lietu rakstveidā.¹⁴¹

KPL 562.pants atsevišķi regulē apjomu un ietvarus, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā, šādi norobežojot apelācijas instances tiesas kompetenci, kā arī procesā iesaistīto personu (apsūdzētā, cietušā un prokurora) tiesības.

Autore vispārēji norādot par KPL 562.pantā noteikto regulējumu, neizklāstīs šīs sadaļas ietvaros apelācijas instances tiesas izskatāmo lietu būtību un procesu, savukārt detalizēti KPL 562.pantā minētie apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta apelācijas instances tiesā, tiks izpētīti šā darba 3.nodaļā.

Pēc lietas izskatīšanas apelācijas instancē, tiesa pieņem nolēmumu, proti, lēmumu vai spriedumu.¹⁴²

Apelācijas instances tiesai apelācijas sūdzībā vai protestā norādītie juridiski nozīmīgie apstākļi, proti, noziedzīgā nodarījuma sastāva esamība vai neesamība apsūdzētā rīcībā, ņemot vērā lietas faktiskos apstākļus, judikatūru un apsūdzības formulējumu, kā arī citi apstākļi krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam, jāizvērtē un atzinums jāpamato ar likumu, pārbaudītajiem, novērtētajiem pierādījumiem.¹⁴³

Gan mutvārdu, gan rakstveida procesā apelācijas instances tiesa, izskatot līdzīgus jautājumus, pieņem tādu nolēmuma veidu kā lēmums, tā apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumu ar kuru atstāj negrozītu pirmās instances tiesas spriedumu vai atceļ pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā vai kādā daļā un nosūta krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

¹⁴⁰ Ibid. KPL 561.panta otrā daļa

¹⁴¹ Ibid. KPL 561.¹ pants

¹⁴² Ibid. KPL 319.panta pirmā daļa

¹⁴³ Augstākās tiesas 10.10.2017. lēmuma lietā SKK-532/2017 tēze. Pieejams

<http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017> [aplūkots 22.10.2018.]

Spriedumi rakstveida un mutvārdu procesā tiek pieņemti izskatot pavisam dažādus jautājumus, tā mutvārdu procesā tiesa var pieņemt spriedumu, ar ko atceļ pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt jaunu spriedumu vai ar ko atceļ pirmās instances tiesas spriedumu kādā tā daļā un taisīt šajā daļā jaunu spriedumu taisot jaunu nolēmumu vai izbeidzot kriminālprocesu vai nosūtot krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai, arī rakstveida procesā tiesa tāpat var pieņemt spriedumu, ar kuru atceļ pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu un šajā daļā taisa jaunu spriedumu vai nosūta krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.

Savukārt, ņemot vērā, ka rakstveida procesā tiek izskatītas atsevišķu kategoriju lietas, kas ir atkarīgas no apelācijas sūdzībā vai protestā ietvertajiem lūgumiem, tiesa var pieņemt spriedumu ar kuru atceļ pirmās instances tiesas spriedumu daļā par pieteikto kaitējuma kompensāciju, par noziedzīgi iegūtās mantas konfiskāciju vai piedziņu, procesuālajiem izdevumiem vai lietiskajiem pierādījumiem un šajā daļā taisīt jaunu spriedumu vai nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai.¹⁴⁴

Apelācijas instances tiesas nolēmuma sastāvdaļas ir tādas pašas kā pirmās instances tiesas nolēmuma sastāvdaļas, bet, savukārt šo sastāvdaļu saturs nedaudz atšķiras, proti:

1. ievaddaļa - šeit ir norādāms tā pieņemšanas laiks un vieta, tiesas nosaukums un sastāvs, prokurors un persona, kura iesniegusi apelācijas sūdzību vai protestu, spriedums, kas pārsūdzēts vai noprotēts;
2. aprakstošā daļa - šeit norāda pārsūdzētā vai noprotētā sprieduma būtību, apelācijas sūdzībā vai protestā izteiktos lūgumus, savukārt, ja tiesa noskaidro tādus noziedzīga nodarījuma apstākļus, kas atšķiras no pirmās instances tiesas spriedumā norādītajiem apstākļiem, tā izklāsta jaunu noziedzīga nodarījuma aprakstu;
3. motīvu daļa - te norāda apelācijas instances tiesas atzinumu par apelācijas sūdzības vai protesta pamatotību, apstākļus (ko noskaidrojusi apelācijas instances tiesa), pierādījumus (kas apstiprina apelācijas instances tiesas atzinumu), motīvus (kāpēc apelācijas instances tiesa noraida kādus pierādījumus) un likumus (pēc kuriem tā vadās), savukārt, ja apelācijas instances tiesa atstāj pirmās instances tiesas spriedumu bez grozījumiem, tā var neatkārtot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus;
4. rezolutīvā daļa – te tiesa norāda vienu no minēto nolēmumu veidiem, ka arī lemj jautājumu par drošības līdzekli, ja tiek pieņemts lēmums par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā daļā, nosūtot krimināllietu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai. Kā arī, tiesa var atsevišķi atrunāt nolēmuma pārsūdzības

¹⁴⁴ KPL 563.panta pirmā un 1^l daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

termiņu, to pagarinot par 10 dienām kriminālprocesa īpašas sarežģītības un apjoma dēļ.

Savukārt, taisot jaunu spriedumu pēc būtības, tā aprakstošajai daļai, motīvu daļai un rezolutīvajai daļai jāatbilst prasībām, kādas šajā likumā noteiktas pirmās instances tiesas spriedumam.¹⁴⁵ Uz minēto KPL prasību atsevišķi bija norādījusi Augstākā tiesā, nocitējot KPL 565.panta otrajā daļā noteikto, lietā, kur apelācijas instances tiesa atceļot pirmās instances spriedumu pilnība, nebija iekļāvusi un vērtējusi liecinieku liecības, kas tika minētās pirmās instances tiesas spriedumā, piemērojot KPL 564.panta sestajā daļā noteikto un neatkārtojot pirmās instances tiesas spriedumā minētos pierādījumus un atzinumus (kaut minēto regulējumu drīkst piemērot tikai, ja apelācijas instances tiesa atstāj pirmās instances tiesas spriedumu bez grozījumiem).¹⁴⁶

KPL atsevišķi tiek paredzēta apelācijas instances tiesas kompetence jauna sprieduma taisīšanā. Tā, pēc krimināllietas izskatīšanas apelācijas instances tiesā, tiesa var:

1. attaisnot apsūdzēto par visiem noziedzīgiem nodarījumiem vai daļu no tiem, par kuriem pirmās instances tiesa taisījusi notiesājošu spriedumu, nosakot vieglāku sodu vai nemainot noteikto sodu, savukārt, ja krimināllietās ietvaros pie atbildības tika sauktas vairākas personas (līdzapsūdzētie), tad tiesai, konstatējot Krimināllikuma normu nepareizu piemērošanu, tāpat ir jāattaisno pārējās personas par visiem noziedzīgiem nodarījumiem vai daļu no tiem, pat, ja viņi nebija iesnieguši apelācijas sūdzības;¹⁴⁷
2. atzīt apsūdzēto par vainīgu vieglākā noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, nekā to atzinusi pirmās instances tiesa, nosakot vieglāku sodu vai nemainot noteikto sodu - šeit tiesa var grozīt Krimināllikuma pantu vai panta daļu, pēc kura persona tika saukta pie administratīvās atbildības, uz vieglāko, piemēram, no smaga nozieguma uz mazāk smagu noziegumu;
3. izslēgt no apsūdzības atsevišķu tās patstāvīgu daļu, nosakot vieglāku sodu vai nemainot noteikto sodu – ja persona tika saukta pie atbildības pēc viena Krimināllikuma panta daļas, savukārt pēc vairākām epizodēm, apelācijas instances tiesā pārbaudot katru no tam, var atsevišķu epizodi¹⁴⁸ izslēgt (attaisnot), ja vaina par tā izdarīšanu nav pierādīta ar lietā esošajiem materiāliem;

¹⁴⁵ KPL 564.pants. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁴⁶ Augstākās tiesas 27.03.2008. lēmums lietā SKK-132/2007. Pieejams <http://www.at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2008> [aplūkots 22.10.2018.]

¹⁴⁷ KPL 565.panta otrā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁴⁸ Ar 2012.gada 20.decembra Grozījumu Kriminālprocesa likumā 21.pantu, vārds “epizode” tika izslēgts, minētā likuma anotācijā pamatojot ar to, ka šis vārds netiek lietots Krimināllikumā. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 01.04.2013. [19.10.2018. red.]

4. atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par noteikto sodu un noteikt apsūdzētajam vieglāku sodu – piemēram, šāds tiesas spriedums ierasti tiek taisīts gadījumos, kad pirmās instances tiesa nebija ņēmusi vērā mīkstinošos apstākļus, vai, piemēram, apsūdzētais tieši apelācijas instances tiesā vaļsirdīgi atzīst izdarīto un nožēlo to, līdz ar ko arī iestājas tāds apstāklis, kas netika vērtēts iepriekš, pirmās instances tiesā;
5. atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par kaitējuma kompensāciju, kaitējuma kompensācijas un mantas konfiskācijas nodrošinājumu, lietiskajiem pierādījumiem, procesuālo izdevumu atlīdzību un drošības līdzekli un taisīt šajā daļā jaunu spriedumu.¹⁴⁹

Pamatojoties uz cietuša apelācijas sūdzību vai prokurora protestu, apelācijas instances tiesa var atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu, nosakot smagāku sodu.¹⁵⁰

Savukārt pamatojoties uz prokurora protestu vai cietuša sūdzību, bet tikai tādos gadījumos, kad to atbalsta prokurors, apelācijas instances tiesa var atzīt apsūdzēto par vainīgu smagāka noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, nekā to atzinusi pirmās instances tiesa, nosakot smagāku sodu vai nemainot sodu, atcelt attaisnojošu pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt notiesājošu spriedumu vai atzīt apsūdzēto par vainīgu atsevišķu noziedzīgu nodarījumu izdarīšanā (atzīt par vainīgu par citām epizodēm), kurus pirmās instances tiesa izslēgusi no apsūdzības, nosakot smagāku sodu vai nemainot sodu.¹⁵¹ Savukārt, ja prokurors neatbalsta cietuša sūdzību par attaisnojošu spriedumu vai par cietušā prasību piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, tiesa pārtrauc tiesas izmeklēšanu un pieņem lēmumu par apelācijas tiesvedības izbeigšanu.¹⁵²

Apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai kādā daļā un lietas nosūtīšanu jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesā tikai divos gadījumos - ja tā, izskatot lietu, konstatē:

1. KPL pārkāpumu, kas katrā ziņā izraisa sprieduma atcelšanu vai
2. citu KPL būtisku pārkāpumu, kuru tā pati nevar novērst, nepārkāpjot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību.¹⁵³

Pasludinot nolēmumu, apelācijas instances tiesnesis nolasa tā ievaddaļu un rezolutīvo daļu, vienlaikus paziņojot pilna nolēmuma pieejamības datumu. Pilna nolēmuma

¹⁴⁹ KPL 565.panta pirmā daļa. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁵⁰ Ibid. KPL 565.panta ceturtnā daļa

¹⁵¹ Ibid. KPL 565.panta trešā daļa

¹⁵² Ibid. KPL 567.panta otrā daļa

¹⁵³ KPL 566.pants. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

sagatavošanai tiesai tiek dots termiņš līdz 14 dienām ar iespēju to vienu reizi pagarināt¹⁵⁴ krimināllietas liela apjoma, juridiskās sarežģītības vai citu objektīvu apstākļu dēļ, atsevišķi par to informējot iesaistītās puses.¹⁵⁵

¹⁵⁴ KPL normas neparedz konkrētu termiņu uz kuru apelācijas instances tiesa var pagarināt nolēmuma sagatavošanas laiku, līdz ar to minēto termiņu tiesa, pamatojoties uz objektīviem KPL 568.panta trešajā daļā norādītajiem apstākļiem, var pagarināt pēc saviem ieskatiem.

¹⁵⁵ KPL 568.pants. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

2. APJOMS UN IETVARI, KĀDOS LIETA TIEK IZTIESĀTA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ

Vēl 19.gs., 20.gs. sākumā apsūdzētais varēja apelēt par tādiem spriedumiem, kas nav gala spriedumi, daļā par visiem uz viņa attiecināmajiem punktiem un par jebkuru nepareizu rīcību lietas tiesvedībā vai tiesas spriešanā¹⁵⁶, savukārt prokurors varēja iesniegt apelācijas protestu par spēkā nestājušo tiesas spriedumu, kur tiesa nepiekrīta viņa atzinumiem, un tikai tādos gadījumos, kad viņa lūgumi netika apmierināti pirmās instances tiesā¹⁵⁷, cietušais varēja iesniegt apelācijas sūdzību par spēkā nestājušos tiesas spriedumu, par kaitējuma vai zaudējuma atlīdzināšanu.¹⁵⁸ Apelācijā bija jānorāda: kurš iesniedz apelāciju un viņa dzīves vietu, norādi, vai spriedums tiek pārsūdzēts pilnībā vai tikai kādā tā daļā, motīvus, ar kādiem spriedums tiek atspēkots un ko precīzi lūdz persona, kas apelē.¹⁵⁹

Par minēto regulējumu krievu senators, prof. I.Fojnickis norāda, ka “starp visiem minētajiem punktiem, visbūtiskākais ir pēdējais, jo ar to arī nosaka lietas iztiesāšanas robežas apelācijas instancē. Apelētajam nav rūpīgi jākritizē pirmās instances tiesas spriedums un jāiebilst pret jebkuru tiesas secinājumu, būs pietiekoši ar to, ja no apelācijas būs redzams, kādā apjomā spriedums tiek pārsūdzēts un ko ar to grib panākt lūdzējs. Sūdzība, kurā nebūs iekļauts šāds punkts, būs uzskatāma par bezsaturīgu. Savukārt apelētāja prasība ir jābūt virzīta vai nu uz visa sprieduma atcelšanu, vai nu uz tā daļas grozīšanu.”¹⁶⁰

Vērts atkārtot, ka minētais regulējums bija spēkā pirmās Latvijas Republikas laikā.¹⁶¹

1940.gadā Latvijā sakarā ar okupāciju un tās iekļaušanu Padomju Savienības sastāvā Latvijas teritorijā tika ieviests un bija spēkā līdz 1961.gada 31.martam Padomju Federatīvās Sociālistiskās Republikas (turpmāk – PSRS) Centrālās izpildu komitejas Prezidija 1924.gada 31.oktobra lēmums par PSRS un padomju valstu krimināllietu iztiesāšanas pamatiem.¹⁶² Minētā lēmuma 25.punktā bija noteikts, ka visas lietas pēc būtības tiek izskatītas tikai vienā instancē. Apelācija nav pieļaujama. Spriedumi tiek pārbaudīti ar augstākstāvošajām tiesu instancēm pamatojoties uz sūdzībām un protestiem tikai kasāciju – revīziju vai uzraudzības

¹⁵⁶ Likumu par krimināltiesāšanu 856.pants. Izdevums no 1876. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/34479> [aplūkots 24.10.2018.]

¹⁵⁷ Ibid. Likumu par krimināltiesāšanu 858.pants

¹⁵⁸ Ibid. Likumu par krimināltiesāšanu 859.pants

¹⁵⁹ Ibid. Likumu par krimināltiesāšanu 863.pants

¹⁶⁰ Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. II (издание 3-е, пересмотренное и дополненное). Спб.: Сенатская типография, 1910. С. 515.-516.

¹⁶¹ Sk. šā darba 16.lp

¹⁶² Постановление Президиума ЦИК СССР от 31.10.1924 Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик: PSRS lēmums. Pieņemts 31.10.1924. Pieejams: https://wfi.lomasm.ru/русский.постановления_сср_1917-1992/постановление_президиума_цик_сср_от_31.10.1924_основы_уголовного_судопроизводства_союза_сср_и_союзных_республик

kārtībā, ņemot vērā arī šādus ierobežojumus – pirmās instances spriedumu var atcelt, ja tika pārkāptas tiesvedības formas, kas traucēja tiesai izskatīt lietu vispusīgi un ietekmēja pareiza sprieduma pieņemšanu, vai tika konstatēta PSRS likumu pārkāpšana vai to nepareiza piemērošana, dēļ kā tika piemērots cits sociālās aizsardzības līdzeklis, nevis tas, kurš būtu noteikts ar tiesu, piemērojot likumu pareizi.¹⁶³ Ņemot vērā minēto, autore secina, ka, kaut ar minēto lēmumu tika paredzēta pirmās instances sprieduma pārsūdzība, tā bija diezgan formāla, nenosakot ne tikai sūdzības iesniegšanu iespēju (to veidu, apjomu, robežas), bet arī atsevišķi noregulējot, ka sūdzībā norādītais pamatojums tiesai nav saistošs un, ka jebkura no Padomes valsts var patstāvīgi pilnībā izslēgt pārsūdzības tiesības.¹⁶⁴ Bet toties uzraudzības un kontroles kārtībā pārbaudītus spriedumus bija iespēja atcelt, pamatojoties konstatētajām procesuālo vai materiālu normu pārkāpumiem.

Apstiprinot Latvijas PSR Kriminālprocesa kodeksu 1961.gada 6.janvārī, Latvijas PSR Augstākā Padome reizē ar to noteica tā spēkā stāšanos 1961.gada 1.aprīlī. Savukārt, 1991.gada 22.augustā Latvijas Republikas Augstākā Padome pieņēma lēmumu, saskaņā ar kuru līdz Latvijas Republikas Kriminālprocesa kodeksa pieņemšanai Latvijas PSR Kriminālprocesa kodekss tika uzskatīts par Latvijas Kriminālprocesa kodeksu.¹⁶⁵ Autoresprāt vērts atzīmēt, kā arī minētajā kodeksā nebija paredzēta apelācijas instance, bet tikai un vienīgi kasācijas instance. Savukārt, runājot par pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzības un tā izskatīšanas apjomu un robežām, ir jāatzīmē, ka minētajā kodeksā tika paredzēts par pirmās instances tiesas spriedumu sūdzības iesniedzēju loks (tiesājamais, viņa aizstāvis vai likumiskais pārstāvis, prokurors, civilprasītājs, attaisnotais¹⁶⁶), apjoms (likumības un pamatotības pārbaudi izdara tikai pēc sūdzībām un protestiem¹⁶⁷), robežas (kasācijas instances tiesu nesaista kasācijas sūdzības vai protesta apsvērumi, un tā pārbauda lietu pilnā apmērā par visiem notiesātajiem, tai skaitā arī par tiem, kuri sūdzības nav iesnieguši un par kuriem nav iesniegts kasācijas protests¹⁶⁸). Kā arī tika noteikts, ka pirmās instances spriedumus tiesa varēja ne tikai atcelt pilnībā, bet arī grozīt, konstatējot kriminālprocesa likuma svarīgu pārkāpumu, krimināllikuma nepareizu piemērošanu, tiesas piespriedē soda neatbilstību nozieguma smagumam un notiesātā personībai, spriedumā izteikto tiesas secinājumu

¹⁶³ Пункт 26 Постановления Президиума ЦИК СССР от 31.10.1924. Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик: PSRS lēmums. Pieņemts 31.10.1924.

¹⁶⁴ Ibid. Пункт 26, 27 Постановления Президиума ЦИК СССР от 31.10.1924. Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик.

¹⁶⁵ V.Liholaja, B.Bērziņa u.c. Pētījums. Krimināltiesības – attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pilāru, ieviešanas metožu labākā prakse. Rīga, 2009. 84.lpp. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi> [aplūkots 25.10.2018.]

¹⁶⁶ Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 322.pants. Latvijas Kriminālprocesa kodekss: LV likums. Apstiprināts: 06.01.1961. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995, 153.lpp. (kopā 225 lpp.)

¹⁶⁷ Ibid. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 331.pants, 157.lpp.

¹⁶⁸ Ibid. Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 332.pants, 158.lpp.

neatbilstību lietas faktiskajiem apstākļiem vai konstatējot pirmstiesas vai tiesas izmeklēšanas vienpusību vai nepilnīgumu.¹⁶⁹

2005.gada 21.aprīlī tika pieņemts Kriminālprocesa likums, kas stājās spēkā 2005.gada 1.oktobrī. KPL pamata redakcijā 562.pantā tika precīzi regulēti apjoms un ietvari, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā.

KPL 562.panta redakcija KPL spēkā stāšanās dienā bija šāda:

“562.pants. Apjoms un ietvari, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā

(1) Tiesas izmeklēšana un tiesas debates apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

(2) Apelācijas instances tiesa drīkst piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, tikai tad, ja to lūdzis prokurors savā protestā vai cietušais savā sūdzībā privātās apsūdzības lietā, vai cietušais savā sūdzībā publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors. Šajā gadījumā tomēr nedrīkst piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot krimināllietu uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku.

(3) Smagāka soda noteikšana apsūdzētajam pieļaujama tad, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība.

(4) Attaisnotās personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana tai pieļaujama tikai gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība privātās apsūdzības lietā, vai cietušā sūdzība publiskās apsūdzības lietā, kuru atbalsta prokurors.”

Ar 2009.gada 12.marta likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”¹⁷⁰, kas stājās spēkā 2009.gada 1.jūlijā, KPL 562.pantā tika aizstāts panta nosaukumā vārds “izskatīta” ar vārdu “iztiesāta” un tika papildināta panta trešā daļa ar vārdiem “kā arī tad, ja pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība grozīta uz smagāku”. Minētos grozījumus piedāvāja iekļaut likuma grozījumu projekta Tieslietu ministrs G.Bērziņš 2.¹⁷¹ un 3.lasījumā¹⁷², diemžēl

¹⁶⁹ Latvijas Kriminālprocesa kodeksa 340.pants, 161.lpp.

¹⁷⁰ Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 12.03.2009. [23.01.2019. red]

¹⁷¹ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” priekšlikumu tabula. (Nr.192/Lp9). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/BEEEA329E7610380C2257452001EBAE3?OpenDocument> [aplūkots 23.01.2019.]

¹⁷² Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” priekšlikumu tabula. Likumprojekts “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.192/Lp9), kurā iekļauts likumprojekts “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.582/Lp9) un likumprojekts “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” (Nr.975/Lp9). Pieejams: <https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/9D782A22F3263686C225757000496437?OpenDocument> [aplūkots 23.01.2019.]

nemotivējot šādus priekšlikumus. Vērts atzīmēt, ka minētie priekšlikumi tika atbalstīti bez iebildumiem.

Izvērtējot minēto grozījumu autore secina, ka KPL 562.panta trešajā daļā pēc grozījumu veikšanas tika paplašināti apjoms un ietvari, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, līdz tādiem gadījumiem, kad tiesa pieņem spriedumu pamatojoties uz prokurora iesniegtā protesta vai cietušā sūdzības par smagāka soda noteikšanu, arī gadījumos, kad iepriekš tika lūgts apsūdzību grozīt uz smagāku, kur apsūdzības grozīšana uz smagāku var būt ne tikai noziedzīga nodarījuma juridiskās kvalifikācijas grozīšana uz smagāku, bet arī gadījumi, kad noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi tiek mainīti uz smagākiem.

Savukārt, ar 2010.gada 21.oktobra likumu “Grozījumi Kriminālprocesa likumā”¹⁷³, kas stājās spēkā 2011.gada 1.janvārī, KPL 562.pantā otrajā daļā tika izslēgti vārdi “privātās apsūdzības lietā, vai cietušais savā sūdzībā publiskās apsūdzības lietā” un ceturtajā daļā tika izslēgti vārdi “privātās apsūdzības lietā, vai cietušā sūdzība publiskās apsūdzības lietā”. Minētie grozījumi ir saistīti ar atteikšanos kriminālprocesā no privātās apsūdzības institūta.¹⁷⁴

Šobrīd **KPL 562.panta pirmā daļa** nosaka, ka tiesas izmeklēšana un tiesas debates apelācijas instances tiesā notiek sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot gadījumus, kad apelācijas instances tiesai rodas šaubas par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.¹⁷⁵

Minētās normas tvērums praksē ir nostiprināts šādi.

Augstākajā tiesā 2010.gada 27.decembrī (SKK-619/10) tika izvērtēta kasācijas sūdzība, kur apsūdzētājs sūdzējās par apelācijas instances tiesas lēmumu ar kuru, lietā, kur apelācijas sūdzību bija iesniedzis tikai apsūdzētājs, apelācijas instances tiesa apmierināja prokurora tiesas sēdē pieteikto lūgumu atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un krimināllietu nosūtīt pirmās instances tiesai sakarā ar nepieciešamību grozīt apsūdzību uz smagāku apelācijas procesa ietvaros. Augstākā tiesa pieņemot lēmumu par apelācijas instances tiesas nolēmuma atcelšanu, nocitējot KPL 562.panta pirmo daļu, secināja, “ka prokurors apelācijas instances tiesā izteicis nepamatotu lūgumu, jo apelācijas protests par pirmās instances tiesas spriedumu nebija iesniegts.”¹⁷⁶

¹⁷³ Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 10.11.2010. [23.01.2019. red]

¹⁷⁴ Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Pieejams:

<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/596EABFCE5C4B1FDC22576CB004F9932?OpenDocument> [aplūkots 23.01.2019.]

¹⁷⁵ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁷⁶ Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakse, izskatot prokurora protestus apelācijas un kasācijas kārtībā, 2012/2013 g. 72.lp. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas> [aplūkots 30.01.2019.]

Nemot vērā minēto, autore secina, ka izskatāmajā gadījumā, lai iestātos nosacījumi apelācijas instances tiesai atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, prokuroram bija jāiesniedz apelācijas protests, ar tajā ietvertu motivētu lūgumu atcelt pirmās instances tiesas spriedumu, sakarā ar apsūdzības grozīšanu uz smagāku. Savukārt, prokurors, piesakot lūgumu apelācijas instancē tiesas sēdes laikā, šādā gadījumā, pamudināja apelācijas instances tiesu pārsniegt apsūdzētā sūdzībā izteikto prasību apjomu, un līdz ar to prettiesiski tika paplašināti apelācijas lietas izskatīšanas ietvari.

Ar Augstākās tiesas 2011.gada 9.jūnija lēmumu Nr.SKK-201/2011¹⁷⁷ tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums. Lietas būtība ir šāda – apelācijas instances tiesa, pamatojoties uz apsūdzētā iesniegto sūdzību, atcēla pirmās instances tiesas spriedumu, to nosūtot pirmās instances tiesai jaunai izskatīšanai. Iztiesājot lietu no jauna pirmās instances tiesā, prokurors grozīja apsūdzību, nemainot noziedzīgā nodarījuma kvalifikāciju, bet grozot faktiskos apstākļus. Par minēto spriedumu apsūdzētais bija iesniedzis apelācijas sūdzību, savukārt apelācijas instances tiesa atstāja pirmās instances tiesas spriedumu negrozītu. Augstākā tiesa, izskatot apsūdzētā iesniegto kasācijas sūdzību norādīja, ka “ievērojot to, ka iepriekšējais pirmās instances tiesas spriedums netika atcelts sakarā ar prokurora protestu vai cietušā sūdzību par nepieciešamību piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, bet atcelts sakarā ar apsūdzētā iesniegto apelācijas sūdzību KPL normu pārkāpšanas dēļ, tiesai, iztiesājot lietu no jauna pēc sprieduma atcelšanas, nav tiesiska pamata piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu”. Vienlaikus minētajā lēmumā tika norādīts, ka “smagāks noziedzīgs nodarījums apsūdzētajam tiek inkriminēts ne tikai tajos gadījumos, kad uz smagāku tiek grozīta noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija, bet arī tajos gadījumos, kad noziedzīgā nodarījuma juridiskā kvalifikācija paliek negrozīta, bet uz smagākiem mainās noziedzīgā nodarījuma faktiskie apstākļi”. Konstatējot minēto, Augstākā tiesa secināja, ka apelācijas instances tiesa ir pieļāvusi KPL 562.panta pirmās daļas pārkāpumu.

Izvērtējot minēto lietu, autore secina, ka šajā gadījumā, prokurors nebija iesniedzis apelācijas protestu vispār, savukārt neskatoties uz to, lieta tika izskatīta paplašinot iesniegtās apelācijas sūdzības apjomu un ietvarus, turklāt pasliktinot apsūdzētā tiesisko stāvokli.

¹⁷⁷ Augstākās tiesas 2011.gada 9.jūnija lēmums lietā SKK-201/2011 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2011> [aplūkots 30.01.2019.]

Līdzīgi Augstākās tiesas skaidrojumi ir atrodami Augstākās tiesas 2008.gada 18.marta lēmumā lietā Nr.SKK-129/2008¹⁷⁸ un 2016.gada 9.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-J-739/2016.¹⁷⁹

Tā ar Augstākās tiesas 2008.gada 18.marta lēmumu lietā Nr.SKK-129/2008 tika grozīts apelācijas tiesas spriedums daļā par piespriesto sodu, izslēdzot papildsodu, pamatojoties uz lietā iesniegto aizstāvja kasācijas sūdzību. Aizstāvis kasācijas sūdzībā norādīja, ka apelācijas instances tiesa nepamatoti piesprieda apsūdzētajam papildsodu, jo to nebija lūgusi ne cietuši apelācijas sūdzībā, ne prokurors apelācijas protestā. Ņemot vērā norādīto, kā arī, ka apelācijas tiesa savu spriedumu, motivēja ar to, ka pirmās instances tiesa apsūdzētajam piesprieda mīkstāku sodu un tas nerasniegs soda mērķi, Augstākā tiesa savu lēmumu pamatoja ar to, ka apelācijas tiesa, “piespriežot papildsodu, ir pārsniegusi sūdzībā izteikto prasību apjomu, jo šaubas par pirmās instances piespriedē soda bardzību nav KPL 562.panta pirmās daļas izņēmuma gadījums”.

Savukārt 2016.gada 9.decembra lēmumā lietā Nr.SKK-J-739/2016 norādīts, ka pamatojoties uz apsūdzētās sūdzību, apelācijas instances tiesa atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajai noteikto papildsodu – probācijas uzraudzību, pašai nosakot citu papildsodu – policijas kontroli. Pamatojoties uz prokurora kasācijas protestu Augstākā tiesa izskatot lietu, konstatēja, ka apelācijas instances tiesā lieta tika izskatīta sakarā ar apsūdzētās apelācijas sūdzību, savukārt prokurora apelācijas protests netika iesniegts. Nocitējot KPL 562.panta pirmo daļu, Augstākā tiesa norādīja, ka “apelācijas instances tiesas tiesības piemērot apsūdzētajam nelabvēlīgākus materiālo tiesību normu nosacījumus ir cieši saistītas ar apelācijas protestā (cietušā sūdzībā) izteiktajiem prasījumiem”, secinot, ka “bez prokurora protesta pēc savas iniciatīvas apelācijas instances tiesai nebija tiesības noteikt citu papildsodu”. Līdz ar to secinot, ka apelācijas instances tiesa, pašai nosakot citu papildsodu, rīkojas prettiesiski, Augstākā tiesa atcēla apelācijas instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajai noteikto papildsodu.

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka izskatāmajās lietās, apelācijas tiesa, pēc savas iniciatīvas paplašināja apelācijas lietas ietvarus, kopā ar to pasliktinot apsūdzēto tiesisko stāvokli. Savukārt, smagāka soda noteikšana apelācijas instances tiesā apsūdzētajam ir iespējama tikai saskaņā ar KPL 562.panta trešo daļu, proti, kad ar šādu prasījumu ir iesniegta cietušā sūdzība vai prokurora protests. Minētais nozīme, ka tiesas ekskluzīvas tiesības pārsniegt apelācijas lietas izskatīšanas apjomu un ietvarus izņēmuma gadījumos KPL

¹⁷⁸ Augstākās tiesas 2008.gada 18.marta lēmums lietā SKK-129/2008 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2008> [aplūkots 09.03.2019.]

¹⁷⁹ Augstākās tiesas 2016.gada 9.decembra lēmums lietā SKK-J-739/2016 (11087024614) Pieejams: <https://manas.tiesas.lv/eTiesasMvc/lv/nolemumi> [aplūkots 05.02.2019.]

562.panta pirmās daļas nozīmē, neietver tiesības pasliktināt minēto personu tiesisko stāvokli, bet tieši otrādi, ļauj pieņemt tikai labvēlīgāku nolēmumu.

Savukārt, Augstākās tiesas 2018.gada 3.septembra lēmumā Nr.SKK-413/2018¹⁸⁰ tika izvērtēta kasācijas sūdzība par apelācijas instances tiesas spriedumu, ar kuru apsūdzētajam pamatojoties uz prokurora iesniegto protestu tika noteikts bargāks brīvības atņemšanas sods, nekā to bija noteikusi pirmās instances tiesa. Ar minēto Augstākās tiesas lēmumu apelācijas instances tiesas spriedums tika atcelts daļā par noteikto sodu, motivējot to, tostarp, ar KPL 562.panta pirmās daļas pārkāpumu, norādot, ka apelācijas instances tiesa pārsniedza apelācijas protestā izteikto prasību apjomu. Ņemot vērā konstatēto faktu, ka prokurors apelācijas protestā nebija norādījis motīvus smagāka soda noteikšanai, Augstākā tiesa norādīja, ka “apelācijas instances tiesa pēc savas iniciatīvas atzinusi, ka pirmās instances tiesa, nosakot apsūdzētajam sodu, nepilnīgi izvērtējusi apsūdzētā atbildību mīkstinošo un pastiprinošo apstākli un noteikusi nepamatoti vieglu soda mēru, tāpēc noteikusi apsūdzētajam smagākus sodus. Prokurora apelācijas protestā šādi motīvi, lūdzot noteikt smagāku sodu, nebija norādīti.”¹⁸¹ Kā arī tika interpretēta KPL 562.panta pirmā daļa norādot, ka “Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmajā daļā noteiktais, ka tiesa var pārsniegt apelācijas protestā izteikto prasību apjomu, ja tai rodas šaubas par apsūdzētā atbildību pastiprinošiem apstākļiem, jāsaprot tā, ka tiesa pēc savas iniciatīvas nevar konstatēt jaunus atbildību pastiprinošos apstākļus vai tos vērtēt par sliktu apsūdzētajai personai.”¹⁸²

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka gadījumos, kad tiek lūgts pasliktināt apsūdzētā stāvokli, to nemotivējot, tiesa, pati konstatējot jaunus atbildību pastiprinošos apstākļus vai pirmās instances tiesā konstatētos faktus interpretējot par atbildību pastiprinošiem apstākļiem un izvērtējot tos par sliktu apsūdzētajam, šādi pasliktinot viņa tiesisko stāvokli, pārsniedz apelācijas lietas izskatīšanas apjomu un ietvarus, šādi pārkāpjot KPL 562.panta pirmo daļu.

Ar Augstākās tiesas 2015.gada 29.maija lēmumu lietā Nr.SKK-280/2015¹⁸³ tika atcelts apelācijas instances lēmums daļā par procesuālo izdevumu piedziņu, pamatojoties uz apsūdzētā iesniegto kasācijas sūdzību. Minētais Augstākās tiesas lēmums tika motivēts ar KPL 562.panta pirmās daļas pārkāpumu, norādot, ka “apelācijas instances tiesa nav izvērtējusi visus apsūdzētā apelācijas sūdzības argumentus, kuriem ir būtiska nozīme lietas taisnīgā izspriešanā”, proti, “apelācijas instances tiesa argumentus par apsūdzētā lūgumu par

¹⁸⁰ Augstākās tiesas 2018.gada 3.septembra lēmums lietā SKK-413/2018 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018> [aplūkots 05.02.2019.]

¹⁸¹ Ibid. 9.punkts

¹⁸² Ibid. 8.punkts

¹⁸³ Augstākās tiesas 2015.gada 29.maija lēmums lietā SKK-280/2015 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2015> [aplūkots 07.02.2019.]

atbrīvošanu no procesuālo izdevumu samaksas par advokāta darbu, pamatojoties uz KPL 368.panta ceturto daļu atstājusi bez ievēribas [...], proti, nav izvērtējusi, vai šo procesuālo izdevumu piedziņa būtiski neietekmēs to personu mantisko stāvokli, kuras atrodas notiesātā apgādībā, aprobežojoties vienīgi ar vispārīgu apgalvojumu par to, ka nekādus jaunus apstākļus, kuru dēļ apsūdzētais būtu atbrīvojams no samaksas par advokāta darbu, tā nekonstatē”.

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka gadījumos, kad apelācijas instances tiesa motivēti neizvērtē visus apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā ietvertus prasījumus, tiek sašaurināti apelācijas lietas izskatīšanas apjoms un ietvari, un līdz ar to netiek ievērota KPL 562.panta pirmā daļa. Līdz ar to sūdzībā norādīto argumentu neņemšana vērā, neizvērtēšana vai arī nepilnīga izvērtēšana ir KPL 562.panta pirmās daļas pārkāpums.

Autoresprāt ir vērts norādīt uz tādiem gadījumiem, kad Augstākās tiesas ieskatā, apelācijas instances tiesai ir jārodas šaubas par apsūdzētā, dalībnieka vai līdzdalībnieka vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem.

Tā ar Augstākās tiesas 2006.gada 3.oktobra lēmumu lietā Nr.SKK-472/2006¹⁸⁴ tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums, ar kuru tika atstāts spēkā pirmās instances tiesas spriedums. Krimināllietā pirmās instances tiesā tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes.¹⁸⁵ Apsūdzētā kasācijas sūdzībā, atkārtojot apelācijas sūdzībā norādīto, tostarp tika minēts, ka apsūdzētais nepamatoti tika notiesāts par narkotisko vielu lietošanu konkrētajā datumā, jo tajā laikā bija atradies apcietinājumā, kas ir apstiprināts ar krimināllietas materiālos esošo spriedumu. Prokurores paustajā viedoklī tāpat tika norādīts, ka apsūdzētais nepamatoti tika notiesāts par narkotisko vielu lietošanu atkārtoti gada laikā. Augstākā tiesā izvērtējot kriminālprocesa lietas materiālus secināja, ka pie sūdzībā “norādītajiem apstākļiem, tiesai nepārprotami bija pamats šaubīties par apsūdzētā vainu un izdarīt šajā daļā pierādījumu pārbaudi”. Kopā ar to, Augstākā tiesa savā lēmumā formulēja šādu tēzi “fakts, ka iztiesāšana pirmās instances tiesā veikta bez pierādījumu pārbaudes, neliedz apelācijas instances tiesai nepieciešamības gadījumā tiesas izmeklēšanu veikt, pārsniedzot apelācijas sūdzības apjomu un ietvarus, atbilstoši Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas prasībām”.

¹⁸⁴ Augstākās tiesas 2006.gada 3.oktobra lēmums lietā SKK-472/2006 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2006> [aplūkots 06.03.2019.]

¹⁸⁵ KPL 499.panta pirmajā daļā noteikts, ka tiesa var pieņemt lēmumu par pierādījumu pārbaudes neizdarīšanu attiecībā uz visu apsūdzību vai tās patstāvīgu daļu tikai ar nosacījumu, ka apsūdzētais atzīst savu vainu visā viņam izvirzītajā apsūdzībā vai attiecīgā tās daļā; tiesai pēc lietas materiālu pārbaudes nav šaubu par apsūdzētā vainu; apsūdzētais, bet obligātās aizstāvības gadījumos arī viņa aizstāvis un pārstāvis, piekrīt šādas pārbaudes neizdarīšanai. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

Ar Augstākās tiesas 2010.gada 21.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-15/2010¹⁸⁶ tika atcelts apelācijas instances tiesas lēmums pilnībā un nosūtīts jaunai izskatīšanai, pamatojoties uz apsūdzētā iesniegto kasācijas sūdzību. Augstākā tiesa motivēja savu lēmumu ar KPL 562.panta pirmās daļas neievērošanu, norādot, ka “apelācijas instances tiesai konkrētā lieta [...] bija jāizskata, pārsniedzot apelācijas sūdzības ietvarus”, pamatojot ar to, ka lietā netika noskaidrots būtisks fakts apsūdzētā saukšanai pie kriminālatbildības pēc KL 176.panta otrās daļas (grupā), proti, lietas materiāliem nebija pievienots nolēmums par līdzizdarītāja atzīšanu par vainīgu par to, ka viņš laupīšanu izdarījis personu grupā pēc iepriekšējas vienošanās ar apsūdzēto, un līdz ar to “lietā netika noskaidroti visi apstākļi, lai varētu konstatēt kriminālprocesā pierādāmā noziedzīga nodarījuma sastāva esamību vai neesamību”.

Ar Augstākās tiesas 2013.gada 15.februārā lēmumu lietā Nr.139/2013¹⁸⁷ tika atcelts apelācijas instances tiesas lēmums un pirmās instances tiesas spriedums daļā par apsūdzēto atzīšanu par vainīgiem un sodīšanu. Par apelācijas instances tiesas lēmumu sūdzību bija iesniedzis tikai viens no apsūdzētajiem, par laika ieskaitīšanu apcietinājuma termiņā. Savukārt, Augstākā tiesa izvērtējot krimināllietas materiālus secināja, ka noziedzīgs nodarījums netika pareizi kvalificēts un atbilst kriminālpārkāpuma sastāvam. Turklāt, no lietas apstākļiem izriet, ka bija izdarīts mēģinājums, un līdz ar to, saskaņā ar KL 15.panta sesto daļu, par mēģinājumu izdarīt kriminālpārkāpumu persona nav saucama pie kriminālatbildības. Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa norādīja, ka “apelācijas instances tiesai, iepazīstoties ar apsūdzēto apsūdzību, pirmās instances tiesas spriedumu un lietas materiāliem, vajadzēja rasties šaubām par apsūdzēto vainīgumu celtajā apsūdzībā [...] un tādējādi konstatēt pirmās instances tiesas pieļauto pārkāpumu”. Līdz ar to tika secināts, ka “apelācijas instances tiesa pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās daļas pārkāpumu, kas konkrētajā lietā atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu”.

Ņemot vērā Augstākās tiesas atzinumus, par to, ka iepazīstoties ar lietas materiāliem, tiesai bija jārodas šaubas par noziedzīga nodarījuma kvalifikāciju, autore vēlas norādīt, ka izskatot lietu objektīvi, šaubu rašanās process ir ļoti subjektīvs un no daudzu faktoru atkarīgs process, bet, nepārprotami viens no tiem ir kompetence. Līdz ar to ir diezgan sarežģīti norādīt vai piemēram izdalīt tos gadījumus, kad tiesai obligāti ir jārodas šaubām KPL 562.panta pirmās daļas nozīmē.

¹⁸⁶ Augstākās tiesas 2010.gada 21.janvāra lēmums lietā SKK-15/2010 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2010> [aplūkots 07.02.2019.]

¹⁸⁷ Augstākās tiesas 2013.gada 15.februārā lēmums lietā SKK-138/2013 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2013> [aplūkots 06.02.2019.]

Ar Augstākās tiesas 2010.gada 7.septembra lēmumu lietā Nr.SKK-424/2010¹⁸⁸ ir nostiprināta šāda tēze: “No KPL 562.panta pirmās daļas izriet, ka šaubām par apsūdzēto vainu jārodas tiesai, nevis citām kriminālprocesā iesaistītajām personām, lai varētu iziet ārpus apelācijas sūdzības robežām. To izlemj tiesa neatkarīgi no citu kriminālprocesā iesaistīto personu viedokļa.” Minētais secinājums tika izdarīts, izvērtējot apsūdzēto apelācijas tiesā pieteikto lūgumu ar šādu formulējumu: “Lūdzu atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un nosūtīt lietu jaunai izskatīšanai, taču, ja tiesa nolems nesūtīt lietu uz pirmo instanci, tad lūdzu mīkstināt noteikto sodu”. Augstākā tiesa ar minēto lēmumu apelācijas instances tiesas lēmumu atstāja negrozītu, norādot, ka apelācijas instances tiesai nav radušās šaubas par apsūdzēto vainīgumu un tās lēmums ir tiesisks un pamatots.

Autore secina, ka, gadījumos, kad apsūdzētais, cietušais vai prokurors apelācijas instancē, paplašina pieteikto lūgumu apjomu, piesaka jaunus lūgumus, vai lūdz tiesai izvēlēties vienu no minētajām personām pieņemamiem lūgumiem, tiek ietekmēta apelācijas tiesa pārsniegt izteikto prasību apjomu un tādējādi iziet ārpus apelācijas lietas izskatīšanas ietvariem. Šādu šaubu radīšana apelācijas tiesai netiks uzskatīta par pašai tiesai radītajām šaubām, bet par tādām šaubām, kas radušās pamatojoties uz kriminālprocesā iesaistīto personu viedokli. Līdz ar to šādos gadījumos tiesai nebūs tiesību pārsniegt apelācijas lietas izskatīšanas apjomu un ietvarus, citādāk tiks pārkāpti KPL 562.panta pirmās daļas nosacījumi.

Izvērtējot minēto tiesu praksi un judikatūru, autore secina, ka KPL 562.panta pirmās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

- a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai vai apelācijas protestam ar tajā norādītiem lūgumiem,
- b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktie lūgumiem ir jābūt motivētiem,
- c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus¹⁸⁹,
- d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,
- e) apelācijas instances tiesai ir izņēmuma tiesības – šaubu gadījumā, kas radās pašai tiesai neatkarīgi no kriminālprocesā iesaistīto personu viedokļiem, par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem, paplašināt apelācijas sūdzības vai protesta apjomu un līdz ar to lietas izskatīšanas

¹⁸⁸ Augstākās tiesas 2010.gada 7.septembra lēmums lietā SKK-424/2010 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2010> [aplūkots 09.03.2019.]

¹⁸⁹ KPL 551.panta ceturtajā daļā noteikts, Cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

ietvarus, arī gadījumos, kad krimināllieta pirmās instances tiesā tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes.

KPL 562.panta otrā daļa nosaka, ka apelācijas instances tiesa drīkst piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, tikai tad, ja to lūdzis prokurors savā protestā vai cietušais savā sūdzībā, kuru atbalsta prokurors. Šajā gadījumā tomēr nedrīkst piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot kriminālietu uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku.¹⁹⁰

Minētās normas tvērums praksē ir nostiprināts šādi.

Ar Augstākās tiesas 2008.gada 2.jūnija lēmumu lietā Nr.SKK-269/2008¹⁹¹ tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu daļā un lietas nodošanu atceltajā daļā jaunai izskatīšanai pirmās instances tiesai. Kā pamatojumu apelācijas instances tiesa bija norādījusi noziedzīgā nodarījuma motīva un izdarīšanas vietas nenorādīšana pirmās instances sprieduma motīvu daļā, līdz ar to tika nospriests šajā daļā lietu nodot pirmās instances tiesai jaunai izskatīšanai. Izvērtējot minēto apelācijas instances tiesas spriedumu, Augstākā tiesa secināja, ka apsūdzības funkcijas īsteno cietušais, jo tiek veikts privātās apsūdzības kriminālprocess, kurš pirmās instances tiesas spriedumu nebija pārsūdzējis un līdz ar to piekrita tādām noziedzīgā nodarījuma aprakstam, kāds tika norādīts pirmās instances tiesas spriedumā. Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa ir norādījusi, ka “tulkojot KPL 562.panta otrās daļas normas, Augstākā tiesa atzīmē, ka apsūdzības grozīšana uz smagāku, tai skaitā tāda apsūdzības papildināšana, kas vērtējama kā smagāka par to apsūdzību, kādā persona apsūdzēta un nodota tiesai, ir pieļaujama tikai likumā īpaši paredzētajos gadījumos un tikai pirmās instances tiesā.”

Atsaucoties uz minēto Augstākās tiesas lēmumu lietā Nr.SKK-269/2008, Augstākā tiesa ar 2015.gada 7.jūlija lēmumu lietā Nr.SKK-322/2015¹⁹² atcēla pirmās instances tiesas spriedumu un apelācijas instances tiesas lēmumu. Augstākā tiesa savā lēmumā atzinusi, ka apelācijas instances tiesas atzinums, ka norāde apsūdzībā par to, kādā normatīvajā aktā noteiktā kārtība ir pārkāpta, ir skaidra, konkrēta un pietiekama un līdz ar to nav nepieciešams norādīt konkrētu Civillikuma pantu, kurā noteiktā kārtība tika apieta (KL pārkāptā norma bija

¹⁹⁰ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁹¹ Augstākās tiesas 2008.gada 2.jūnija lēmums lietā SKK-269/2008 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2008> [aplūkots 03.03.2019.]

¹⁹² Augstākās tiesas 2015.gada 7.jūlija lēmums lietā SKK-322/2015 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2015> [aplūkots 03.03.2019.]

blanketa – *aut.piez.*), ir nepamatots. Šo apelācijas instances tiesas rīcību, proti, apelācijas instances tiesas norādi, ka nav nepieciešams norādīt konkrētu pārkāptu Civillikuma pantu, bija atzinusi par apsūdzības papildināšanu – apsūdzības grozīšanu uz smagāku KPL 562.panta otrās daļas nozīme, kura pasliktina apsūdzētā stāvokli, kas ir pieļaujams tikai KPL paredzētajos gadījumos.

Autore secina, ka izskatāmajās lietās, apelācijas instances tiesa pārsniedza apelācijas lietas izskatīšanas ietvarus, gan nosūtot lietu pirmās instances tiesai apsūdzības papildināšanai, gan atzīstot konkrētās pārkāptas normas nenorādīšanu apsūdzībā par nepieciešamu, lai noteiktu izdarīto noziedzīgu nodarījumu. Augstākā tiesa savos lēmumos secināja, ka minētā apelācijas instances tiesas rīcība ir tulkojama kā smagākas apsūdzības noteikšana apsūdzētajam. Ņemot vērā, ka pirmajā gadījumā ar šādu lūgumu privātās apsūdzības kriminālprocesā netika iesniegta cietušā sūdzība, bet otrajā par to nebija lūdzis ne prokurors, ne cietušais, ar prokurora atbalstu, apelācijas instances tiesa pārkāpa KPL 562.panta otrās daļas nosacījumus.

Ar Augstākās tiesas 2017.gada 2.februārā lēmumu lietā Nr.SKK-27/2017¹⁹³ tika atstāts negrozīts apelācijas instances tiesas spriedums. Izskatāmajā lietā Augstākā tiesa iepriekš bija atcēlusi apelācijas instances tiesas lēmumu, atzīstot, ka apsūdzēto darbības nav kvalificējamās pēc KL 190.panta ceturtās daļas. Apelācijas instances tiesā prokurore bija lūgusi grozīt apsūdzību uz KL 191.panta otro daļu, ko Augstākā tiesa atzina par apsūdzēto stāvokļa pasliktināšanu, motivējot ar to, ka, kaut KL 191.panta otrās daļas sankcijā paredzētais sods ir mazāk bargs, nekā KL 190.panta ceturtās daļas sankcijā paredzētais, “izšķiroša nozīme ir tam, ka jaunajā apsūdzībā papildus ir norādīti faktiskie apstākļi, kādi nebija norādīti iepriekšējā apsūdzībā un šo apstākļu papildināšana, kā arī noziedzīgā nodarījuma juridiskās kvalifikācijas maiņa konkrētajā gadījumā atzīstama par apsūdzēto stāvokļa nelikumīgu pasliktināšanu”.¹⁹⁴ Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa atzina, ka tādējādi apsūdzība tika grozīta uz smagāku. Augstākā tiesa, atsaucoties uz minēto lēmumu lietā Nr.SKK-269/2008, norādīja, ka apsūdzības grozīšana ir pieļaujama tikai likumā paredzētajos gadījumos un tikai pirmās instances tiesā. Kā arī norādīja, ka apsūdzības grozīšana apelācijas instances tiesā ir prettiesiska, jo “apsūdzētajiem notiesājoša sprieduma gadījumā zūd iespēja vēl augstākstāvošā instancē pārbaudīt pierādījumus par svarīgiem juridiskajiem un faktiskajiem apstākļiem”.¹⁹⁵ Ar to netieši tika secināts, ka, ja apelācijas instances tiesa būtu apmierinājusi prokurores pieteikto lūgumu par apsūdzības grozīšanu, tā būtu pārkāpusi KPL 562.panta otro daļu.

¹⁹³ Augstākās tiesas 2017.gada 2.februāra lēmums lietā SKK-27/2017 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017> [aplūkots 03.03.2019.]

¹⁹⁴ Ibid. 18.punkts

¹⁹⁵ Ibid. 19.punkts

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka ir izveidota konsekventa un stabila tiesu prakse, ar kuru tiek tulkota KPL 562.panta otrās daļas tvērums un tās piemērošana.

Izvērtējot minēto tiesas praksi un judikatūru, autore secina, ka KPL 562.panta otrās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) apelācijas sūdzību, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protestu ar lūgumu piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, var iesniegt tikai gadījumā, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku,

b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktiem lūgumiem ir jābūt motivētiem,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus¹⁹⁶,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) apelācijas instances tiesa nevar piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā tas, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot krimināllietu uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku.

KPL 562.panta trešā daļa nosaka, ka smagāka soda noteikšana apsūdzētajam pieļaujama tad, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, kā arī tad, ja pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība grozīta uz smagāku.¹⁹⁷

Minētās normas tvērums praksē ir nostiprināts šādi.

Šeit autore vēlētos atgriezties pie norādītā Augstākās tiesas 2018.gada 3.septembra lēmumā Nr.SKK-413/2018¹⁹⁸, kur tika izvērtēta kasācijas sūdzība par apelācijas instances tiesas spriedumu, ar kuru apsūdzētajam pamatojoties uz prokurora iesniegto protestu tika noteikts bargāks brīvības atņemšanas sods, nekā to bija noteikusi pirmās instances tiesa. Tajā, ka otrais apelācijas instances sprieduma atcelšanas pamats, tostarp tika norādīta KPL 562.panta trešā daļa. Ņemot vērā konstatēto faktu, ka prokurors apelācijas protestā nebija norādījis motīvus smagāka soda noteikšanai, Augstākā tiesa interpretēja minēto normu, norādot, ka “prokurora apelācijas protestā vai cietušā apelācijas sūdzībā izteiktajiem prasījumiem par smagāka soda noteikšanu jābūt motivētiem. Tikai pēc motivēta protesta vai

¹⁹⁶ KPL 551.panta ceturtajā daļā noteikts, Cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁹⁷ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

¹⁹⁸ Augstākās tiesas 2018.gada 3.septembra lēmums lietā SKK-413/2018 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018> [aplūkots 05.02.2019.]

sūdzības tiesa var noteikt apsūdzētajam smagāku sodu. Apelācijas instances tiesai lieta jāizskata sūdzībā vai protestā izteikto prasību apjomā un ietvaros, kurus nedrīkst pārsniegt, izņemot likumā paredzētajos gadījumos.”¹⁹⁹.

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka KPL 562.panta trešās daļas tvērums paredz ne tikai nosacījumu, iesniedzot apelācijas sūdzību vai protestu, izteikt prasības, bet arī tās motivēt. Gadījumos, kad tiek lūgts pasliktināt apsūdzētā stāvokli, to nemotivējot, tiesa, konstatējot jaunus atbildību pastiprinošos apstākļus vai tos izvērtējot par sliktu apsūdzētajai personai pēc savas iniciatīvas, pārsniegs apelācijas lietas izskatīšanas apjomu un ietvarus, šādi pārkāpjot KPL 562.panta trešo daļu.

Par vēl vienu KPL 562.panta trešās daļas pārkāpumu Augstākā tiesa norādīja savā 2007.gada 4.decembrā lēmumā lietā Nr.SKK-654/2007²⁰⁰ ar kuru tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par apsūdzētajai noteiktu sodu. Apelācijas tiesa, apmierinot apsūdzētās lūgumu par piespriesto naudas sodu grozīšanu uz piespiedu darbiem, nosprieda sodīt apsūdzēto ar piespiedu darbiem. Par minēto spriedumu prokurore iesniedza kasācijas protestu, norādot, ka piespiedu darbs ir smagāks soda veids nekā naudas sods. Augstākā tiesa atzīstot, ka iesniegtais prokurores kasācijas protests ir pamatots, secināja, ka “KPL 562.panta trešajā daļā ir noteikts, ka smagāka soda noteikšana apsūdzētajam pieļaujama tad, ja šī iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, bet nevis paša apsūdzētā sūdzība”.

Ņemot vērā minēto Augstākās tiesas tēzi, secināms, ka KPL 562.panta trešā daļa ir tulkojama tieši un tas nozīme, ka apsūdzētais nav apveltīts ar tiesībām iesniegt sūdzību par smagāka soda noteikšanu ne sev pašam, ne arī līdzapsūdzētajam.

Autore grib vērēt uzmanību Augstākās tiesas 2007.gada 2.maija lēmumam lietā Nr.SKK-255/2007²⁰¹ ar kuru apelācijas instances tiesas spriedums tika atstāts negrozīts. Šajā lietā apsūdzētājs lūdza atcelt apelācijas instances tiesas spriedumu, pamatojot to ar KPL 562.panta trešās daļas pārkāpumu un motivējot ar to, ka apelācijas instances tiesa, pievienoja lielāku neizciestā soda daļu (1 gadu un 1 mēnesi), nekā to bija darījusi pirmās instances tiesa (6 mēnešus). Autore šeit norādīs, ka apelācijas instances tiesa, izskatot šo kriminālprocesu, samazināja apsūdzības apjomu un atcēla pirmās instances tiesas spriedumu daļā par piespriesto sodu un galīgo sodu (brīvības atņemšana uz 2 gadiem un 6 mēnešiem), galīgo

¹⁹⁹ Augstākās tiesas 2018.gada 3.septembra lēmuma lietā SKK-413/2018 8.punkts

²⁰⁰ Augstākās tiesas 2007.gada 4.decembra lēmums lietā SKK-654/2007 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2007> [aplūkots 09.03.2019.]

²⁰¹ Augstākās tiesas 2007.gada 2.maija lēmums lietā SKK-255/2007 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2007> [aplūkots 02.03.2019.]

sodu nosakot – brīvības atņemšana uz 2 gadiem un 1 mēnesi. Augstākā tiesa sava lēmumā norādīja, ka “apelācijas instances tiesa, nosakot apsūdzētajam galīgo sodu, nav pasliktinājusi viņa stāvokli, jo galīgais brīvības atņemšanas soda termiņš ir noteikts par 5 mēnešiem mazāks, nekā tas bija noteikts ar pirmās instances tiesas spriedumu. Apelācijas instances tiesa nav pārkāpusi KPL 562.panta trešās daļas prasības, jo nav noteikusi apsūdzētajam smagāku sodu. Tas, ka pie noteiktā soda saskaņā ar KL 51.panta prasībām tika pievienota lielāka neizciestā brīvības atņemšanas soda daļa nekā tas bija izdarīts ar pirmās instances tiesas spriedumu, nav atzīstams par smagāka soda noteikšanu KPL 562.panta trešās daļas izpratnē.”

Par līdzīgu gadījumu ir minēts Augstākās tiesas 2015.gada 16.novembra lēmumā lietā Nr.SKK-542/2015²⁰², kur pirmās instances tiesa daļēji saskaitot piespriestos sodus pēc diviem KL pantiem (kur par katru tika piespriesta brīvības atņemšana uz 5 mēnešiem), kā galīgo sodu noteica brīvības atņemšanu uz 6 mēnešiem. Pēc trešā KL panta apsūdzētais tika attaisnots. Par minēto spriedumu tika iesniegts prokurora protests, ar lūgumu atcelt spriedumu daļā par attaisnošanu un atzīt apsūdzēto par vainīgu. Ar apelācijas instances tiesas spriedumu prokurora lūgums tika apmierināts, atzīstot apsūdzēto par vainīgu pēc trešā KL panta un piespriežot brīvības atņemšanu uz 4 mēnešiem. Savukārt pēc cita KL panta apsūdzētais tika attaisnots. Kā galīgais sods, daļēji saskaitot brīvības atņemšanas sodus (5 un 4 mēneši), tika noteikta brīvības atņemšana uz 7 mēnešiem. Izvērtējot apelācijas instances spriedumu, Augstākā tiesa norādīja, ka, pirmkārt, ka apelācijas protestā nebija lūgts apsūdzētajam noteikt smagāku galīgo sodu, otrkārt, apelācijas instances tiesa par jauno noziedzīgo nodarījumu apsūdzētajam nav noteikusi smagāku sodu par iepriekš noteikto galīgo sodu, un, treškārt, ka cietušais nebija pārsūdzējis pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu, lūdzot noteikt apsūdzētajam smagāku sodu. Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa secināja, ka “apelācijas instances tiesa nebija tiesīga noteikt smagāku galīgo sodu”.

Izvērtējot minētos Augstākās tiesas lēmumus, autore secina, ka lielāka galīgā soda (attiecībā uz pirmās instances tiesā noteikto) noteikšana pēc sodu saskaitīšanas apelācijas instancē nav pieļaujama, jo tā tiks uzskatīta par KPL 562.panta trešās daļas pārkāpumu, pie nosacījuma, ka ar šādu lūgumu netika iesniegta cietušā apelācijas sūdzība vai prokurora apelācijas protests vai, ja pamatojoties uz apelācijas sūdzībā vai protesta pieteikto lūgumu, netika noteikts bargāks sods, kas ir lielāks par iepriekš noteiktu galīgo sodu. Kā arī šeit autoresprāt ir jāizvērtē arī tādi gadījumi (pie nosacījuma, ka netika iesniegta apelācijas sūdzība vai protests par smagāka soda pēc atsevišķa panta vai galīgā soda noteikšanu), kā,

²⁰² Augstākās tiesas 2015.gada 16.novembra lēmums lietā SKK-542/2015 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2015> [aplūkots 02.03.2019.]

piemēram, ja pamatsods apelācijas instancē netiek grozīts, apelācijas instances tiesa pati daļēji saskaitot sodu nevar palielināt galīgo sodu attiecībā uz pirmajā instancē noteikto, pat gadījumos, ja tiks konstatēta pirmās instances tiesas pieļauta tāda kļūda sodu saskaitīšanā, kuras rezultātā apsūdzētajam tika pieņemts labvēlīgāks spriedums, nekā to paredz KL normas, jo ar to tiks pārkāpta KPL 562.panta trešā daļa. Savukārt, ja pamatsods apelācijas instancē tiek grozīts to samazinot, savukārt, daļēji saskaitot sodus galīgais sods paliek tāds pats (proti, tiek palielināts ar citu tiesu piespriesta soda termiņš), ar to netiks noteikts smagāks sods un līdz ar to KPL 562.panta trešās daļas nosacījumi netiks pārkāpti.

Autoresprāt ir vērts minēt gadījumu, kad apelācijas tiesa pārsniedza apelācijas protestā ietvertas prasības (noteikt smagāku sodu apsūdzētajam) apjomu. Ar Augstākās tiesas 2018.gada 14.februāra lēmumu lietā Nr.SKK-125/2018²⁰³, tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par apsūdzētajam noteikto sodu (lietu nosūtot jaunai izskatīšanai), ar kuru apelācijas instances tiesa apsūdzēto sodīja ar bargāku sodu, nekā prokurore lūdza pirmās instances tiesā un apelācijas protestā. Kasācijas instances tiesa atzina, ka “piespriežot apsūdzētajam bargāku brīvības atņemšanas sodu, ir pārsniegusi apelācijas protestā izteikto prasību apjomu un pieļāvusi Kriminālprocesa likuma 562.panta pirmās un trešās daļas pārkāpumu, kas atzīstams par Kriminālprocesa likuma būtisku pārkāpumu”.

Ar Augstākās tiesas 2017.gada 6.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-4/2017²⁰⁴ tika atcelts apelācijas instances tiesas lēmums daļā par noteiktu papildsodu. Ar pirmās instances tiesas spriedumu apsūdzētajiem tika noteikts papildsods – probācijas uzraudzība. Apelācijas instances tiesa, konstatējot nepareizi piemērotus KL pārejas noteikumu nosacījumus par piemērojamo papildsodu, grozīja piespriesto papildsodu – probācijas uzraudzība, uz policijas kontroli. Savukārt Augstākā tiesa norādīja, ka “nosakot papildsodu – policijas kontrole –, neesot prokurora protestam par papildsodu, pasliktinājusi apsūdzētā stāvokli, jo piemērojusi apsūdzētajam nelabvēlīgākas materiālo tiesību normas”.²⁰⁵

Izvērtējot minētos Augstākās tiesas lēmumos ietvertos atzinumus, autore secina, ka KPL 562.panta trešā daļa, regulējot nosacījumus pie kādiem ir iespējama smagāka soda noteikšana apsūdzētajam, ar to arī norobežoja apelācijas instances tiesas tiesības pārsniegt apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā ietvertās prasības apjomu, proti, smagāka soda vai papildsoda noteikšana ir iespējama tikai tad, ja to lūdza cietušais savā apelācijas sūdzībā vai

²⁰³ Augstākās tiesas 2018.gada 14.februāra lēmums lietā SKK-125/2018 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018> [aplūkots 06.02.2019.]

²⁰⁴ Augstākās tiesas 2017.gada 6.janvāra lēmums lietā SKK-4/2017 Pieejams:

<http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2017> [aplūkots 09.03.2019.]

²⁰⁵ Ibid. 10.2.apakšpunkts

prokurors apelācijas protestā, un tikai tādā apjomā, kāds tika norādīts apelācijas sūdzībā vai protestā. Apelācijas instances tiesa piespriežot apsūdzētajam lielāku sodu vai papildsodu, nekā to bija prasījuši cietušais vai prokurors, arī gadījumos, kad pirmās instances tiesa kļūdaini piemēroja labvēlīgāku sodu vai papildsodu, nekā to paredz KL normas, pārkāpj KPL 562.panta trešo daļu, jo tā nav apveltīta ar tādām tiesībām.

Tulkojot KPL 562.panta trešās daļas tvērumu, Augstākā tiesa formulēja šādu tēzi: “Smagāka soda noteikšana apsūdzētajam apelācijas instances tiesā pieļaujama tad, kad prokurors apelācijas protestā vai cietušais apelācijas sūdzībā ir lūdzis noteikt smagāku sodu, kā arī tad, ja pēc prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība grozīta uz smagāku. Šajā gadījumā nav nepieciešams, lai prokurors atbalsta cietušā apelācijas sūdzību. Tomēr cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā.” Minētā tēze tika formulēta pamatojoties uz Augstākās tiesas 2018.gada 6.septembra lēmumu Nr.SKK-420/2018²⁰⁶ ar kuru tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par noteikto sodu, nosūtot lietu jaunai izskatīšanai apelācijas instances tiesā. Pirmās instances tiesā tiesas sēdē cietušās pārstāve norādījusi, ka cietusī pilnībā pievienojās prokurora izteiktajam viedoklim par soda mēru. Cietušā apelācijas sūdzībā tika lūgts atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu un noteikt bargāku sodu, nekā prokurors bija lūdzis pirmās instances tiesā. Augstākā tiesa atzina, ka apelācijas instances tiesa apmierinot apelācijas sūdzībā pieteikto lūgumu par bargāka soda noteikšanu ir pieļāvusi KPL būtisku pārkāpumu.

Līdz ar to, ar minēto Augstākās tiesas spriedumu ir norādīti apelācijas instancē izskatāmās krimināllietas ietvari, kādi tostarp ir jāievēro cietušajiem, proti, cietušais pieteicot konkrētu lūgumu pirmās instances tiesā attiecībā uz piemērojamo soda mēru, nevar pārdomāt un uz tā pamata pieteikt apelācijas instances tiesai lūgumu noteikt apsūdzētajam bargāku sodu.

Ar Augstākās tiesas 2019.gada 11.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-38/2019 tika atcelts apelācijas instances tiesas spriedums daļā par noteikto sodu, kur tika atzīts apelācijas instances tiesas KPL 562.panta trešās daļas pārkāpums. Motivējot savu lēmumu, Augstākā tiesa norādīja, ka apelācijas protestā prokurors apstrīdējis pirmās instances tiesas spriedumu daļā par apsūdzētajam noteikto sodu, detalizēti izklāstot pamatojumu, bet nenorādot argumentus par nepareizu soda mēra noteikšanu un galīgā soda noteikšanu, savukārt protesta rezolutīvajā daļā lūdzot piemērot apsūdzētajam konkrētus sodus. Ņemot vērā minēto,

²⁰⁶ Augstākās tiesas 2018.gada 6.septembra lēmums lietā SKK-420/2018 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2018> [aplūkots 03.03.2019.]

Augstākā tiesa secināja, ka “apelācijas instances tiesa, ņemot vērā apelācijas protestā norādīto, nebija tiesīga noteikt apsūdzētajam bargāku brīvības atņemšanas sodu [...] par to, kādu bija noteikusi pirmās instances tiesa”.²⁰⁷

Minētā Augstākās tiesas sprieduma tēze ir šāda: “Apelācijas protesta rezolutīvajā daļā izteiktais lūgums (prasījums) ir jāpamato, protesta motīvu daļā izklāstot argumentus par pirmās instances tiesas nolēmuma nepareizību, pretējā gadījumā netiek ievērotas Kriminālprocesa likuma 551.panta pirmās daļas 3.punkta²⁰⁸ prasības”. Līdz ar to ir uzsvērts, ka apelācijas sūdzībā vai protestā pieteiktie lūgumi ir jābūt motivēti. Apmierinot apelācijas sūdzībā vai protestā pieteiktos lūgumus, kuros netiek norādīts, kā izpaužas nolēmuma nepareizība, tiek pārkāpts apjoms un ietvari, kādos lieta iztiesājama apelācijas instances tiesā.

Izvērtējot minēto tiesas praksi un judikatūru, autore secina, ka KPL 562.panta trešās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai vai apelācijas protestam ar prasību noteikt smagāku sodu apsūdzētajam, šādu apelācijas sūdzību vai protestu var iesniegt arī gadījumos, ja iepriekš pamatojoties uz prokurora protesta vai cietušā sūdzības apsūdzība tika grozīta uz smagāku,

b) prasībai noteikt smagāku sodu apsūdzētajam ir jābūt motivētai,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus²⁰⁹,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) smagāka soda vai papildsoda piespriešana, konstatējot pirmās instances tiesas kļūdaini piemēroto labvēlīgākāku sodu vai papildsodu, nekā to paredz KL normas, ir nepieļaujama,

f) lielāka galīgā soda noteikšana pēc sodu saskaitīšanas saskaņā ar KL 50.panta prasībām ir pieļaujama pamatojoties uz šādu apelācijas sūdzībā, protestā izteikto lūgumu, kā arī gadījumos, kad pamatojoties uz apelācijas sūdzībā vai protesta pieteikto lūgumu, par izdarīto noziegumu tika noteikts bargāks sods, kas ir lielāks par iepriekš noteikto galīgo sodu,

g) ja pamatsods apelācijas instancē tiek grozīts to samazinot, savukārt, daļēji saskaitot sodus saskaņā ar KL 51.panta prasībām galīgais sods paliek tāds pats, proti, tiek palielināts ar citu tiesu piespriesta soda termiņš, ir uzskatāms, ka ar to netiek noteikts smagāks sods.

²⁰⁷ Augstākās tiesas 2018.gada 6.septembra lēmuma lietā SKK-420/2018 5.1.apakšpunkts

²⁰⁸ KPL 551.panta pirmās daļas 3.punktā noteikts, ka apelācijas sūdzībā vai protestā norāda kā izpaužas nolēmuma nepareizība. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

²⁰⁹ KPL 551.panta ceturtajā daļā noteikts, cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanā pirmās instances tiesā. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

KPL 562.panta ceturtnā daļa nosaka, ka attaisnotās personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana tai pieļaujama tikai gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietušā sūdzība, kuru atbalsta prokurors.²¹⁰

Minētās normas tvērums praksē ir nostiprināts šādi.

Ar Augstākās tiesas 2011.gada 25.janvāra lēmumu lietā Nr.SKK-15/2011²¹¹ tika atcelts apelācijas instances tiesas lēmums. Šajā kriminālprocesā par pirmās instances tiesas spriedumu, ar kuru tika attaisnots apsūdzētais, prokurors iesniedza apelācijas protestu, ar lūgumu atzīt personu par vainīgu viņam celtajā apsūdzībā. Apelācijas instances tiesa prokurora protestu noraidīja, motivējot ar to, ka pievienojas pirmās instances tiesas atzinumiem, kā arī norādot, ka nav konstatēts noziedzīgā nodarījuma sastāvs, proti, nav norādītās konkrētās darbības, ar kādām cietušajiem tika nodarīti miesas bojājumi, sniegtā apsūdzība nav precīza un lietas faktiskos apstākļus aptveroša, kas tostarp ierobežo apsūdzētā tiesības uz aizstāvību. Savukārt Augstākā tiesa atzina apelācijas tiesas atzinumus par kļūdainiem, norādot, ka konkrētajā lietā, pie nosacījuma, ka apsūdzētais apstiprina savu piedalīšanos notikumā, norādot apsūdzībā konkrētas darbības, netiktu pārkāptas apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, kā arī nozieguma pārkvalificēšana uz mīkstāku nepasliktinās apsūdzētā stāvokli. Ņemot vērā minēto, Augstākā tiesa formulēja šādu tēzi: “No KPL 23.panta²¹², kas ir kriminālprocesa pamatprincips, izriet, ka tiesas spriešanā ietilpst ne tikai personas atzīšana par vainīgu vai attaisnošana celtajā apsūdzībā, bet arī personas atzīšana par vainīgu vai attaisnošana noziedzīgā nodarījumā, izskatot un izlemjot celtās apsūdzības pamatotību. Tas nozīmē, ka arī tiesa var grozīt celto apsūdzību, ievērojot kriminālprocesa pamatprincipus, tostarp apsūdzētā tiesības uz aizstāvību, lai panāktu krimināltiesisko attiecību taisnīgu noregulējumu.”.

Autore par minēto kriminālprocesu vēlās norādīt, ka, šeit netika tieši risināta KPL 562.panta ceturtnās daļas piemērošanas problemātika, jo izskatāmajā gadījumā prokurors atbilstoši minētās KPL daļas noteiktajam, bija iesniedzis protestu par pirmās instances tiesas spriedumu ar lūgumu atzīt personu par vainīgu, savukārt šīs lietas ietvaros, tika nostiprinātas tiesas tiesības precizēt apsūdzētajam celto apsūdzību, kā arī pārkvalificēt izdarīto noziegumu

²¹⁰ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

²¹¹ Augstākās tiesas 2011.gada 25.janvāra lēmums lietā SKK-15/2011 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2011> [aplūkots 10.03.2019.]

²¹² KPL 23.pantā noteikts, ka krimināllietās tiesu spriež tiesa, tiesas sēdēs izskatot un izlemjot pret personu celto apsūdzību pamatotību, attaisnojot nevainīgas personas vai arī atzīstot personas par vainīgām noziedzīga nodarījuma izdarīšanā un nosakot valsts institūcijām un personām obligāti izpildāmu krimināltiesisko attiecību noregulējumu, kas, ja nepieciešams, realizējams piespiedu kārtā. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

apelācijas instances tiesā uz citu KL pantu ar vieglāku sankciju, ar ko netiks pārkāpti ne personas tiesības uz aizstāvību, ne apelācijas lietas izskatīšanas apjoms un ietvari.

Ar Augstākās tiesas 2014.gada 17.decembra lēmumu Nr.SKK-765/2014²¹³ tika atstāts negrozīts apelācijas tiesas lēmums, ar kuru tika atstāts negrozīts pirmās instances tiesas spriedums par apsūdzētā attaisnošanu. Šajā kriminālprocesā par pirmās instances tiesas spriedumu sūdzību bija iesnieguši cietušie, ar lūgumu atzīt apsūdzēto par vainīgu, kuru neatbalstīja prokurors. Prokurors, kurš uzturēja apsūdzību pirmās instances tiesā, tiesas sēdē apelācijas instancē norādīja, ka pirmās instances tiesas spriedums ir likumīgs un pamatots, kā arī apelācijas protestu par pirmās instances tiesas spriedumu nebija iesniedzis. Minēto apelācijas instances tiesas lēmumu pārsūdzēja virsprokurore un cietušie. Virsprokurore savā kasācijas protestā nemotivējot norādīja, ka apelācijas instances tiesā netika ievērotas prokurora tiesības par atteikšanos no apsūdzības. Augstākā tiesa savu lēmumu motivēja ar to, ka apelācijas instances tiesa pamatoti atzina cietušo apelācijas sūdzību par noraidāmu, jo prokurors to neatbalstīja, kā arī līdz ar to apelācijas instances tiesa nebija tiesīga pasliktināt apsūdzētā stāvokli un taisīt notiesājošu spriedumu. Savukārt jēdzieni “atteikšanās no apsūdzības” un “cietušā sūdzības neatbalstīšana” ir atsevišķi tiesību institūti.

Tā Augstākā tiesa norādīja, ka izņēmumi, gadījumos, kad sūdzību par attaisnojošo spriedumu atcelšanu un apsūdzētā atzīšanu par vainīgu iesniedz tikai cietušais, bez prokurora atbalsta, nav pieņemami. Apmierinot šādu sūdzību, netiks ievēroti apelācijas lietas izskatīšanas apjoms un ietvari, ka arī tiks pārkāpta KPL 562.panta ceturtā daļa. Vienlaikus minētajā nolēmumā tika izskaidrots, ka prokurora pirmās instances attaisnojoša tiesas sprieduma atbalstīšana nenozīmē, ka līdz ar to vienlaikus apsūdzības puse atsākās no celtās apsūdzības un, ka šāds tiesību institūts tiek regulēts atsevišķi.

Autore šeit vēlas norādīt, ka meklējot aktuālu tiesas praksi, kur tiek atspoguļots KPL 562.panta ceturtās daļas tvērums, autore atrada tikai divus minētus Augstākās tiesas nolēmumus. Līdz ar to autore secina, ka KPL 562.panta ceturtajā daļā norādītu gadījumu nav daudz un, ka pirmās instances attaisnojošie spriedumi vai apelācijas instancē pieņemtie nolēmumi gandrīz netika pārsūdzēti.

Savukārt, izvērtējot visu minēto tiesas praksi un judikatūru attiecība uz KPL 562.pantu kopumā, autore secina, ka KPL 562.panta ceturtās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

- a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protests par attaisnotās personas atzīšanu par vainīgu un soda piemērošanu,
- b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktie lūgumi ir jābūt motivēti,

²¹³ Augstākās tiesas 2014.gada 17.decembra lēmums lietā SKK-765/2014 Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/judikaturas-nolemumu-arhivs/kriminallietu-departaments/hronologiska-seciba?year=2014> [aplūkots 10.03.2019.]

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus²¹⁴,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) apsūdzētajam var precizēt celto apsūdzību, kā arī pārkvalificēt izdarīto noziedzīgu nodarījumu uz citu likuma pantu ar vieglāku sankciju, un atzīt viņu par vainīgu un piemērot sodu, pamatojoties uz apelācijas sūdzībā, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protestā pieteikto lūgumu,

f) likuma par smagāku noziedzīgu nodarījumu piemērošana ir nepieļaujama.

Papildus teiktajam, autore vēlās norādīt, ka jebkuras no KPL 562.panta daļas pārkāpums saskaņā ar KPL 575.panta trešo daļu²¹⁵ ir atzīstams par KPL būtisku pārkāpumu, kas noved pie nelikumīga nolēmuma pieņemšanas, kas vienlaikus ir kasācijas sūdzībā vai protestā iekļaujamais pamats²¹⁶ apelācijas instances nolēmuma pārbaudei kasācijas kārtībā.²¹⁷

²¹⁴ KPL 551.panta ceturtajā daļā noteikts, Cietušais un viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā nevar lūgt vairāk par to, ko viņi lūguši iztiesāšanās pirmās instances tiesā. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

²¹⁵ Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.

²¹⁶ Ibid. KPL 572.pants

²¹⁷ Ibid. KPL 573.panta pirmā daļa

3. APJOMS UN IETVARI, KĀDOS LIETA TIEK IZTIESĀTA APELĀCIJAS INSTANCES TIESĀ ĀRVALSTĪS

Šajā darba nodaļā autore pētīs ārvalstu normatīvo regulējumu attiecībā uz apjoma un ietvaru noteikšanu izskatot krimināllietas apelācijas instancē Latvijas kaimiņvalstīs Eiropas Savienībā Lietuvā un Igaunijā, tiks izskatīts Vācijas normatīvais regulējums, kā arī autore izvelējas trešo valsti - Ukrainu, jo tajā pirms dažiem gadiem tika veikta tiesu reforma, un Gruziju, kā rietumāzijas valsti ar kontinentālo tiesību sistēmu.

3.1. Lietuvas Republika

Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodekss (turpmāk - Lietuvas KPK) tika pasludināts ar 2002.gada 14.marta likumu par Lietuvas KPK nostiprināšanu un spēka stāšanās, savukārt stājās spēkā 2003.gada 1.maijā.²¹⁸

Lietuvas KPK VI daļa ir veltīta iztiesāšanai apelācijas instancē.²¹⁹ Krimināllietu iztiesāšana apelācijas instancē Lietuvā notiek gan apgabaltiesā (šeit tiek izskatītas sūdzības par pirmās instances tiesas nolēmumiem, kas tika pieņemti rajona tiesā²²⁰), gan Apelāciju tiesā (šeit tiek izskatītas sūdzības par pirmās instances tiesas nolēmumiem, kas tika pieņemti apgabaltiesā²²¹).²²²

Pirmās instances tiesas nolēmumu var pārsūdzēt prokurors, apsūdzētais vai viņa aizstāvis, cietušais vai viņa pārstāvis, uz jebkādiem pamatiem un motīviem. Savukārt, atsevišķi ir noteikts, ka apsūdzētais, viņa advokāts vai pārstāvis, var pārsūdzēt pirmās instances tiesas nolēmumu tikai tādā apjomā, cik tas skar sūdzības pamatu un ir nepieciešams tā pamatojumam. Civilprasītājs var iesniegt apelācijas sūdzību civilprasības ietvaros.²²³ Apelācijas instances tiesa izskata krimināllietu iesniegtas apelācijas sūdzības ietvaros un tikai attiecībā uz to personu, kurš bija iesniedzis izskatāmo apelācijas sūdzību, izņemot gadījumus, kad tiesa pati konstatē būtiskus Lietuvas KPK pārkāpumus, kas ietekmē apsūdzēto un līdzapsūdzētājus, pat, ja minētie pārkāpumi nebija norādīti apelācijas sūdzībā un par to nebija

²¹⁸ Lietuvos Respublikos baudžiamojo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas: LT likums. Pieņemts 14.03.2002. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/HrZsqvBMGa> [aplūkots 29.10.2018.]

²¹⁹ Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso: LT likums. Pieņemts 14.03.2002. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.163482/HrZsqvBMGa> [aplūkots 29.10.2018.]

²²⁰ Lietuvos Respublikos likuma "Par tiesām" 19.panta 3.daļa. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas: LT likums. Pieņemts 1994.gada 31.maijā. Pieejams: <https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalAct/lt/TAD/TAIS.5825/HzoDfEhKpr> [aplūkots 29.10.2018.]

²²¹ Ibid. Lietuvos Respublikos likuma "Par tiesām" 21.panta 1.punkts.

²²² Lietuvos KPK 311.pants. Lietuvos Respublikos Baudžiamojo proceso: LT likums. Pieņemts 14.03.2002.

²²³ Ibid. Lietuvos KPK 312.pants

iesnieguši apelācijas sūdzības līdzapsūdzētie. Tiesa var nospriest bargāku sodu apsūdzētajam par pirmās instances tiesas nospriesto, vai pieņemt notiesājošo spriedumu, ja apsūdzētais bija attaisnots ar pirmās instances tiesas spriedumu, ja to bija lūguši prokurors, cietušais vai civilprasītājs. Ja apelācijas instances tiesa nolemj mīkstināt sodu apsūdzētajam, tā var mīkstināt sodu arī līdzapsūdzētajiem.²²⁴

Par iesniegtajām apelācijas sūdzībām, apelācijas instances tiesa var pieņemt lēmumus par apelācijas noraidīšanu, par lietvedības izbeigšanu vai sprieduma grozīšanu daļā, ja pirmās instances tiesas secinājumi neatbilst izklāstītiem lietas apstākļiem, atcelt spriedumu un nosūtīt to izskatīšanai pirmās instances tiesai, ja lieta tika izskatīta neobjektīvi, tika pārkāpta lietas izskatīšanas piekritība, apsūdzētajam tika konstatēti psihiskie traucējumi, atcelt spriedumu un nosūtīt to prokuroram, ja apsūdzības raksts neatbilst Lietuvas KPK nosacījumiem un traucē lietas iztiesāšanai, kā arī var pieņemt spriedumu par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu noilguma dēļ, pamatojoties uz pieļautajiem būtiskiem krimināltiesību pārkāpumiem vai sakarā ar nepareizi piemēroto sodu. Tiesa var atcelt vai grozīt pirmās instances tiesas spriedumu attiecībā uz atsevišķiem apsūdzētajiem vai epizodēm. Lietuvas KPK atsevišķi ir uzskaitīti gadījumi, kad apelācijas instances tiesai ir jāpieņem lietā jauns spriedums, atceļot pirmās instances tiesas spriedumu, proti, atceļot notiesājošo spriedumu, ja ar krimināllietas materiāliem netika pierādīta apsūdzētā vaina, atceļot attaisnojošo spriedumu, ja ar krimināllietas materiāliem tika pierādīta apsūdzētā vaina inkriminētāja nodarījumā, kā arī tiesa taisa jaunu spriedumu, ja pirmās instances tiesā tika pieļauti tādi būtiskie Lietuvas KPK pārkāpumi, kas ierobežo apsūdzētā tiesības un liedz tiesai izskatīt lietu pilnvērtīgi un objektīvi, kā arī, ja pirmās instances tiesa izbeidza kriminālprocesu, bet apelācijas instances tiesa nosprieda, kā lieta ir jāizskata pēc būtības.

Līdz ar to, apelācijas instances tiesa var pieņemt šādus nolēmumus: par apelācijas noraidīšanu, par sprieduma atcelšanu un lietas atdošanu pirmās instances tiesai, par sprieduma grozīšanu kādā tā daļā, par kriminālprocesa atdošanu prokuroram (ja apsūdzētajam ir piemērojami medicīniska rakstura piespiedu līdzekļi), par sprieduma atcelšanu un jauna sprieduma taisīšanu.²²⁵

Ņemot vērā izklāstīto, autore secina, ka Lietuvas KPK atsevišķi nav noteikts apjoms un ietvari, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, tā, kā tas atsevišķi ir noregulēts KPL. Savukārt no atsevišķajām normām un uzskaitīto nolēmumu veidiem autore secina, ka Lietuvā, tapāt kā Latvijā, krimināllietu tiesas izmeklēšana apelācijas instances tiesā notiek pamatojoties uz iesniegtas apelācijas sūdzības vai protesta pamata un to ietvaros, izņemot

²²⁴ Lietuvas KPK 320.pants. Lietuvos Respublikos Baudžiamoji procesas: LT likums. Pieņemts 14.03.2002.

²²⁵ Ibid. Lietuvas Republikas Kriminālprocesa kodeksa 326.pants

gadījumus, kad tiesa pati konstatē būtiskus procesuālu vai materiālu normu pārkāpumus. Apelācijas instances tiesa var piemērot apsūdzētajam bargāku sodu, vai attaisnoto personu atzīt par vainīgu, tikai tad, ja to bija lūguši prokurors vai cietušais apelējot. Kā arī autore secināja, ka Lietuvas KPK atsevišķi neparedz apelācijas instances tiesai piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā bija atzinusi pirmās instances tiesa. Turklāt, autoresprāt vērts norādīt, ka Lietuvas KPK nav noteiktas apelācijas sūdzības un protesta ietvari apsūdzētajam, ļaujot viņam apelēt pamatojoties uz jebkādiem pamatiem un motīviem, toties prokuroram un cietušajam ierobežojot ietvarus līdz konkrētajam lūgumam un apjomu līdz konkrēta lūguma pamatojumam. Lietuvas KPK nav arī neregulētas apelācijas sūdzības vai protesta obligātas sastāvdaļas un saturs.

3.2. Igaunijas Republika

Igaunijas Republikas Kriminālprocesa kodekss (turpmāk – Igaunijas KPK) tika pieņemts 2003.gada 12.februārī un stājās spēkā nedaudz vairāk nekā pēc pusgada, proti, 2004.gada 1.jūlijā.²²⁶

Igaunijas KPK 11.daļa ir veltīta iztiesāšanai apelācijas instancē - apgabaltiesās. Atbilstoši Igaunijas Republikas likuma “Par tiesām” 22.panta pirmajai daļai, apgabaltiesa ir otrās instances tiesa, kas izskata pārsūdzētus rajona tiesas nolēmumus.²²⁷ Igaunijā, tapāt kā arī šobrīd Latvijā ir “tīro” instanču trīspakāpju tiesu sistēma un apgabaltiesas izskata lietas tikai kā apelācijas instance.

Atbilstoši Igaunijas KPK noteiktajam, apelēt var tiesvedībā iesaistītās puses, ja tās nepiekrīt pirmās instances tiesas spriedumam, kā arī civilprasītājs, daļā par civilprasību.²²⁸ Interesanti, ka atsevišķi ir noteikts, ka apelāciju ir jānoformē drukātā veidā, rokraksta apelāciju var iesniegt tikai apsūdzētais, kas atrodas apcietinājumā, ar nosacījumu, ka rokrakstam ir jābūt skaidram.²²⁹ Igaunijas KPK tostarp ir regulēts, ka apelācijas sūdzībā ir jānorāda, kādā daļā tiek pārsūdzēts pirmās instances tiesas spriedums, apelētāja prasību saturu un motīvus, ka arī lūgumus.²³⁰ Apelētais var iesniegt apelācijas papildinājumus (to grozot, papildinot, kā arī paplašinot arī uz tām sprieduma daļām, par kurām iepriekš nebija sūdzējies), ar nosacījumu, ka tos ir jāiesniedz apelācijas iesniegšanas termiņa (kas ir 15 dienas)

²²⁶ Kriminaalmenetluse seadustik: EE likums. Pieņemts 12.02.2003. Pieejams:

<https://www.riigiteataja.ee/akt/106012016019?kuvaKohtulahendid=true> [aplūkots 30.10.2018.]

²²⁷ Kohtute seadus: EE likums. Pieņemts 19.06.2002. Pieejams: <https://www.riigiteataja.ee/akt/KS> [aplūkots 30.10.2018.]

²²⁸ Igaunijas KPK 318.pants. Kriminaalmenetluse seadustik: EE likums. Pieņemts 12.02.2003.

²²⁹ Ibid. Igaunijas KPK 321.panta pirmā daļa

²³⁰ Ibid. Igaunijas KPK 321.panta otrās daļas 4.punkts

ietvaros.²³¹ Igaunijas KPK 331.pants precīzi nosaka apelācijas tiesvedības ietvarus, paredzot, ka krimināllieta tiek izskatīta iesniegtās apelācijas sūdzības ietvaros. Savukārt atrunājot, ka tiesa var paplašināt krimināllietas izskatīšanas ietvarus attiecībā uz visiem apsūdzētajiem, neatkarīgi no iesniegtajām apelācijās sūdzībām, ja konstatē būtisku kriminālprocesa normu pārkāpšanu vai nepareizu materiālu tiesību normu piemērošanu, kas pasliktinājušas apsūdzēto stāvokli. Apelētais un pārejās tiesvedības puses lietas iztiesāšanas gaitā nevar pārsniegt iesniegtās apelācijas ietvarus.²³²

Atbilstoši Igaunijas KPK noteiktajam, apelācijas instances tiesa ar spriedumu var atstāt spēkā pirmās instances tiesas spriedumu, bet apelācijas sūdzību noraidīt, atstāt pirmās instances tiesas spriedumu bez grozījumiem pēc būtības, bet taisīt tajā precizējumus, grozīt pirmās instances tiesas sprieduma pamatdaļu, izslēdzot dažus tajā norādītus apstākļus, kā arī atcelt pilnībā vai daļēji pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt jaunu spriedumu. Savukārt ar lēmumu, apelācijas instances tiesa var atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un izbeigt lietvedību (ja ir iestājušies lietvedības nepieļaujošie apstākļi), atcelt pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā vai daļēji, nosūtot kriminālietu jaunajai izskatīšanai pirmās instances tiesai, atcelt pirmās instances tiesas spriedumu pilnībā vai daļēji, lietā, kas tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes, nosūtot kriminālietu prokuratūrai (ja, piem., nodarījums nav uzskatāms par noziegumu vai noziegums nepareizi kvalificēts²³³).²³⁴ Pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanas pamati ir neobjektīva un nepilna iztiesāšana, nepareiza materiālo tiesību normu piemērošana, būtiska kriminālprocesuālo normu pārkāpšana (piem., lieta tika izskatīta bez apsūdzētā, prokurora, aizstāvja, tulka klātbūtnes, gadījumos, kad to klātbūtne bija obligāta u.c.²³⁵), piemērotā soda neatbilstība nozieguma smagumam un apsūdzētā personībai.²³⁶ Ja apelācijas instances tiesa taisa jaunu spriedumu, tā var attaisnot apsūdzēto par visiem noziegumiem, attaisnot apsūdzēto par daļu no noziegumiem, piespriežot mīkstāko sodu vai to nemainot, atzīt apsūdzēto par vainīgu mazāk smaga nozieguma izdarīšanā, piespriežot mīkstāko sodu vai to nemainot, atcelt spriedumu daļā par soda noteikšanu, piespriežot mīkstāko sodu, atcelt spriedumu daļā par civilprasību. Savukārt pamatojoties uz prokurora vai cietušā iesniegto apelācijas sūdzību, tiesa var atzīt apsūdzēto par vainīgu smagākā nozieguma izdarīšanā un piespriezt bargāku sodu vai to nemainīt, atcelt attaisnojošo spriedumu un taisīt nosodošo spriedumu, atzīt apsūdzēto par vainīgu tādā nozieguma izdarīšanā, kurā viņš tika

²³¹ Igaunijas KPK 319.panta otrā daļa un 321.¹ panta pirmā daļa. Kriminaalmenetluse seadustik: EE likums. Pieņemts 12.02.2003.

²³² Ibid.

²³³ Ibid. Igaunijas KPK 341.¹ pants

²³⁴ Ibid. Igaunijas KPK 337.pants

²³⁵ Ibid. Igaunijas KPK 339.pants

²³⁶ Ibid. Igaunijas KPK 338.pants

attaisnots un uzlikt apsūdzētajam sodu, atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu un piespriest bargāku sodu.²³⁷

Salīdzinot Igaunijas KPK un KPL normas attiecībā uz apelācijas tiesvedības apjoma un ietvaru noteikšanu, autore secina, ka pirmajā nav atsevišķi noregulēts apelācijas tiesvedības apjoms, kā tas ir noteikts KPL 562.pantā, toties Igaunijas KPK 331.pantā ir reglamentēti minētie apelācijas tiesvedības ietvari. Savukārt apelācijas tiesvedības apjoms netieši ir reglamentēts atsevišķās Igaunijas KPK normās, kas gandrīz sakrīt ar KPL noteikto. Tā autore vēlē vārst uzmanību tam, ka, ja KPL ir noteikts, ka attaisnotās personas atzīšana par vainīgu un soda piemērošana vai apsūdzēta atzīšana par vainīgu smagāka noziedzīga nodarījuma izdarīšanā ir pieļaujama tikai tādos gadījumos, kad šā iemesla dēļ iesniegts prokurora protests vai cietuša sūdzība, kuru atbalsta prokurors, tad atbilstoši Igaunijas KPK noteiktajam prokurora atbalsts šādos gadījumos nav nepieciešams.

3.3. Vācijas Federatīvā Republika

Vācijas Federatīvās Republikas Kriminālprocesa kodekss (turpmāk – Vācijas KPK) ir viens no vecākajam kodeksiem Eiropā, tas stājās spēkā 1879.gada 1.oktobrī.²³⁸

Vācijas KPK Trešā grāmata ir veltīta pārsūdzībai, kuras pamatdaļas ir “Vispārējās normas”, “Sūdzība” un “Apelācija”. Vācijas vispārējās piekritības tiesu sistēma sastāv no četru līmeņu tiesām (Vietējās tiesas, Reģionālās tiesas, Augstās reģionālās tiesas un Augstākā Federālā tiesa²³⁹), savukārt krimināllietu iztiesāšana apelācijas instancē notiek gan Reģionālajā tiesā (šeit tiek izskatītas sūdzības par pirmās instances tiesu nolēmumiem, kas tika pieņemti Vietējās tiesās²⁴⁰), gan Augstajā reģionālajā tiesā (šeit tiek izskatītas sūdzības par pirmās instances tiesu nolēmumiem, kas tika pieņemti Reģionālās tiesas Krimināllietu tiesu palātā²⁴², gan arī pašā Augstajā reģionālajā tiesā²⁴³). Vērts pieminēt, ka atbilstoši Vācijas KPK, pirmās instances tiesas spriedumu var pārsūdzēt uzreiz kasācijas instances tiesai (revīzijas kārtībā), apejot apelācijas instanci²⁴⁴, gadījumos, kad pirmās instances tiesa pieņēma

²³⁷ Igaunijas KPK 340.pants. Kriminaalmenetluse seadustik: EE likums. Pieņemts 12.02.2003.

²³⁸ Vācijas KPK. Strafprozeßordnung: DE likums. Pieņemts 01.02.1877. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/stpo/BJNR006290950.html#BJNR006290950BJNG000102311> [aplūkots 05.11.2018.]

²³⁹ Likuma par tiesu varu 12.pants. Gerichtsverfassungsgesetz: DE likums. Pieņemts 27.01.1877. Pieejams: <https://www.gesetze-im-internet.de/gvg/BJNR005130950.html#BJNR005130950BJNG000100666> [aplūkots 01.11.2018.]

²⁴⁰ Likuma par tiesu varu 73.panta pirmā daļa. Gerichtsverfassungsgesetz: DE likums. Pieņemts 27.01.1877.

²⁴¹ Vācijas KPK 312.pants. Strafprozeßordnung: DE likums.

²⁴² Likuma par tiesu varu 121.panta pirmās daļas 1.punkts. Gerichtsverfassungsgesetz: DE likums. Pieņemts 27.01.1877.

²⁴³ Likuma par tiesu varu 120.panta otrā, trešā, ceturtā daļa, 120b pants un Vācijas KPK 304.panta piektā daļa

²⁴⁴ Vācijas KPK 335.panta pirmā daļa. Gerichtsverfassungsgesetz: DE likums. Pieņemts 27.01.1877.

spriedumu pārkāpjot likumu, proti, ja tiesa taisot spriedumu nepiemēroja nepieciešamu normu vai ja norma tika piemērota nepareizi.²⁴⁵

Vācijas KPK 304.panta pirmajā daļā ir noteikts, ka apelācijas sūdzību var iesniegt par jebkuru nolēmumu, kas tika pieņemts pirmās instances tiesā.²⁴⁶ Par pirmās instances tiesas spriedumu sūdzību var iesniegt prokurors, apsūdzētais vai viņa aizstāvis.²⁴⁷ Šeit autore vēlās atzīmēt, ka Vācijas KPK nākamajā sadaļā ir noteikts, ka cietušie, eksperti un citas personas var iesniegt apelācijas sūdzības daļā par pirmās instances tiesas spriedumu, kas viņus aizskar.²⁴⁸ Atsevišķi ir noteiktas prokurora iesniegtās sūdzības robežas, proti, prokurors var lūgt grozīt vai atcelt pirmās instances spriedumu, kas var būt lūgts arī apsūdzētā labā.²⁴⁹ Savukārt vispārēji par sūdzības robežām Vācijas KPK ir noteikts, ka apelācijas sūdzība var būt ierobežota ar konkrētiem punktiem, bet, ja tādi atsevišķi nav norādīti, tad ir uzskatāms, ka pirmās instances tiesas spriedums tiek pārsūdzēts pilnībā.²⁵⁰ Toties atsevišķi ir norādīts, kad pirmās instances tiesas spriedumu vispār nedrīkst pārsūdzēt, proti, lietās, kur sūdzības priekšmeta naudas koeficients nepārsniedz 200,- *euro*²⁵¹, kā arī lietās, kur apsūdzētais tiek atzīts par vainīgu noziedzīgā nodarījuma izdarīšanā un viņam ir piespriests sods līdz piecpadsmit valstī noteiktajam dienas darba algas likmēm.²⁵² Krimināllietas izskatīšanas ietvari apelācijas instancē ir ierobežoti ar iesniegto apelācijās sūdzību, proti, ar tajā norādīto pirmās instances tiesas sprieduma pārsūdzēšanas apjomu.²⁵³

Apelācijas instances tiesa ir tiesīga atcelt pirmās instances tiesas spriedumu tikai tādā apjomā, kur apelācijas sūdzība tiek atzīta par pamatotu un taisīt jaunu spriedumu pēc būtības.²⁵⁴ Apelācijas instances tiesa var piemērot bargāku sodu attiecībā uz apsūdzēto tikai tādos gadījumos, kad par to bija lūdzis pats apsūdzētais vai viņa aizstāvis, vai prokurors.²⁵⁵ Šeit autore grib atzīmēt, ka Vācijas KPK atsevišķi netiek paredzēts cietušajām lūgt piemērot apsūdzētājam bargāku sodu.

Ņemot vērā minēto, autore secina, ka Vācijas tiesu sistēma, kur kompetence skatīt krimināllietas kā pirmās instances tiesai ir piešķirta triju līmeņu tiesām, pie tam pastāvot gan secīgai (kur tiek iesniegtas apelācijas un kasācijas sūdzības tiek izskatītas katra nākama līmeņa tiesā), gan paralēlai pārsūdzībai (kad vienlaicīgi var iesniegt gan apelācijas, gan

²⁴⁵ Vācijas KPK 337.pants. Vācijas KPK. Strafprozeßordnung: DE likums. Pieņemts 01.02.1877.

²⁴⁶ Ibid.

²⁴⁷ Ibid. Vācijas KPK 296.panta pirmā daļa un 297.pants

²⁴⁸ Ibid. Vācijas KPK 304.panta otrā daļa

²⁴⁹ Ibid. Vācijas KPK 301.pants

²⁵⁰ Ibid. Vācijas KPK 318.pants

²⁵¹ Ibid. Vācijas KPK 304.panta trešā daļa

²⁵² Ibid. Vācijas KPK 313.panta pirmā daļa

²⁵³ Ibid. Vācijas KPK 327.pants

²⁵⁴ Ibid. Vācijas KPK 328.pants

²⁵⁵ Ibid. Vācijas KPK 331.panta pirmā daļa

kasācijas sūdzību dažāda līmeņa tiesām, vai uzreiz tikai kasāciju pārnākama līmeņa tiesai) ir salīdzinoši sadrumstalota un līdz ar to sarežģīta.

Salīdzinot Vācijas KPK un KPL noteikto par pārsūdzību apelācijas instancē autore secina, ka Vācijas KPK netiek paredzēta atsevišķa apelācijas sūdzības (protesta) saturs, kā arī apjoms un robežas, izņemot norādītos gadījumus, kad apelācijas sūdzības vispār nevar iesniegt. Savukārt attiecībā uz iesniedzamās apelācijas sūdzības apjomu un ietvariem, autore norāda, ka Vācijas KPK ir paredzēts iesniegt apelācijas sūdzību par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai daļā, proti, norādot konkrētus punktus, un līdz ar to krimināllietas izskatīšanas apjoms un robežas apelācijas instancē ir pilnībā atkarīgas no apelācijas sūdzības satura, ko apelācijas instances tiesa nevar pārsniegt. Turklāt ir vērts norādīt, ka Vācijas KPK netiek paredzētas atsevišķas tiesības apelācijas instances tiesai, konstatējot procesuālo tiesību normu pārkāpumus vai materiālo tiesību normu neievērošanu, paplašināt krimināllietas izskatīšanas robežas.

Vācijas KPK atsevišķi netiek uzskaitīti apelācijas instances tiesas nolēmumi, ko tiesa var pieņemt, izskatot krimināllietu. Savukārt, ņemot vērā minēto, autore secina, ka apelācijas instances tiesa var pieņemt šādus nolēmumus: atcelt pārsūdzēto spriedumu un izbeigt lietvedību; atcelt spriedumu un novirzīt lietu pirmās instances tiesai; noraidīt iesniegto apelācijas sūdzību kā nepamatotu un atstāt pirmās instances tiesas spriedumu spēkā; atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā; atcelt pirmās instances tiesas spriedumu un taisīt jaunu spriedumu lietā.

3.4. Ukraina

Ukrainas Kriminālprocesa kodekss (turpmāk – Ukrainas KPK) tika pieņemts 2012.gada 13.aprīlī un stājās spēkā 2012.gada 20.novembrī.²⁵⁶ Krimināllietu izskatīšanai apelācijas instances tiesā ir veltīta Ukrainas KPK 31.nodaļa.

Atbilstoši Ukrainas KPK 392.pantā noteiktajam apelācijās kartībā var pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumus, kas nav stājušies spēkā, apelācijas instances tiesai. Ukrainas likumā “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” ir noteikts, ka tiesu iekārtas sistēma sastāv no Vietējām tiesām, Apelācijas tiesām (Apgabaltiesām) un Augstākās tiesas²⁵⁷, savukārt minētā likuma 4.nodaļā atsevišķi no šīs struktūras ir izdalītas Augstās specializētās tiesas. Atbilstoši likumā “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” kopsakarā ar Ukrainas KPK noteiktajam,

²⁵⁶ Ukrainas KPK. Кримінальний процесуальний кодекс України: UA likums. Pieņemts 13.04.2012. Pieejams: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/4651-17> [aplūkots 07.11.2018.]

²⁵⁷ Likuma “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” 17.panta trešā daļa. Про судоустрій і статус суддів: UA likums. Pieņemts 02.06.2016. Pieejams: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1402-19> [aplūkots 08.11.2018.]

Vietējas tiesas izskata krimināllietas kā pirmā instance²⁵⁸, Apelācijas tiesa izskata krimināllietas kā apelācijas instance²⁵⁹, Augstā antikorupcijas tiesa izskata krimināllietas²⁶⁰ gan kā pirmā instance, gan kā apelācijas instance²⁶¹, savukārt Augstākā tiesa izskata krimināllietas tikai kā kasācijas instance iepriekš norādītajām tiesām^{262, 263}. Tādējādi autore secina, ka Ukrainā krimināllietu izskatīšana apelācijas instancē ir piekritīga divām dažādu veidu tiesām, savukārt, ja atsevišķi neskaitīt specializēto Augsto antikorupcijas tiesu, Ukrainas tiesu sistēmu krimināllietas var dēvēt par “tīro” instanču tiesu sistēmu.

Atbilstoši Ukrainas KPK noteiktajam, apelācijas sūdzību var iesniegt apsūdzētais, viņa aizstāvis (notiesājoša sprieduma gadījumā daļā, kas aizskar viņa intereses, savukārt attaisnojoša sprieduma gadījumā daļā, kas attiecas uz attaisnošanas motīviem un pamatu), prokurors, cietušais, viņa pārstāvis vai pilnvarotā persona (daļā, kas aizskar viņa intereses, bet to prasību ietvaros, kas tika pieteiktas pirmās instances tiesā), civilprasītājs (daļā par pieteikto civilprasību), juridiskās personas pārstāvis (daļā, kas aizskar tās intereses), fiziskā vai juridiskā persona (daļā, par jautājuma izlemšanu par rīcību ar lietiskajiem pierādījumiem, kurus viņi ir piestādījuši kriminālprocesa ietvaros).²⁶⁴ Ņemot vērā minēto, Ukrainas KPK, nosakot apelācijas sūdzības iesniedzēju loku, jau iepriekš nosaka iesniedzamas sūdzības robežas.

Autoresprāt vērts norādīt, ka Ukrainas KPK atsevišķi ir noteikti ietvari pārsūdzībai lietās, kur ar cietušo tika noslēgts izlīgums vai kur tika panākta vienošanās ar prokuroru, proti, apsūdzētais to var pārsūdzēt tikai, ja pirmās instances tiesa noteica bargāku sodu, nekā tas bija nolīgts ar cietušo, vai viņam netika izskaidrotas šāda izlīguma sekas, cietušais - ja apsūdzētajam tika noteikts sods mīkstāks, nekā bija nolīgts ar apsūdzēto, vai viņam netika izskaidrotas šāda izlīguma sekas, savukārt prokurors - ja netika ievērotas Ukrainas KPK normas attiecībā uz izlīguma noslēgšanu.²⁶⁵

Ukrainas KPK ir izvirzītas atsevišķas prasības sūdzības formai, kur tostarp ir norādīts, ka to ir jāiesniedz rakstveidā (kā arī ir jāiesniedz tās kopijas, nosūtīšanai pārējām lietā

²⁵⁸ Likuma “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” 22.panta pirmā daļa. Про судоустрій і статус суддів: UA likums. Pieņemts 02.06.2016.

²⁵⁹ Ibid. Likuma “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” 26.panta pirmā daļa

²⁶⁰ Ukrainas KPK 31.panta 12.daļā ir noteikts, ka krimināllietu tiesvedība Augsta antikorupcijas tiesā tiek īstenota gan pirmajā instancē, gan apelācijas instancē. Кримінальний процесуальний кодекс України: UA likums. Pieņemts 13.04.2012.

²⁶¹ Likuma “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” 31.panta pirmā un otrā daļa. Про судоустрій і статус суддів: UA likums. Pieņemts 02.06.2016.

²⁶² Ibid. Likuma “Par tiesu iekārtu un tiesnešu statusu” 36.panta otrās daļas 1.punkts

²⁶³ Ukrainas KPK 33.panta pirmā, otrā un trešā daļa. Кримінальний процесуальний кодекс України: UA likums. Pieņemts 13.04.2012.

²⁶⁴ Ibid. Ukrainas KPK 393.pants

²⁶⁵ Ibid. Ukrainas KPK 394.pants

iesaistītajām personām, lai tiem būtu iespēja izteikt savus iebildumus vai pretargumentus²⁶⁶), tajā ir jānorāda lūgumus, to pamatojumu, norādīt kā tieši izpaužas tiesas sprieduma pretlikumīgums vai nepamatotība, kā arī atsevišķi atzīmēt, ja nevēlas piedalīties lietas iztiesāšanā.²⁶⁷ Tādējādi, lieta apelācijas instancē var tikt izskatīta bez sūdzības iesniedzēja (cietušā vai apsūdzētā klātbūtnes). Iesniegto apelācijas sūdzību var gan papildināt līdz lietas iztiesāšanas uzsākšanas, gan atsaukt līdz lietas iztiesāšanas nobeigumam.²⁶⁸

Ukrainas KPK 404.pantā ir noteikti lietas pārskatīšanas ietvari apelācijas instances tiesai. Tā, pirmkārt, apelācijas instances tiesa pārskata pirmās instances tiesas nolēmumus iesniegtās apelācijas sūdzības robežās. Otrkārt, apelācijas instances tiesai ir tiesības pārsniegt apelācijas prasības ietvarus, ar nosacījumu, ka netiks pasliktināts apsūdzēta stāvoklis, proti, ja apelācijas sūdzības izskatīšanas rezultātā iestājas pamats lēmuma pieņemšanai tādu personu labā, kas nebija iesniegušas sūdzības par pirmās instances tiesas spriedumu, apelācijas instances tiesai šāds lēmums ir jāpieņem. Treškārt, tiesa nevar izskatīt tādas papildus izvirzītas apsūdzības, kas netika izvirzītas pirmās instances tiesā. Un ceturtais, apelācijas instances tiesa var atkārtoti pārbaudīt pierādījumus lietā gadījumos, ja pirmās instances tiesa to izdarīja nepilnīgi vai ar pārkāpumiem, vai pārbaudīt tādus pierādījumus, par kuriem pārbaudi tika noraidīts pieteiktais lūgums pirmās instances tiesā vai tādus, par kuriem kļuva zināms pēc pārsūdzama sprieduma pieņemšanas.

Atsevišķi ir noteikti gadījumi, kad tiesa var pasliktināt apsūdzētā tiesisko stāvokli, proti, pirmās instances tiesas nolēmums var būt atcelts ar mērķi pasliktināt tās personas stāvokli, attiecībā uz kuru tika pieņemts nolēmums, tikai tad, ja prokurors, cietušais vai viņa pārstāvis bija iesniedzis apelācijas sūdzību ar šādu lūgumu. Savukārt, notiesājošo pirmās instances tiesas spriedumu var atcelt, ar mērķi piemērot apsūdzētajam bargāku sodu vai normu par smagāku noziegumu, atcelt nepareizu apsūdzētā atbrīvošanu no soda izciešanas, palielināt piedzenamās summas apmēru, tikai tādos gadījumos, ja uz šādiem pamatiem tika iesniegta prokurora, cietušā vai viņa pārstāvja apelācijas sūdzība. Autoresprāt šeit ir jāatzīmē, ka, lai lūgtu tiesu pasliktināt apsūdzētā stāvokli, šāds lūgums jau bija jābūt izteikts pirmās instances tiesā iztiesāšanas laikā un to pirmās instances tiesa nebija ņēmusi vērā, nosakot apsūdzētajam mīkstāku sodu vai piemērojot normu par mazāk smagāku noziegumu. Kā arī cietušajam, piesakot šādu lūgumu, nav jāiegūst prokurora atbalsts, tā, kā tas ir paredzēts KPL. Attaisnojošo spriedumu var atcelt uz tā pamata, ja par to bija lūdzis prokurors, cietušais vai

²⁶⁶ Ukrainas KPK 402.pants. Кримінальний процесуальний кодекс України: UA likums. Pieņemts 13.04.2012.

²⁶⁷ Ibid. Ukrainas KPK 396.pants

²⁶⁸ Ibid. Ukrainas KPK 403.pants

viņa pārstāvis apelācijas sūdzībā, vai apsūdzētais, viņa aizstāvis savā sūdzībā daļā par pirmās instances spriedumā iekļautiem attaisnošanas motīviem un pamatiem.²⁶⁹

Pēc apelācijas sūdzības izskatīšanas, tiesa var atstāt pirmās instances tiesas nolēmumu bez grozījumiem, grozīt nolēmumu (mīkstinot sodu, grozot nozieguma kvalifikāciju uz mazāk smagāku, samazinot piedzenamas summas²⁷⁰), atcelt nolēmumu pilnībā vai daļā un taisīt jaunu nolēmumu (nepilnīgas lietas iztiesāšanas gadījumā, piem., kad netika pārbaudīti pierādījumi, par kuriem tika pieteikts lūgums²⁷¹, pretrunīgu tiesu secinājumu vai tiesu secinājumu, kas netika apstiprināti ar pierādījumiem lietā, vai lietā esošu pierādījumu neņemšanas vērā gadījumā²⁷², procesuālo normu būtiskas pārkāpšanas gadījumā, proti, tādos gadījumos, kad tās noveda pie pretlikumīga un nepamatota sprieduma pieņemšanas²⁷³, kā arī nepareizas Ukrainas Krimināllikuma normu piemērošanas gadījumā, piem., tika piemērota tāda norma, kuru nevajadzēja piemērot, vai otrādi, netika piemērota tāda norma, kuru vajadzēja piemērot, norma tika tulkota nepareizi²⁷⁴, kā arī gadījumā, kad piemērotā soda mērs neatbilst nozieguma smagumam un apsūdzētā personībai²⁷⁵)²⁷⁶, atcelt nolēmumu un izbeigt lietvedību, atcelt nolēmumu un nosūtīt lietu izskatīšanai pirmās instances tiesai (gadījumos, kad tiek pieļauti procesuālie pārkāpumi, piem., lieta tika iztiesāta nepareizajā tiesas sastāvā, bez aizstāvja klātbūtnes, kad viņa piedalīšanas ir obligāta, bez cietuša klātbūtnes, kad viņam netika noteiktajā kārtībā paziņots par lietas iztiesāšanu, tika pārkāpta tiesas piekritība²⁷⁷).²⁷⁸

Salīdzinot Ukrainas KPK un KPL noteikto, autore secina, ka Ukrainas KPK ietvaru noteikšanai, kādos tiek iztiesāta lieta apelācijas instancē, līdzīgi kā KPL, ir paredzēts atsevišķs regulējums, kas ir tieši ietverts Ukrainas KPK 404.pantā un netieši Ukrainas KPK 421.pantā. Abos minētajos pantos ietverts regulējums ir līdzīgs KPL 562.pantā noteiktajam. Bet toties Ukrainas likumdevējs nolēma regulējumu, attiecībā uz izņēmumu gadījumiem, pie kuriem, iztiesājot lietu apelācijas instancē, tiesa var pieļaut apsūdzētā tiesiska stāvokļa pasliktināšanu attiecībā uz nospriesto pirmās instances tiesā, izdalīt atsevišķi. Autoresprāt, minētā regulējuma atdalīšana ir konsekventa, jo tas precīzi norāda uz izņēmuma gadījumiem, kad tiesas spriedums var aizskārt apsūdzētā tiesības uz esošo stāvokli, to pasliktinot, kopā ar to netieši norādot uz to, kad tas ir nepieļaujams. Turklāt, autoresprāt, apsūdzētā stāvokļa

²⁶⁹ Ukrainas KPK 421.pants. Кримінальний процесуальний кодекс України: УА likums. Pieņemts 13.04.2012.

²⁷⁰ Ibid. Ukrainas KPK 408.pants

²⁷¹ Ibid. Ukrainas KPK 410.pants

²⁷² Ibid. Ukrainas KPK 411.pants

²⁷³ Ibid. Ukrainas KPK 412.pants

²⁷⁴ Ibid. Ukrainas KPK 413.pants

²⁷⁵ Ibid. Ukrainas KPK 414.pants

²⁷⁶ Ibid. Ukrainas KPK 409.pants

²⁷⁷ Ibid. Ukrainas KPK 403.pants

²⁷⁸ Ibid. Ukrainas KPK 415.panta pirmā daļa

pasliktināšana var būt tikai tad, ja to atsevišķi bija lūguši cietušais vai prokurors savās apelācijās sūdzībās, līdz ar to, šādā gadījumā apelācijas tiesvedība notiksies iesniegtās apelācijas sūdzības ietvaros, nekādā mērā to nepārsniedzot. Tieši tāpēc, tas arī ir viens no pamatiem šā regulējuma izdalīšanai, no normas, kura atsevišķi nosaka lietas iztiesāšanas ietvarus apelācijas instancē.

3.5. Gruzijas Republika

Gruzijas Republikas Kriminālprocesa kodekss (turpmāk - Gruzijas KPK) tika pieņemts 2009.gada 9.oktobrī un stājās spēkā pēc vesela gada, proti, 2010.gada 1.oktobrī.²⁷⁹

Gruzijas KPK 25.nodaļa ir veltīta lietu izskatīšanai apelācijas instancē, ko izskata Apelācijas tiesas Apelācijas palāta.²⁸⁰ Atbilstoši Gruzijas Republikas likuma “Par vispārējās piekritības tiesām” 2.panta pirmajā daļā noteiktajam, Gruzijas vispārējās piekritības tiesas ir rajona (pilsētas) tiesa, Apelācijas tiesa un Gruzijas Augstākā tiesa.²⁸¹ Atbilstoši Gruzijas KPK 20.panta pirmajā daļā noteiktajam, ka pirmās instances tiesa krimināllietām ir rajona (pilsētas) tiesa vai zvērināto piesēdētāju tiesa (kas izskata lietas, kur tiek celta apsūdzība par slepkavību un izvarošanu²⁸²).²⁸³ Rajona (pilsētas) tiesas pieņemto spriedumu var pārsūdzēt Apelācijas tiesas Apelācijas palātai, savukārt zvērināto piesēdētāju tiesas notiesājošs spriedums ir pārsūdzams tikai kasācijas kārtībā un tikai vienu reizi un tikai gadījumos, kad tika pieļauti procesuālo normu pārkāpumi²⁸⁴, Apelācijas tiesai.²⁸⁵ Savukārt, kasācijas sūdzības par Apelācijas tiesas spriedumiem izskata Gruzijas Augstāka tiesa.²⁸⁶ No minētā autore secina, ka pastāvot tādai krimināllietu specifiskajai izskatīšanai, kā zvērināto piesēdētāju tiesa, Gruzijā, tāpat kā Latvijā ir “tīro” instanču tiesas sistēma.

Atbilstoši Gruzijas KPK noteiktajām, tikai notiesātajam vai viņa advokātam, prokuroram ir tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu.²⁸⁷ Autoresprāt šeit ir svarīgi norādīt, ka, pirmkārt, minētais nozīmē, ka cietušajam šādas tiesības nav paredzētas, un

²⁷⁹ Gruzijas Republikas Kriminālprocesa kodekss. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums. Pieņemts 09.10.2009. Pieejams krievu valodā: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/90034?publication=94> [aplūkots 15.11.2018.]

²⁸⁰ Ibid. Gruzijas KPK 20.panta 4.daļa.

²⁸¹ Gruzijas Republikas likums “Par vispārējās piekritības tiesām”. საერთო სასამართლოების შესახებ: GE likums. Pieņemts 04.12.2009. Pieejams krievu valodā: <https://matsne.gov.ge/ru/document/view/90676?publication=29> [aplūkots 15.11.2018.]

²⁸² Gruzijas KPK 226.panta 1.daļa. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums.

²⁸³ საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums.

²⁸⁴ Ibid. Gruzijas KPK 266.panta otrā daļa

²⁸⁵ Ibid. Gruzijas KPK 20.panta ceturrtā daļa

²⁸⁶ Ibid. Gruzijas KPK 20.panta piektā daļa

²⁸⁷ Ibid. Gruzijas KPK 292.panta otrā daļa

otrkārt, Gruzijas KPK ir paredzētas tiesības tieši notiesātajam iesniegt apelācijas sūdzību, jo pirmās instances tiesas spriedums stājās spēkā nekavējoties pēc tā rezolutīvās daļas pasludināšanas tiesas zālē.²⁸⁸

Apelācijas sūdzībā ir jānorāda, kādā daļā tiek pārsūdzēts pirmās instances tiesas spriedums, norādot kā izpaužas tiesas nospriedumu nelikumība un nepamatotība un pierādījumus, kas uz to norāda.²⁸⁹

Izpētot Gruzijas KPK nodaļu par apelācijas, autore secina, ka tajā atsevišķi netiek noteikts apjoms un ietvari, kādos lieta tiek iztiesāta krimināllieta apelācijas instances tiesā, savukārt no normām, kas regulē iztiesāšanu apelācijas instancē, apelācijas instances spriedumu un apelācijas sūdzības revīziju, ir norādāms turpmāk minētais.

Apelācijas sūdzības iztiesāšanas laikā ir pieļaujams pārbaudīt tikai jaunus pierādījumus, kas tika iesniegti Apelācijas tiesai, un tādos gadījumos, kad apelācijas sūdzības iesniedzējs pamatoja pārbaudes nepieciešamību ar to, ka tiem ir īpaša nozīme lietas iznākumā, kā arī objektīvu iemeslu dēļ nebija iespējams tos pārbaudīt pirmās instances tiesā. Savukārt, pirmās instances tiesā pārbaudītus pierādījumus drīkst pārbaudīt atkārtoti tikai uz lūguma pamata un, ja tie iepriekš tika pārbaudīti būtiski pārkāpjot likuma normas. Turklāt, pierādījumu pārbaudei ir jānotiek izskatāmās apelācijas sūdzības ietvaros.²⁹⁰

Pēc apelācijas sūdzības izskatīšanas tiesa var atcelt notiesājošo spriedumu un taisīt attaisnojošo spriedumu, atcelt attaisnojošo spriedumu un taisīt notiesājošo spriedumu, grozīt pirmās instances tiesas spriedumu daļā, atstāt pirmās instances tiesas spriedumu spēkā, noraidot apelācijas sūdzību.²⁹¹

Savukārt, atsevišķi ir noteikts, ka tiesa nevar attaisnojošā sprieduma vietā pieņemt notiesājošo spriedumu, piemērot smagāku Gruzijas Krimināllikuma pantu, uzlikt bargāku sodu vai pieņemt citu nelabvēlīgu lēmumu, ja par to netika iesniegta prokurora sūdzība.²⁹² Autoresprāt no minētās normas izriet, pat ja notiesātais vai viņa aizstāvis savā apelācijas sūdzībā lūgs pasliktināt notiesātā tiesisko stāvokli, tiesa nevarēs apmierināt pieteikto lūgumu, ja par to nelūgs prokurors savā apelācijas sūdzībā un tikai pie tiem apstākļiem, ja minētais tika lūgts pirmās instances tiesā.²⁹³

Autore vēlas atzīmēt, ka vienīgais gadījums, kad tiesa var pārsniegt izskatāmas apelācijas sūdzības robežas, ir, apmierinot notiesātā apelācijas sūdzību un pieņemot

²⁸⁸ Gruzijas KPK 277.panta pirmā daļa un 279.panta pirmā daļa. საქართველოს სსხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums. Pieņemts 09.10.2009.

²⁸⁹ Ibid. Gruzijas KPK 293.panta otrā daļa

²⁹⁰ Ibid. Gruzijas KPK 297.pants

²⁹¹ Ibid. Gruzijas KPK 298.panta pirmā daļa

²⁹² Ibid. Gruzijas KPK 298.panta trešā daļa

²⁹³ Ibid. Gruzijas KPK 298.panta ceturta daļa

labvēlīgāku spriedumu, pieņemt šādu spriedumu arī attiecībā par līdznotiesātajiem, pat ja viņi par to nebija iesnieguši apelācijas sūdzības.²⁹⁴

Salīdzinot Gruzijas KPK un KPL normas attiecībā uz lietas iztiesāšanas apjomu un ietvaram apelācijas instancē, papildus norādītajam, autore secina, ka krimināllietas tiek iztiesātas apelācijas instancē strikti iesniegtās apelācijas sūdzības robežās un ietvaros, kaut tas netiek reglamentēts Gruzijas KPK ar atsevišķu normu, un līdz ar to pat pašai tiesai konstatējot materiālo normu pārkāpšanu vai procesuālo normu neievērošanu nav tiesību to novērst, ja uz to nebija norādījušas iesaistītas puses savās apelācijas sūdzībās.

²⁹⁴ Gruzijas KPK 299.pants. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums. Pieņemts 09.10.2009.

KOPSAVILKUMS

1. KPL 562.panta pirmās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai vai apelācijas protestam ar tajā norādītiem lūgumiem,

b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktajiem lūgumiem ir jābūt motivētiem,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) apelācijas instances tiesai ir izņēmuma tiesības – šaubu gadījumā, kas radās pašai tiesai neatkarīgi no kriminālprocesā iesaistīto personu viedokļiem, par pirmās instances tiesas konstatēto apsūdzētā, dalībnieku vai līdzdalībnieku vainu vai atbildību pastiprinošiem apstākļiem, paplašināt apelācijas sūdzības vai protesta apjomu un līdz ar to lietas izskatīšanas ietvarus, arī gadījumos, kad krimināllieta pirmās instances tiesā tika izskatīta bez pierādījumu pārbaudes.

2. KPL 562.panta otrās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) apelācijas sūdzību, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protestu ar lūgumu piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā atzinusi pirmās instances tiesa, var iesniegt tikai gadījumā, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku,

b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktajiem lūgumiem ir jābūt motivētiem,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) apelācijas instances tiesa nevar piemērot likumu par smagāku nodarījumu nekā par to, par kuru persona bija apsūdzēta, nosūtot krimināllieta uz tiesu, izņemot gadījumus, kad prokurors pirmās instances tiesas sēdē grozījis apsūdzību uz smagāku.

3. KPL 562.panta trešās daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai vai apelācijas protestam ar prasību noteikt smagāku sodu apsūdzētajam, šādu apelācijas sūdzību vai protestu var iesniegt arī gadījumos,

ja iepriekš pamatojoties uz prokurora protestu vai cietušā sūdzību apsūdzība tika grozīta uz smagāku,

b) prasībai noteikt smagāku sodu apsūdzētajam ir jābūt motivētai,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) smagāka soda vai papildsoda piespriešana, konstatējot pirmās instances tiesas kļūdaini piemēroto labvēlīgāku sodu vai papildsodu, nekā to paredz KL normas, ir nepieļaujama,

f) lielāka galīgā soda noteikšana pēc sodu saskaitīšanas saskaņā ar KL 50.panta prasībām ir pieļaujama pamatojoties uz šādu apelācijas sūdzībā protestā izteikto lūgumu, kā arī gadījumos, kad pamatojoties uz apelācijas sūdzībā vai protesta pieteikto lūgumu, par izdarīto noziegumu tika noteikts bargāks sods, kas ir lielāks par iepriekš noteikto galīgo sodu,

g) ja pamatsods apelācijas instancē tiek grozīts to samazinot, savukārt, daļēji saskaitot sodus saskaņā ar KL 51.panta prasībām galīgais sods paliek tāds pats, proti, tiek palielināts ar citu tiesu piespriešta soda termiņš, ir uzskatāms, ka ar to netiek noteikts smagāks sods.

4. KPL 562.panta ceturtais daļas obligāti nosacījumi ir šādi:

a) ir jābūt iesniegtai apelācijas sūdzībai, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protests par attaisnotās personas atzīšanu par vainīgu un soda piemērošanu,

b) apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktajiem lūgumiem ir jābūt motivētiem,

c) lietas izskatīšanas laikā apelācijas instancē apelācijas sūdzībā vai apelācijas protestā izteiktus lūgumus nevar paplašināt, kā arī nevar pieteikt jaunus lūgumus,

d) apelācijas instances tiesai ir jāizvērtē iesniegto apelācijas sūdzību vai apelācijas protestu pilnā apjomā, apelācijas lietas izskatīšanas ietvaru sašaurināšana vai paplašināšana ir nepieļaujama,

e) apsūdzētajam var precizēt celto apsūdzību, kā arī pārkvalificēt izdarīto noziedzīgu nodarījumu uz citu likuma pantu ar vieglāku sankciju, un atzīt viņu par vainīgu un piemērot sodu, pamatojoties uz apelācijas sūdzībā, kuru atbalsta prokurors, vai apelācijas protestā pieteikto lūgumu,

f) likuma par smagāku noziedzīgu nodarījumu piemērošana ir nepieļaujama.

5. Jebkuras no KPL 562.panta daļas pārkāpums saskaņā ar KPL 575.panta trešo daļu ir atzīstams par KPL būtisku pārkāpumu, kas noved pie nelikumīga nolēmuma

pieņemšanas, kas vienlaikus ir kasācijas sūdzībā vai protestā iekļaujamais pamats apelācijas instances nolēmuma pārbaudei kasācijas kārtībā.

6. Lietuvas KPK atsevišķi nav noteikts apjoms un ietvari, kādos lieta tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, tā, kā tas atsevišķi ir noregulēts KPL. Lietuvā, tapāt kā Latvijā, krimināllietu tiesas izmeklēšana apelācijas instances tiesā notiek pamatojoties uz iesniegtas apelācijas sūdzības vai protesta pamata un to ietvaros, izņemot gadījumus, kad tiesa pati konstatē būtiskus procesuālu vai materiālu normu pārkāpumus. Apelācijas instances tiesa var piemērot apsūdzētajam bargāku sodu, vai attaisnoto personu atzīt par vainīgu, tikai tad, ja to bija lūguši prokurors vai cietušais apelējot. Lietuvas KPK atsevišķi neparedz apelācijas instances tiesai piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu, nekā bija atzinusi pirmās instances tiesa.

7. Igaunijas KPK nav atsevišķi noregulēts apelācijas tiesvedības apjoms, kā tas ir noteikts KPL 562.pantā, toties Igaunijas KPK 331.pantā noteikts, ka krimināllietā tiek izskatīta iesniegtās apelācijas sūdzības ietvaros, izņemot tiesas izņemuma tiesības paplašināt krimināllietas izskatīšanas ietvarus attiecībā uz visiem apsūdzētajiem, neatkarīgi no iesniegtajām apelācijās sūdzībām, ja tiek konstatēts būtisks kriminālprocesa normu pārkāpums vai nepareiza materiālu tiesību normu piemērošana, kas pasliktinājušas apsūdzēto stāvokli. Atbilstoši Igaunijas KPK noteiktajam, pamatojoties uz prokurora vai cietušā iesniegto apelācijas sūdzību, tiesa var atzīt apsūdzēto par vainīgu smagākā nozieguma izdarīšanā un piespriest bargāku sodu vai to nemainīt, atcelt attaisnojošo spriedumu un taisīt nosodošo spriedumu, atzīt apsūdzēto par vainīgu tādā nozieguma izdarīšanā, kurā viņš tika attaisnots un uzlikt apsūdzētajam sodu, atcelt pirmās instances tiesas spriedumu daļā par sodu un piespriest bargāku sodu.

8. Vācijas KPK ir paredzēts iesniegt apelācijās sūdzību par pirmās instances tiesas sprieduma atcelšanu pilnībā vai daļā, proti, norādot konkrētus punktus, un līdz ar to krimināllietas izskatīšanas apjoms un robežas apelācijas instancē ir pilnībā atkarīgas no apelācijas sūdzības satura, ko apelācijas instances tiesa nevar pārsniegt. Apelācijas instances tiesa var piemērot bargāku sodu attiecībā uz apsūdzēto tikai tādos gadījumos, kad par to bija lūdzis pats apsūdzētais vai viņa aizstāvis, vai prokurors, cietušajām šādas tiesības netiek paredzētas. Vācijas KPK netiek paredzētas atsevišķas tiesības apelācijas instances tiesai, konstatējot procesuālo tiesību normu pārkāpumus vai materiālo tiesību normu neievērošanu, paplašināt krimināllietas izskatīšanas robežas.

9. Ukrainas KPK ir noteikti lietas pārskatīšanas ietvari apelācijas instances tiesai, proti, apelācijas instances tiesa pārskata pirmās instances tiesas nolēmumus iesniegtās apelācijas sūdzības robežās, apelācijas instances tiesai ir tiesības pārsniegt apelācijas prasības

ietvarus, ar nosacījumu, ka netiks pasliktināts apsūdzēta stāvoklis, arī tādu personu labā, kas nebija iesniegušas sūdzības par pirmās instances tiesas spriedumu. Apelācijas instances tiesa var pasliktināt apsūdzētā tiesisko stāvokli, tikai tad, ja prokurors, cietušais vai viņa pārstāvis bija iesniedzis apelācijas sūdzību ar šādu lūgumu. Attaisnojošo vai notiesājošo pirmās instances tiesas spriedumu var atcelt, ar mērķi sodīt, piemērot apsūdzētajam bargāku sodu vai normu par smagāku noziegumu, atcelt nepareizu apsūdzētā atbrīvošanu no soda izciešanas, palielināt piedzenamās summas apmēru, tikai tādos gadījumos, ja uz šādiem pamatiem tika iesniegta prokurora, cietušā vai viņa pārstāvja apelācijas sūdzība un ar nosacījumu, ka šāds lūgums jau bija izteikts pirmās instances tiesā iztiesāšanas laikā un to pirmās instances tiesa nebija ņēmusi vērā, nosakot apsūdzētajam mīkstāku sodu vai piemērojot normu par mazāk smagāku noziegumu.

10. Atbilstoši Gruzijas KPK noteiktajām, tikai notiesātajam vai viņa advokātam, prokuroram ir tiesības pārsūdzēt pirmās instances tiesas spriedumu, cietušajam šādas tiesības nav paredzētas. Krimināllietas tiek iztiesātas apelācijas instancē iesniegtās apelācijas sūdzības apjomā un ietvaros. Apelācijas instances tiesa nevar attaisnojošā sprieduma vietā pieņemt notiesājošo spriedumu, piemērot smagāku Gruzijas Krimināllikuma pantu, uzlikt bargāku sodu vai pieņemt citu nelabvēlīgu lēmumu, ja par to netika iesniegta prokurora sūdzība. Apelācijas instances tiesa, apmierinot notiesātā apelācijas sūdzību un pieņemot labvēlīgāku spriedumu, pieņemt šādu spriedumu arī attiecībā par līdznotiesātajiem, pat ja viņi par to nebija iesnieguši apelācijas sūdzības.

SECINĀJUMI

Izpētot apjoma un ietvaru noteikšanas, ievērošanas un piemērošanas kārtību, izskatot krimināllietas apelācijas instances tiesā, autore secināja, ka tā ir precīzi regulēta KPL un ir izveidojusies plaša tiesu prakse tās piemērošanai.

Izpētot KPL 562.pantā noteiktā regulējuma piemērošanu attiecībā uz apjomu un ietvariem, kādos krimināllietā tiek izskatīta apelācijas instances tiesā, autore šā darba kopsavilkumā ir izvirzījusi un formulējusi konkrētas un no tiesu prakses un judikatūras izrietošas tēzes, kas lielākoties gramatiski un teleoloģiski interpretē KPL 562.pantā iekļautās normas.

Autores ieskatā, KPL 562.pantā ietverts regulējums ir saprotams, lakonisks, strukturēts, pilnvērtīgi un nepārprotami atspoguļo likumdevēja gribu, tajā ir ietverts un vienlaikus noregulēts plašs gadījumu skaits, sakarā ar ko varētu būt iesniegta apelācijas sūdzība vai protests, kopā ar to paredzot konkrētus ierobežojumus katrai iesaistītajai personai kriminālprocesā.

Piemērojot un interpretējot KPL 562.pantā iekļautās normas, pēdējo desmit gadu laikā ir izveidojusies konsekventa un stabila tiesu prakse, kur tiek izskaidrots KPL 562.panta tvērums, mērķis un piemērošana, arī judikatūrā ir formulētas vairākas tēzes attiecībā uz KPL 562.panta piemērošanu.

Veicot apjoma un ietvaru, izskatot krimināllietas apelācijas instances tiesā, izpēti ārvalstu regulējumā – Lietuvā, Igaunijā, Vācijā, Ukrainā, Gruzijā, un salīdzinot to ar regulējumu Latvijā, autore secināja, ka ne katra valsts atsevišķi un precīzi regulē apjomu un robežas krimināllietu izskatīšanai apelācijas instancē, jo pārsvarā minētais regulējums ārvalstu procesuālajos likumos ir sadalīts pa atsevišķiem pantiem vai tikai vispārēji noteic, ka krimināllietā apelācijas instancē tiek izskatīta apelācijas sūdzības ietvaros. Līdz ar to autore secina, ka gan Latvijā, gan citās valstīs ir noteikts, ka krimināllietā apelācijas instancē tiek izskatīta apelācijas sūdzības ietvaros, savukārt tajās valstīs, kur šai normai ir detalizētāks regulējums, tas ir līdzīgs Latvijas KPL 562.pantā noteiktajam.

Nemot vērā minēto, autore secina, ka KPL 562.pantā ietverto normu grozījumi nav nepieciešami un līdz ar to autore šajā daļā savus priekšlikumus neizvirzīs.

Vienlaikus autore vēlas vērst uzmanību uz KPL 562.panta otro un ceturto daļu, kur ir noteikts, ka cietušais var iesniegt apelācijas sūdzību tikai un vienīgi ar prokurora atbalstu, gadījumos, kad cietušais lūdz piemērot likumu par smagāku noziedzīgu nodarījumu vai attaisnoto personu atzīt par vainīgu un sodīt.

Autoresprāt minētais ierobežojums varētu būt izskaidrots ar to, ka iesniedzot šādas sūdzības cietušajam ir jābūt lietpratējam noziedzīgo nodarījumu juridiskajā kvalifikācijā, un tāpēc, prokurors, kā kompetenta kriminālprocesā iesaistītā persona uzrauga šādas cietušā apelācijas sūdzību pamatotību.

Autore norāda, ka šāds cietušajam izvirzīts nosacījums – par obligātu prokurora atbalstu, KPL 562.pantā tika ietverts vēl 2005.gadā. Autoresprāt vērts atgādināt, ka tajā laikā ne tikai cietušajam, bet sabiedrībai kopumā nebija brīvi pieejami normatīvie akti (toreiz normatīvie akti tika izsludināti oficiālajā laikrakstā, kā arī darbojās viena maksas informācijas sistēma (NAIS), kur bija pieejami normatīvie akti un to grozījumi, bez konsolidētām versijām), ka arī nebija publicēta ne nacionālā, ne Eiropas Savienības tiesu prakse, kur varēja brīvi smelties visu nepieciešamo informāciju par konkrēto izskatāmo gadījumu, vai vismaz vienkārši izpētīt pastāvošo normatīvo regulējumu. Savukārt šobrīd ir plaši pieejami tādi informācijas sistēmu resursi kā tīmekļvietnes, kur tiek publicēti normatīvi akti un to konsolidētas versijas, ar iespēju skatīties to vēsturiskās redakcijas jebkurā laikposmā, kā arī ielūkoties saistītajos dokumentos un attiecīgā normatīvā akta projekta tapšanas laikā sagatavotajos dokumentos, kā arī tādas tīmekļvietnes, kur tiek publicēta tiesu prakse, ar iespēju to atlasīt precīzi pēc konkrētas tiesas, tiesu instances, normas un konkrēta laika perioda. Līdz ar to jebkura ieinteresēta persona var brīvi iegūt visu nepieciešamo informāciju attiecībā uz personas interesējošo jautājumu, par konkrētu gadījumu, un kļūt par lietpratēju tajā.

Ir vērts arī norādīt, ka šobrīd, piemēram, Lietuvā un Ukrainā cietušajam ir paredzētas tiesības iesniegt apelācijas sūdzību, par attaisnotās personas sodīšanu vai par vainīgajai personai smagākas normas piemērošanu bez prokurora atbalsta.

Izvērtējot šādu KPL 562.pantā cietušajam izvirzītu ierobežojumu, to ir jāizskata arī cietušā tiesību uz taisnīgo tiesu kontekstā, jo apelācijas sūdzības saskaņošana ar prokuroru ir tāds tiesiskais noregulējums, kura laikā prokurors var neatbalstīt cietušā apelācijas sūdzību un šāda prokurora rīcība KPL vispār nav atrunāta. Tā, nav noteikts cik motivēti vai nemotivēti prokuroram nav jāatbalsta cietušā apelācijas sūdzības, kādā veidā – rakstveidā vai mutiski tiesā, ja rakstveidā tad motivēta lēmuma vai rezolūcijas veidā, vai tāda prokurora rīcība ir pārsūdzama un kādā veidā, termiņos, un tml.

Gan minētā procesuālā nenoteiktība, gan pastarpināts procesuāls papildus saskaņojums autores ieskatā ierobežo cietušā tiesības uz taisnīgu tiesisku noregulējumu.

Ņemot vērā minēto, autore kā priekšlikumu izvirza izdarīt KPL šādu grozījumu:

1. 562.panta otrajā un ceturtajā daļā izslēgt vārdus “kuru atbalsta prokurors”.

IZMANTOTA LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Blūzma V. Latvijas Republikas valsts dibināšana un nacionālās tiesību sistēmas veidošana (1918-1922). Grām.: Latvijas tiesību vēsture (1914-2000), Rīga: Fonds Latvijas vēsture, 2000
2. Godājamās Rātes izmantošanai izdotā tiesas kārtība. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998
3. Kalniņš V. Latvijas PSR valsts un tiesību vēsture I. Rīga: “Zvaigzne”, 1972
4. Latvijas Republikas tieslietu sistēma. Hronika (1990–2008) Latvijas vēstnesis: 07.11.2008., Nr.174 (3958) <https://www.vestnesis.lv/ta/id/183529>
5. Lazdiņš J. Zemnieku kārtas tiesību avoti un komentārs. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998
6. Lēbers A. Referāts par Senāta vēsturi. Grām.: Ieskats Latvijas Senāta spriedumos un senatora Augusta Lēbera rakstos (1920–1938). Sastādījis Dītrichs Andrejs Lēbers (Loeber). Rīga: Latvijas enciklopēdija, 1992
7. Mits M. Eiropas Cilvēktiesību konvencijas ratifikācijas process Latvijā. Jurista Vārds, 2017.gads, Nr.21.
8. Osipova S. Namnieku tiesību avoti un komentārs. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998
9. Osipova S. Rīgas rātes likumi par tiesu, prokuratūru un advokatūru. Gram.: Latvijas tiesību avoti. Teksti un komentāri. I. Sējums. Seno paražu un Livonijas tiesību avoti 10.gs.-16.gs. Rīga, 1998
10. Фойницкий И. Я. Курс уголовного судопроизводства. Т. II (издание 3-е, пересмотренное и дополненное). Спб.: Сенатская типография, 1910

Normatīvie akti

Latvijas normatīvie akti

1. Latvijas Republikas Satversme: LV likums. Pieņemts 15.02.1922.
2. Elektronisko dokumentu likums: LV likums. Pieņemts 31.10.2002.
3. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 12.03.2009.

4. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 10.11.2010.
5. Grozījumi Kriminālprocesa likumā: LV likums. Pieņemts 01.04.2013.
6. Grozījumi likumā “Par tiesu varu”: LV likums. Pieņemts 04.12.2003.
7. Grozījumi Latvijas Kriminālprocesa kodeksā: LV likums. Pieņemts 22.06.1994.
8. Kriminālprocesa likums: LV likums. Pieņemts 11.05.2005.
9. Likums “Par 1950.gada 4.novembra Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju un tās 1., 2., 4., 7. un 11.protokolu”: LV likums. Pieņemts 04.06.1997.
10. Likums “Par tiesu varu”: LV likums. Pieņemts 01.01.1993.
11. Latvijas Kriminālprocesa kodekss: LV likums. Apstiprināts: 06.01.1961. Rīga: Latvijas Republikas Tieslietu ministrijas Tiesiskās informācijas centrs, 1995
12. Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību. Augstākās padomes lēmums. Pieņemts 15.12.1992.
13. Augstākās padomes lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību” 3.punkts. Augstākās padomes lēmuma “Par Latvijas Republikas likuma “Par tiesu varu” spēkā stāšanās kārtību”: lēmums. Pieņemts 15.12.1992.
14. Pagaidu nolikuma par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību 3.punkts. Pagaidu nolikums par Latvijas tiesām un tiesāšanas kārtību: LV nolikums. Pieņemts 06.12.1918.
15. Tieslietu ministrijas 2002.gada 16.decembra instrukcija Nr.1-2/10 “Apgabaltiesu un rajonu (pilsētu) tiesu lietvedības instrukcija”: LV Instrukcija.

Eiropas Savienības un starptautiskie normatīvie akti

1. Padomes Regula (EEK, EURATOM) Nr.1182/71, ar ko nosaka laikposmiem, datumiem un termiņiem piemērojamus noteikumus. Pieņemta 03.06.1971.

Ārvalstu nacionālie normatīvie akti

1. Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Pieņemta 04.11.1950.
2. Gerichtsverfassungsgesetz: DE likums. Pieņemts 27.01.1877.
3. Kohtute seadus: EE likums. Pieņemts 19.06.2002.
4. Kriminaalmenetluse seadustik: EE likums. Pieņemts 12.02.2003.
5. Lietuvos Respublikos baudziamajo proceso kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas: LT likums. Pieņemts 14.03.2002.
6. Lietuvos Respublikos Baudziamajo proceso: LT likums. Pieņemts 14.03.2002.
7. Lietuvos Respublikos teismų įstatymas: LT likums. Pieņemts 1994.gada 31.maijā.
8. Strafprozeßordnung: DE likums. Pieņemts 01.02.1877.

9. Кримінальний процесуальний кодекс України: UA likums. Pieņemts 13.04.2012.
10. Постановление Президиума ЦИК СССР от 31.10.1924 Основы уголовного судопроизводства Союза ССР и Союзных Республик: PSRS lēmums. Pieņemts 31.10.1924. Pieejams: <https://wfi.lomasm.ru/русский.постановления.ссср.1917-1992/постановление.президиума.цик.ссср.от.31.10.1924.основы.уголовного.судопроизводства.союза.ср.и.союзных.республик>
11. Про судоустрій і статус суддів: UA likums. Pieņemts 02.06.2016.
12. საქართველოს სისხლის სამართლის საპროცესო კოდექსი: GE likums. Pieņemts 09.10.2009.
13. საერთო სასამართლოების შესახებ: GE likums. Pieņemts 04.12.2009.

Juridiskās prakses materiāli

Latvijas tiesu prakse

1. Satversmes tiesas 05.03.2002. spriedums lietā Nr.2001-10-01
2. Augstākās tiesas 03.10.2006. lēmums lietā SKK-472/2006
3. Augstākās tiesas 02.05.2007. lēmums lietā SKK-255/2007
4. Augstākās tiesas 20.11.2007. lēmums lietā SKK-511/2007
5. Augstākās tiesas 04.12.2007. lēmums lietā SKK-654/2007
6. Augstākās tiesas 18.03.2008. lēmums lietā SKK-129/2008
7. Augstākās tiesas 27.03.2008. lēmums lietā SKK-135/2007
8. Augstākās tiesas 27.03.2008. lēmums lietā SKK-132/2007
9. Augstākās tiesas 02.06.2008. lēmums lietā SKK-269/2008
10. Augstākās tiesas 21.01.2010. lēmums lietā SKK-15/2010
11. Augstākās tiesas 07.09.2010. lēmums lietā SKK-424/2010
12. Augstākās tiesas 25.01.2011. lēmums lietā SKK-15/2011
13. Augstākās tiesas 09.06.2011. lēmums lietā SKK-201/2011
14. Augstākās tiesas 15.02.2013. lēmums lietā SKK-138/2013
15. Augstākās tiesas 17.12.2014. lēmums lietā SKK-765/2014
16. Augstākās tiesas 29.05.2015. lēmums lietā SKK-280/2015
17. Augstākās tiesas 07.07.2015. lēmums lietā SKK-322/2015
18. Augstākās tiesas 16.11.2015. lēmums lietā SKK-542/2015
19. Augstākās tiesas 06.01.2017. lēmums lietā SKK-4/2017
20. Augstākās tiesas 02.02.2017. lēmums lietā SKK-27/2017
21. Augstākās tiesas 10.10.2017. lēmums lietā SKK-532/2017

22. Augstākās tiesas 14.02.2018. lēmums lietā SKK-125/2018
23. Augstākās tiesas 03.09.2018. lēmums lietā SKK-413/2018
24. Augstākās tiesas 03.09.2018. lēmums lietā SKK-413/2018
25. Augstākās tiesas 06.09.2018. lēmums lietā SKK-420/2018

Avoti internetā un citi avoti

Avoti internetā

1. Bruģa tiesa. Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Bru%C4%A3a_tiesa
2. Большая советская Энциклопедия (10). Москва: Советская Энциклопедия, 1974.
Pieejams: <http://bse.sci-lib.com/article063491.html>
3. Ķēniņš I. Kurzemes-Zemgales hercogiste. Pirmpublicējums - historia.lv, 27.12.2014.
Pieejams:
https://www.history.lv/sites/default/files/media/Biblioteka/Literatura/Akademiskie_raksti/2014/decembris/indulis_kenins_kurzemes_hercogiste_history.lv.pdf
4. Latvijas Republikas Augstākā tiesa. Tiesu prakse, izskatot prokurora protestus apelācijas un kasācijas kārtībā, 2012/2013 g. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/judikatura/tiesu-prakses-apkopojumi/kriminaltiesibas>
5. Liholaja, B.Bērziņa u.c. Pētījums. Krimināltiesības – attīstības tendences Eiropas un nacionālajās tiesībās, attiecības starp I un III pīlāru, ieviešanas metožu labākā prakse. Rīga, 2009. Pieejams: <https://www.tm.gov.lv/lv/nozares-politika/petijumi>
6. Likumu par krimināltiesāšanu 856.pants. Izdevums no 1876. Pieejams: <https://dspace.lu.lv/dspace/handle/7/34479>
7. Livonijas karš. Pieejams: https://lv.wikipedia.org/wiki/Livonijas_kar%C5%A1
8. Senāta izveidošana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tīmekļvietnē. Pieejams: <http://at.gov.lv/lv/vesture/latvijas-senats-1918-1940/senata-izveidosana>
9. Švābe A. Vecākās zemnieku tiesības. Latvijas Skolotāja Savienība. Rīga, 1927
Pieejams: http://dspace.lu.lv/dspace/bitstream/handle/7/34474/Svabe_A_Vecakas_zemnieku_tiesibas_1927_sn236325o.pdf?sequence=1
10. Tiesu reforma: tiesu palātu likvidēšana. Latvijas Republikas Augstākās tiesas tīmekļvietnē. Pieejams: <http://www.at.gov.lv/lv/vesture/latvijas-republikas-augstaka-tiesa/tiesu-reforma-tiesu-palatu-likvidesana>
11. Vidzemes tiesu reforma. Pieejams: http://vesture.eu/index.php/Vidzemes_tiesu_reforma_1630.-1632
12. Петров А. В., Кудрявцева А. В., История развития института апелляции. УДК 343.156(09). Pieejams: <https://cyberleninka.ru/article/v/istoriya-razvitiya-instituta-apellyatsii>

13. Судебная реформа Александра II. Pieejams:
https://ru.wikipedia.org/wiki/Судебная_реформа_Александра_II#Основные_принципы_судебной_реформы

Likumprojektu anotācijas un Saeimas stenogrammas

1. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” anotācija. Pieejams:
<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/596EABFCE5C4B1FDC22576CB004F9932?OpenDocument>

2. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” priekšlikumu tabula. Pieejams:
<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/BEEEA329E7610380C2257452001EBAE3?OpenDocument>

3. Likumprojekta “Grozījumi Kriminālprocesa likumā” priekšlikumu tabula. Pieejams:
<https://titania.saeima.lv/LIVS/SaeimaLIVS.nsf/0/9D782A22F3263686C225757000496437?OpenDocument>

4. Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” anotācija. Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/F6469C48FD35E264C22579BB0051E191?OpenDocument>

5. Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” priekšlikumu tabula : 2. lasījums.
Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/036A899E3C47A43EC2257AEF004FAEB8?OpenDocument>

6. Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” priekšlikumu tabula : 3. lasījums.
Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/SaeimaLIVS11.nsf/webSasaiste?OpenView&restricttocategory=223/Lp11>

7. Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” stenogramma: 2. lasījums.
Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/45FE4D65E68599C8C2257AFA0042BCD3?OpenDocument>

8. Likumprojekta “Grozījumi likumā “Par tiesu varu”” stenogramma: 3. lasījums.
Pieejams:
<http://titania.saeima.lv/LIVS11/saeimalivs11.nsf/0/AF204824AD1B8887C2257B91002FD684?OpenDocument>

Dokumentārā lapa

Maģistra darbs “Krimināllietu izskatīšana apelācijas instances tiesā, ietvaru un robežu noteikšanas problemātika” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātē.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autors: _____ Jeļena Žigune

Rekomendēju/nerekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: profesore Dr.iur. Ārija Meikališa _____ .04.2019.

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā 2019.gada ____aprīlī.

Dekāna pilnvarotā persona: metodiķe _____ / _____

Darbs aizstāvēts maģistra gala pārbaudījuma komisijas sēdē

2019.gada ____majā, prot. Nr. _____

Komisijas sekretāre: _____